

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М. П. Драгоманова

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ

Кафедра політичної психології та соціально-правових технологій

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ОСВІТА: ВИКЛИКИ ХХІ століття

Збірник наукових праць

Київ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2019

УДК 37.014.5(4)-044.247

Є 24

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 4 від 29 листопада 2018)*

Рецензенти: *Ю. Ж. Шайгородський*, доктор політичних наук, проф.
С. Ю. Пащенко, канд. педагогічних наук, проф.

Є 24ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ОСВІТА: ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ : збірник наукових праць кафедри політичної психології та соціально-правових технологій факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / за заг. ред. проф. Т. В. Андрущенко, доктор політ. наук, проф. І. М. Ковчиної, доктор пед. наук, доц. М. В. Панченко, канд. істор. наук, доц. С. В. Пасічніченко, канд. юрид. наук. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – 202 с.

У збірнику наукових праць “Євроінтеграція та освіта: виклики ХХІ століття” кафедри політичної психології та соціально-правових технологій факультету психології НПУ імені М. П. Драгоманова вміщено статті професорсько-викладацького складу, аспірантів, докторантів та студентів, в яких розглядаються актуальні питання професійної підготовки студентів до майбутньої діяльності, наукові розробки з політичної психології та міжнародних відносин на сучасному етапі євроінтеграції України згідно вимог концепції “Європа 2020”.

УДК 37.014.5(4)-044.247

ISBN 978-966-931-204-4

© Автори статей, 2019

© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019

ЧАСТИНА 1

ПУБЛІКАЦІЇ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ

УДК 378.091.3:327

*Т. В. Андрущенко (T. V. Andrushchenko),
І. М. Ковчина (I. M. Kovchyna), М. В.
Панченко (M. V. Panchenko),
С. В. Пасічніченко (S. V. Pasichnichenko)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У контексті досліджуваного питання аналізується термін “компетенція” та його значення для структурування професійної підготовки студентів. Подано авторське визначення поняття “компетенція” виходячи із специфіки підготовки студентів в галузі міжнародних відносин у вищому педагогічному навчальному закладі. З точки зору формування відповідних компетенцій характеризуються нормативні та вибіркові дисципліни навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності “міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”.

***Ключові слова:** компетенції, студенти, міжнародники, навчальні дисципліни, професійна підготовка, педагогічний університет.*

In the context of the investigated issue, the term “competence” and its significance for structuring students’ professional training are analyzed. The author’s definition of the concept “competence” is given in accordance with specifics of students’ training in the field of international relations at higher pedagogical educational institutions. The normative and selective disciplines of bachelors of the specialty “International relations, public communications and regional studios” training curriculum are characterized from the point of view of students’ relevant competencies formation.

***Keywords:** competencies, students, specialists in international relations, educational disciplines, professional training, pedagogical university.*

Процес об'єднання Європи, його поширення на Схід і на Прибалтійські країни супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту. Цей процес дістав назву Болонського від назви університету в італійському місті Болонья, де було започатковано такі ініціативи.

Даним питанням у теорії та практиці займаються вітчизняні науковці В. П. Андрущенко, С. О. Білан, Г. Г. Січкаренко та інші.

В. П. Андрущенко, досліджуючи динаміку соціокультурних змін в українській університетській освіті, стверджує, що розвиток вищої освіти є надзвичайно складною справою. Адже її перспективи напрацьовують науковці національної та зарубіжної педагогіки, свої побажання висловлюють всі, хто хоче надати своїм дітям та онукам найкращу освіту та найкраще виховання [1, с. 10].

Ми погоджуємось з українським науковцем С. О. Біланом, який упевнений, розбудова сучасної України покликана оновити всю систему освіти, у тому числі й вищу, надати їй новий підхід у реформуванні згідно принципів Болонського процесу. Це сприятиме розвитку світової науки, культури, техніки, оскільки Україна налагоджує ринкові відносини, нові міжнародні господарські зв'язки. Завдяки цьому окреслюються перспективні процеси розвитку світової освіти [2, с. 21-31].

Проблеми реформування національної вищої освіти висвітлює Г. Г. Січкаренко. Вона упевнена, що створення ринку освітніх послуг в Україні підвищить якість освіти, сприятиме її виходу на європейській рівень [3, с. 186-193].

На думку В. Бабак [4, с. 3-19] та В. Волкова [5, с. 8], інтеграційний процес у науці й освіті має дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, названого Великою хартією університетів (*Magna Charta Universitatum*) та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами. Головна мета об'єднаного процесу – консолідація зусиль наукової та освітньої громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях.

У контексті якості вищої освіти, досліджуючи яку В. В. Драгомиров, А. Я. Казарезов, Л. Б. Чирун [6, с. 94-100], О. Шийка

[7, с. 138-142] стверджують, що Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Його метою стало створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи.

Сучасні міжнародні відносини України з іншими державами потребують фахівців нового покоління. Оскільки Лісабонська конвенція є першоджерелом Болонського процесу, то підготовка фахівців з міжнародних відносин повинна бути здійснена не лише згідно європейської кредитно-трансферної системи, але й в контексті Лісабонської стратегії.

У міжнародному документі “Європа 2020”, який став продовженням Лісабонської стратегії, у 2009 році було встановлено загальні цілі вирішення проблем у структурах освіти країн європейського співтовариства. Вони повинні реалізуватися до 2020 року.

Перерахуємо їх, оскільки такі позиції є для підготовки майбутніх міжнародників важливими:

- забезпечення неперервної освіти та мобільності в її реалізації;
- підвищення якості та ефективності освіти та навчання;
- сприяння справедливій, соціальній згуртованості та активній громадянській позиції;
- посилення креативності та інновацій, включаючи підприємництво на всіх рівнях освіти та навчання [8].

На теперішній час Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова отримав ліцензію на підготовку фахівців за напрямом “Міжнародні відносини” за спеціальністю “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”. Початковий етап підготовки студентів-міжнародників розпочинався з відбору абітурієнтів й зарахування їх на перший курс. Надалі професійною підготовкою студентів займаються дві кафедри: кафедра політичної психології та соціально-правових технологій і кафедра міжнародних та регіональних студій.

Для підготовки майбутніх фахівців-міжнародників науковцями були розроблені компетенції до кожної дисципліни, які потрібно

сформувані у студентів впродовж чотирьох навчальних років або восьми семестрів. Дані компетенції будуть сформовані у компетентності і застосовуватимуться студентами у своїй подальшій практичній діяльності.

Ми розводимо терміни компетенції та компетентності, нижче подаючи загальновідомі визначення термінів з посиланням на українську вікіпедію.

Компетенція з латині – це сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав та обов’язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством та класифікатором професій.

Професійною компетенцією є, насамперед, уміння використати знання, навички, досвід в конкретно даних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату.

Компетенція (юридичний термін) – сукупність юридично установлених повноважень, прав і обов’язків конкретного органу чи посадової особи; визначає його місце в системі державних органів (органів місцевого самоврядування). Юридичний зміст поняття “компетенція” включає в себе такі елементи: предмети підпорядкування (коло об’єктів, явищ, дій, на які розповсюджуються повноваження); права і обов’язки, повноваження органу чи особи: відповідальність; відповідність поставленим цілям, задачам і функціям.

Компетенція (як категорія публічного права) – це правовий засіб, який дозволяє визначити роль і місце конкретного суб’єкта в керівничому процесі шляхом законодавчого закріплення за ним певного об’єму публічних справ.

Компетенція (управління персоналом) – це особиста здатність спеціаліста вирішувати певний клас професійних задач. В управлінні персоналом найчастіше під компетенцією розуміють формально описані вимоги до особистих, професійних та інших якостей кандидата на посаду співробітника чи до групи співробітників компанії.

Міжкультурна компетенція – здатність успішно спілкуватися з представниками інших культур та етносів [9].

Оскільки ця праця присвячена актуальній проблемі формуванню компетенцій студента-міжнародника, то значення даного терміну подамо далі. Для професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин ми подаємо авторське визначення терміну компетенція. Компетенція фахівця-міжнародника визначається високою професійною підготовкою студентів з даного напрямку на кожному етапі

вивчення дисциплін навчального плану. Студенти повинні володіти інформацією з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, на основі якої формувати знання та уміння і використовувати сформовані знання у практичній діяльності, застосовуючи навички, набуті під час виробничої практики та досвід, отриманий у процесі професійної виробничої практики з відривом від навчання. Сформовані компетенції майбутні міжнародники мають застосовувати при виконанні виробничих функцій.

У циклі професійної та практичної підготовки нами передбачено для студентів вивчення необхідних дисциплін. Частину сформованих компетенцій із запропонованих дисциплін, якими повинен оволодіти сучасний студент-міжнародник під час аудиторної роботи, подано у даній статті. Розглянемо їх детальніше.

Під час професійної підготовки студентів-міжнародників на рівень “бакалавра” вони повинні бути здатними в цілому розуміти специфіку обраного напрямку професійної підготовки за напрямом “Міжнародні відносини”, теоретично володіти основоположними поняттями та принципами функціонування міжнародних відносин.

Під час навчання на бакалавра-міжнародника студент повинен знати базові поняття та терміни сфери міжнародних відносин, предмет та завдання спеціальності “Міжнародні відносини” і теоретично моделювати розвиток різних країн світу, а також орієнтуватися у національній джерельній базі щодо даного питання, застосовувати набуті та сформовані знання під час виробничої безвідривної практики.

Так, вивчаючи дисципліну “Основи наукових досліджень”, яка складається з трьох кредитів ЄКТС, студенти повинні набути здатність застосовувати у науковій діяльності стратегії наукових досліджень, обирати і ефективно використовувати сучасні міжнародні концепції, а також методології, методи та механізми наукових досліджень зарубіжних науковців. Під час аудиторних занять вони повинні вивчити терміни та поняття наукового апарату з теоретичних досліджень, проаналізувати джерельну базу, характеристики моделей наукових концепцій та стратегій сучасних міжнародних досліджень, визначити принципи, методи організації та здійснення науково-дослідної роботи в Україні та за рубежом, окреслити місце української науки у міжнародних відносинах, організацію студентських міжнародних досліджень.

З даної дисципліни майбутній фахівець повинен вміти розробляти науковий апарат дослідження на засадах сучасної методології (філософії, політики, соціології), нові підходи та концепції у різних напрямках міжнародних наукових дослідженнях, у власних наукових розробках дотримуватися принципів науковості, проводити соціологічне опитування та знати основи експериментальної роботи, застосовувати наукові методи та сучасні механізми у проведенні наукової діяльності. Студент європейського рівня повинен підтримувати освітньо-педагогічні дослідження у міжнародних відносинах під час свої перших розробок (тези, доповіді під час круглих столів).

Під час вивчення дисципліни “Основи світової політики”, яка також складається з трьох кредитів ЄКТС, студент отримує здатність формувати цілісне бачення світових політичних процесів, набуває перспектив аналізу міжнародного розгортання подій між країнами та тенденцій міжнародної співпраці, навчається сприяти поступальній активності особи та людства в цілому. Він повинен володіти термінами та поняттями сфери світової політики, останніми надходженнями джерельної бази, освоїти природу ключових явищ, феноменів та процесів світової політики, аналізувати закономірності її перебігу у міжнародних відносинах. Після теоретичної частини дисципліни студент повинен вміти здійснювати аналіз процесів, притаманних світовій політиці, розробляти та будувати стратегію і тактику поведінки лідерів у міжнародних відносинах країн для різних типів суб’єктів світової політики. При цьому існує необхідність підтримувати основи освітньо-педагогічної політики за кордоном.

Продовженням даного напрямку знань є дисципліна “Міжнародні відносини та світова політика”, чітко вибудовані компетенції якої закріплюють здатність оперувати знаннями сучасної міжнародної та світової політики. Студенти вже вільно володітимуть термінологічним та поняттєвим апаратом сфери міжнародних відносин та світової політики, засвоять характер головних особливостей та механізмів функціонування міжнародних відносин у політичній, економічній та культурній сферах різних країн світу, зможуть аналізувати освітньо-педагогічне спрямування країн світу згідно конкретних міжнародних відносин та світової політики. І, як наслідок, вмітимуть визначати основні підходи, проблеми і тенденції історії міжнародних відносин,

зовнішньої, міжнародної та світової політики, характеризувати позитивні механізми в освітньо-педагогічному напрямку розвитку країн.

Вивчаючи дисципліну “Міжнародні економічні відносини” студенти набувають компетентність у системі міжнародних економічних відносин та головних принципах їх розвитку, інтернаціоналізації економічного життя в сучасному світі, інтеграції економічної політики та її впливу на міжнародні відносини країн світу. Також вони матимуть знання базових понять і термінів з теорії міжнародних економічних відносин, вмітимуть характеризувати основні форми міжнародних економічних відносин, аналізувати тенденції міжнародного поділу праці, виявляти основні концептуальні підходи в аналізі міжнародних економічних відносин, особливості розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці та орієнтуватися у джерельній базі. При цьому, під час аудиторних занять майбутні фахівці оволодівають вмінням аналізувати статистичні дані, що характеризують основні сфери зовнішньоекономічної діяльності, визначати зміст, форми та тенденції розвитку зовнішньоекономічних відносин, впливати наявними засобами міжнародних відносин на підтримку позитивних економічних змін країн світу.

У майбутній роботі фахівцю необхідно буде мати здатність ефективно використовувати та застосовувати на практиці норми і правила дипломатичної та консульської служби, у процесі здійснення міжнародних контактів залучати необхідних вузькопрофільних фахівців, спираючись на знання дипломатичного етикету. Це потребує знань основних понять і термінів дипломатичної та консульської служби різних країн та регіонів світу, вміння аналізувати особливості здійснення національної дипломатичної та консульської служби, характеризувати фактологічно-історичні надбання національної дипломатії та консульської служби; їх вплив на національні міжнародні відносини, орієнтуватися у національній та зарубіжній джерельних базах. Під час навчання студенти будуть професійно вміти здійснювати дипломатичну діяльність, застосовуючи норми та правила дипломатичної та консульської служби у різних країнах світу; вести міжнародні дво- та багатосторонні переговори, вирішувати політико-управлінські, організаційно-правові, інформаційно-аналітичні, кадрові та інші завдання в рамках професійної діяльності консульських установ у різних зарубіжних країнах, а також підтримувати освітньо-педагогічну діяльність у міжнародних відносинах. Студенти набудуть здатність

орієнтуватися в особливостях зовнішньої політики країн Європи та Америки, застосовуючи наявні знання на практиці.

Під час вивчення дисципліни “Зовнішня політика країн Європи та Америки” майбутній фахівець повинен знати термінологію та поняттєвий апарат сфери зовнішньої політики країн Європи та Америки, орієнтуватися у джерельній базі, аналізувати специфіку зовнішньополітичної діяльності держав регіону, характеризувати роль та місце країни Європи та Америки у світовій політиці та міжнародних відносинах, підтримувати педагогічне спрямування освітньої політики тощо. Після вивчення курсу потрібно вміти характеризувати зовнішньополітичну діяльність країн Європи та Америки, виявляти спільні та відмінні риси у зовнішньополітичній діяльності регіональних держав, забезпечувати досвід освітньої та педагогічної політики країн Європи та Америки.

Вивчаючи “Зовнішню політику країн Азії, Африки, Австралії й Океанії” майбутній фахівець буде здатний орієнтуватися у зовнішній політиці країн Азії, Африки, Австралії й Океанії та застосовувати наявні знання на практиці. Він також знатиме термінологію та поняттєвий апарат сфери зовнішньої політики країн Азії, Африки, Австралії й Океанії, основну джерельну базу, аналізуватиме специфіку зовнішньої політики з іншими країнами світу та зможе орієнтуватися у специфіці освітньо-педагогічного механізму забезпечення населення цих країн. Після вивчення набуде вмінь застосовувати отримані знання у практичній міжнародній діяльності, характеризувати зовнішньополітичні концепції країн Азії, Африки, Австралії й Океанії, опанує досвід забезпечення освітньо-педагогічного механізму молоді, а також буде здатен оперувати знаннями сучасної міжнародної та світової політики.

Під час вивчення дисципліни “Країнознавство” студенти знатимуть терміни та поняттєвий апарат предмету, класифікацію та типологізацію країн, регіональний поділ світу, історичний розвиток країн та особливості культури, політичного та державного устрою країн, основні напрями економічного розвитку провідних країн світу, джерельну базу, а також будуть вміти впроваджувати та систематизувати знання з країнознавства, аналізувати, узагальнювати зібрані дані про географічне положення країн, природу, культурно-історичні особливості народонаселення, політичний устрій, провідні

економічні галузі світових держав та країн регіону; сприяти освітньо-педагогічним відносинам різних країн світу.

Під час аудиторних занять студенти навчатися здійснювати фаховий галузевий переклад. Вони будуть знати загальні, лексико-фразеологічні та морфолого-синтаксичні аспекти, а також головні завдання перекладознавства, джерельну базу і будуть вміти дотримуватися правил перекладу як виду комунікативної діяльності, досягати адекватності перекладу на рівні еквівалентності; підтримувати освітньо-педагогічні механізми та сприяти освітньо-педагогічним відносинам різних країн світу у міжнародних відносинах.

Крім того необхідною умовою діяльності будь-якого міжнародника є його знання з правового захисту у різних галузях. Тому до навчального плану нами уведені юридичні дисципліни, завдяки яким майбутні фахівці набудуть здатність здійснювати порівняльний аналіз міжнародного законодавства у вирішенні питань захисту прав особи.

У процесі вивчення дисципліни “Порівняльне конституційне право” майбутній бакалавр-міжнародник повинен мати здатність теоретично співвідносити загальне та особливе в організації й функціонуванні публічно-правових інститутів різних країн світу. Обов’язково під час вивчення зазначеної дисципліни необхідно знати основні терміни та поняття конституційного права країн світу, форми державного правління, джерела конституційного права та галузевого права зарубіжних країн, сучасні види конституцій різних країн, основи правового статусу особи в зарубіжних країнах. Після теоретичної частини, необхідно набути умінь орієнтуватися в системі конституційно-правового законодавства і конституційно-правовій практиці зарубіжних країн, аналізувати та тлумачити конституційно-правові норми зарубіжних країн, а також підтримувати на законодавчій основі взаємні відносини країн світу в освітньо-педагогічній галузі.

Опрацьовуючи дисципліни з “міжнародного права” студенти знатимуть сучасні міжнародні правові документи та способи їх реалізації із захисту прав особи у міжнародному суді, орієнтуватимуться у джерельній базі, а також сприятимуть освітньо-педагогічним процесам у міжнародних відносинах. Під час занять набудуть умінь застосовувати міжнародні правові норми в національному законодавстві та у міжнародних відносинах, сприяти освітньо-педагогічним відносинам різних країн світу.

Теоретична підготовка з освітньо-педагогічного міжнародного простору дозволить студентам набути знань з термінологічного та поняттєвого апаратів міжнародного освітнього простору, орієнтуватися у джерельній базі, освітніх системах та моделях підготовки фахівців в різних країнах світу. Ми упевнені, що студент буде вміти характеризувати освітні системи країн світу, застосовувати досвід підготовки фахівців в інших країнах в національному педагогічному просторі, підтримувати обмін студентами, викладачами та науково-дослідним персоналом, вміти складати угоди про співпрацю між педагогічними закладами різних країн світу.

Підсумовуючи все вище викладене, можемо наголосити, що формуючи професійні компетенції у бакалавра-міжнародника шляхом опанування ним відповідних базових та додаткових знань, умінь і навиків, здійснення наукових розвідок і отримання нових практично спрямованих результатів, а також підготовки та захисту курсових і дипломних (бакалаврських) робіт, ми готуємо висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародних відносин.

Подальшими розвідками наукових досліджень з даного напрямку можуть бути: аналіз термінологічної бази міжнародних відносин та її сучасне тлумачення; характеристика навчальних компетенцій з міжнародних відносин для виробничої практики; педагогічні проблеми підготовки студентів-міжнародників у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування тощо.

Використані джерела:

1. Андрущенко В. П. Феномен університету в контексті “суспільства знань” : монографія (рукопис) / В. П. Андрущенко, І. М. Предборська, Є. А. Пінчук, І. В. Степаненко та ін. – Київ, 2014. – 256 с.
2. Білан С. О. Нова концепція розвитку освіти в сучасній Україні // Проблеми історії України: факти, судження, проблеми. – Київ : Інститут історії України НАНУ. – 2001. – Вип. 1. – С. 21-31.
3. Січкаренко Г. Реформування вищої освіти України та створення ринку освітніх послуг / Г. Січкаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 6: Історичні науки : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 6. – С. 186-193.
4. Бабак В. Для нас Болонський процес – явище звичне, кредитно-модульна система – не новина // Вища школа. – 2006. – № 1. – С. 3-19.

-
5. Волков В. Реформування вищої освіти: перші кроки до Європи // Юридичний Вісник України. – 2006. – № 31. – С. 8.
 6. Драгомиров В. В. Управління якістю освіти у вищих навчальних закладах України / В. В. Драгомиров, А. Я. Казарезов, Л. Б. Чирун // Вісн. Нац. ун-ту “Львів. політехніка”. – 2008. – № 631.
 7. Шийка О. Категорія якості вищої освіти: теоретико-методологічний аспект / О. Шийка // Молодь і ринок. – 2016. – № 1.
 8. Європа 2020. Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_en. Читання з екрану.
 9. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду: Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Компетенція>. Читання з екрану.

УДК 316.3:[357.746.1+34]

К. В. Захаренко (K. Zaharenko)

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичної психології
та соціально-правових технологій
факультету психології
НПУ імені М. П. Драгоманова*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА: ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР

Інформаційна безпека ґрунтується на державній інформаційній політиці та юридичних нормах, які врегульовують наявні суперечності, гарантують інформаційну свободу громадян і їх доступ до інформації в національному інформаційному просторі. Проте низка питань, які виникають у галузі правничих наук у контексті правового супроводу інформаційної безпеки суспільства, ще не отримала належного розгляду. Зокрема, мають бути більш чітко визначені правові засади інформаційної безпеки, її структури та механізмів дії. А правові проблеми інформаційної безпеки повинні розглядатися не тільки крізь призму інформаційних відносин, але й з огляду на систему державно-управлінської діяльності. Одночасно у відповідних законах має бути визначений категорійно-понятійний апарат правового супроводу інформаційної безпеки, так само як і безпосередня компетенція конкретних суб'єктів реалізації державної політики у цій сфері.

Ключові слова: *інформаційний простір, інформаційна свобода, інформаційна безпека, інформаційне право.*

Проблематика інформаційного права в цілому та його безпекових аспектів зокрема набуває останнім часом неабиякої актуальності в контексті глобалізації та інформаційного суспільства, як нової ери

існування людства, а також з огляду на появу нового типу відносин, що пов'язані із використанням та обігом інформації. За умов глобальної інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних національних інтересів стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають можливість досягти реалізації власних інтересів без застосування воєнного інструментарію, послабити або навіть зруйнувати конкуруючу державу, не застосовуючи сили, за умови якщо ця держава не усвідомить реальних та потенційних загроз негативних інформаційних впливів і не створить дієвої системи захисту і протидії цим загрозам. Інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології значною мірою визначають рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку держави [1, с. 124].

Крім того, події в Україні протягом останніх років роблять тему інформаційної політики держави, її безпеки та протидії інформаційним загрозам не просто актуальною, а й життєво-значущою. Тому не дивно, що питання інформаційного права і безпеки стає об'єктом наукових розвідок вітчизняних та західних вчених, однак ця тематика залишає ще велике поле для аналізу, зважаючи на відносну новітність у політичній та правовій науці, постійну еволюцію правової регламентації, а також шалену швидкість практичних змін у сфері інформаційних технологій. Важливим підґрунтям для розроблення та вивчення теми державної інформаційної політики стали роботи провідних наукових шкіл із інформаційного права, основними представниками яких виступають І. Арістова, О. Баранов, Л. Задорожня, Р. Калюжний В. Ліпкан, В. Олійник, А. Пазюк, І. Сопілко, В. Цимбалюк та М. Швець. Вивченням ролі держави у формуванні інформаційного суспільства та забезпеченні інформаційної безпеки займаються такі вчені як, Г. Почепцов, Ф. Медвідь, О. Литвиненко, Д. Лук'яненко, І. Рамоне, О. Соснін та ін.

Виокремлення правових засад інформаційної безпеки (так само, як і їх вироблення та застосування) ґрунтується на правовому та науковому визначенні самого цього поняття. Аналізуючи не лише дефініції, що відображенні у науковій, науково-методичній та енциклопедичній літературі, а й у правових документах (міжнародного та національного масштабів), ми бачимо величезну кількість визначень інформаційної безпеки, які відображають багатоаспектність та складність цього поняття. Одні правничі наукові школи зосередженні на розумінні та

правозастосуванні інформаційної безпеки як частини інформаційних відносин, інший підхід апелює до безпекових студій та військової науки, розглядаючи інформаційну безпеку як частину загальної безпеки держави.

Представляючи перший підхід, В. Цимбалюк характеризує інформаційну безпеку як стан інформації, в якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації [2, с. 204], а Р. Калюжний вважає, що інформаційна безпека – це вид суспільних інформаційних правовідносин щодо створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності [3, с. 234-244]. Дослідники Л. Задорожня, М. Коваль, В. Брижко, наголошуючи на актуальності проблеми законодавчого врегулювання питань інформаційної безпеки визначають: “Інформаційну безпеку можна розуміти, з одного боку, як безпосередньо захист інформації, і особливо – захист таємниці, комерційної інформації, інформації з обмеженим доступом, персональних даних тощо, з іншого – як захист інформаційних систем, які фактично є засобом передачі інформації” [4, с. 27].

На противагу ним Л. Харченко, В. Ліпкан, О. Логінов визначають, що інформаційна безпека – це “складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державним і недержавним інституціям, окремим громадянам, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України” [5, с. 65]. Інформаційна безпека України, згідно тотожної позиції І. Громико та Т. Саханчук, також виступає як захищеність державних інтересів, за якої забезпечується запобігання, виявлення і нейтралізація внутрішніх та зовнішніх інформаційних загроз, збереження інформаційного суверенітету держави і безпечний розвиток міжнародного інформаційного співробітництва [6, с. 130-134].

Прибічники широкого розуміння проблем інформаційної безпеки розглядають цю сферу діяльності не тільки крізь призму інформаційних відносин, а і через систему державно-управлінської діяльності. Так, В. Ліпкан в процесі аналізу системи забезпечення інформаційної безпеки наголошує: “Основу даної системи складають органи, сили та засоби забезпечення інформаційної безпеки, які використовують систему адміністративно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування системи

державного управління” [7, с. 219-220]. А. Нашинець-Наумова також зауважує, що “інформаційна безпека українського суспільства як важлива складова національної безпеки передбачає системну превентивну діяльність органів державної влади по наданню гарантій інформаційної безпеки особі, соціальним групам і суспільству в цілому і спрямована на досягнення достатнього для розвитку державності та соціального прогресу рівня духовного та інтелектуального потенціалу країни” [8, с. 125]. М. Дмитренко, як і багато інших дослідників сучасної держави, звертає увагу на те, що нині жодна сфера життя не тільки окремих суспільств і держав, але і усього світового співтовариства не може функціонувати без розвинутої інформаційної структури, що в процесі формування інформаційного суспільства, яке є не тільки основою процвітання а також, що саме через інформаційне середовище здійснюються загрози національній безпеці в різних сферах діяльності держави. Зазначається, що ефективно протистояти інформаційним загрозам у сучасних умовах може лише добре організована державна система забезпечення інформаційної безпеки, що повинна здійснюватися при повній взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян [9, с. 391].

Науково-правові дослідження не виробили загальноприйнятого механізму визначення та структуризації забезпечення інформаційної безпеки. Для виокремлення складових її загальної структури найчастіше використовуються такі конструкції, як “напрями”, “механізми” та “шляхи” забезпечення. Однак, на думку О. Тихомирова, саме розуміння забезпечення інформаційної безпеки як комплексного виду діяльності дозволяє гармонізувати термінологію і здійснювати не лише структурний, а й глибокий змістовний аналіз, повною мірою застосовуючи потенціал діяльнісного підходу [10, с. 165].

Юридична енциклопедія за редакцією Ю. Шемшученка представляє подібний агрегований синтетичний підхід до інформаційної безпеки, визначаючи її “як один із видів національної безпеки, важлива функція держави, яка означає: законодавче формування державної інформаційної політики; створення відповідно до законів України можливостей досягнення інформаційної достатності для ухвалення рішень органами державної влади, громадянами та об’єднаннями громадян, іншими суб’єктами права в Україні; гарантування свободи інформаційної діяльності та права доступу до інформації у національному інформаційному просторі України; всебічний розвиток

інформаційної структури; підтримку розвитку національних інформаційних ресурсів України з урахуванням досягнень науки і техніки та особливостей духовно-культурного життя народу України; створення і впровадження безпечних інформаційних технологій; захист права власності всіх учасників інформаційної діяльності в національному просторі України; збереження права власності держави на стратегічні об'єкти інформаційної інфраструктури України; охорону державної таємниці, а також інформації з обмеженим доступом; створення загальної системи охорони інформації, зокрема охорони державної таємниці, а також іншої інформації з обмеженим доступом; захист національного інформаційного простору України від розповсюдження спотвореної або забороненої для поширення законодавством України інформаційної продукції; встановлення законодавством режиму доступу іноземних держав або їх представників до національних інформаційних ресурсів України та порядок використання цих ресурсів на основі договорів з іноземними державами; законодавче визначення порядку поширення інформаційної продукції зарубіжного виробництва на території України” [11, с. 714-715].

Отже, інформаційна безпека є феноменом, що одночасно належить до сфери правової регламентації державної інформаційної політики (ДІП) та сфери нормативного регулювання політики в галузі безпеки держави. Із правової точки зору державна інформаційна політика України ґрунтується на засадах правової демократичної держави і впроваджується шляхом розробки та реалізації відповідних національних доктрин, стратегій, концепцій та програм згідно із чинним законодавством [12].

Тому інформаційна безпека як об'єкт правового регулювання та охорони конституційних прав і законних інтересів зазначених суб'єктів спрямована на одночасне забезпечення: конституційних прав і свобод людини, громадянина, єдності їх прав і обов'язків; і на захист духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та матеріальних цінностей суспільства, його інформаційного і природного середовища; конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності держави; політичної, економічної, соціокультурної, науково-технологічної, оборонної і державної безпеки, екологічної, власне інформаційної сфер тощо складових національної безпеки [13, с. 65].

Необхідність забезпечення інформаційної безпеки зумовлюється, по-перше, потребою забезпечення національної безпеки України в цілому, по-друге, існуванням таких загроз інформаційній сфері країни,

які можуть завдавати значної шкоди загальним національним інтересам, по-третє, врахуванням того, що за допомогою інформації можна впливати на зміну свідомості і поведінку людей. Завдання інформаційної безпеки – це створення системи протидії інформаційним загрозам та захист власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів держави [14].

Забезпечення інформаційної безпеки визначене нормами ч. 1 ст. 17 Конституції України як “найважливіша функція держави” і саме остання виступає головним суб’єктом політики інформаційної безпеки. Згідно зі ст. 2 Закону України “Про основи національної безпеки України” [15], правову основу в сфері національної безпеки в цілому України становлять Конституція України, Конституція України, Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, Закон України “Про основи національної безпеки України”, міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України (наприклад, ратифіковані або парафоровані Україною Договір про безпеку і співробітництво у Європі, Договір “Відкрите небо”, Угода про партнерство та співробітництво між Європейським співтовариством і Україною, Додатковий протокол до Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства), які зобов’язують країни-учасниці здійснювати багатосторонній обмін інформацією, потребують створення загальнодержавних механізмів зберігання та споживання отриманої інформації в національних інтересах.

Основні правила щодо здійснення діяльності в інформаційній сфері, тобто створення, отримання, використання, поширення та зберігання інформації і захисту прав суб’єктів інформаційних відносин містяться у 32 і 34 а також низка інших (10, 15, 17, 23, 28, 29, 31, 32, 40, 50, 53, 54, 55, 57) статей Конституції України. Крім того, основу галузевого законодавства складають більш ніж п’ятнадцять базових законів і значний корпус пов’язаних нормативних актів. За підрахунками фахівців, кількість тільки Законів України, яких регулюються суспільні інформаційні відносини, досягла більш ніж 300. Серед найважливіших з них: “Про інформацію” [16], “Про доступ до публічної інформації” [17], “Про захист персональних даних” [18], “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [19], “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” [20], “Про телебачення і радіомовлення” [21], “Про звернення громадян” [22], “Про державну таємницю” [23], “Про засади запобігання і протидії корупції” [24], “Конвенція Ради Європи про

кіберзлочинність” [25] та деяких інших. Крім того, ціла низка нормативних актів у тій чи іншій частині розглядають питання конкретних дій при інформаційній діяльності в зазначеній сфері, наприклад, Податковий та Митний кодекси України, розглядають питання створення, збору, використання специфічної податкової, митної інформації, процеси, окремі нюанси розповсюдження інформації та забезпечення безпеки регулюють адміністративне, кримінальне та цивільне кодифіковане законодавство тощо.

Важливим правовим підґрунтям інформаційної безпеки є концептуальні державні документи – Концепції, Стратегії, Доктрини. Зокрема була розроблена Стратегія національної безпеки України, Доктрина інформаційної безпеки, Концепція розвитку інформаційного суспільства в Україні. В таких актах зазначаються базові пріоритети розвитку певної сфери, вони є підґрунтям для прийняття нових норм та усунення колізій в існуючих. Щодо Доктрини інформаційної безпеки, то І. Сопілко зазначає, що в ній мають бути викладені концептуальні підходи реалізації державної інформаційної політики через ефективну реалізацію політики національної безпеки в інформаційній сфері, або ж державної політики інформаційної безпеки. Доктрина інформаційної безпеки має виражати систему офіційних позицій на мету, завдання, функції, принципи та методи, основні напрями державної політики, заходи контролю у сфері реалізації державної політики інформаційної безпеки. Ще одним моментом, на який звертає увагу І. Сопілко, аналізуючи досвід та перспективи прийняття Доктрини інформаційної безпеки, є той, що категорійно-понятійний апарат має бути визначений у відповідних законах, так само як і безпосередня компетенція конкретних суб’єктів реалізації державної політики інформаційної безпеки. У розвиток Доктрини мають розроблятися документи наступного рівня: закони, програми за певними напрямками, які мають загалом скласти систему правового регулювання у сфері [26, с. 37].

Використані джерела:

1. Нашинець-Наумова А. Ю. Теоретико-правові основи забезпечення інформаційної безпеки українського суспільства / А. Ю. Нашинець-Наумова // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – № 4. – С.124-127. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_soc_2013_4_21.pdf.
2. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики) : [монограф.] / В. С. Цимбалюк. – Київ : Освіта України, 2010. – 388 с.

-
3. Калюжний Р. А. Інформаційне право України: концептуальні основи формування / Р. А. Калюжний [и др.] // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – № 3(6). – 2001. – С. 234-244.
 4. Задорожня Л. М. Питання вдосконалення законодавства України у сфері інформації та інформатизації / Л. М. Задорожня, М. І. Коваль, В. М. Брижко. // Додаток до наук. журналу “Правова інформатика” – Київ : Академія правових наук, 2005. – 31 с.
 5. Харченко Л. С. Інформаційна безпека України: Глосарій / Л. С. Харченко, В. А. Ліпкан, О. В. Логінов. – Київ : Текст, 2004. – 136 с.
 6. Громико І. Державна домінантність визначення інформаційної безпеки України в умовах протидії загрозам / І. Громико, Т. Саханчук // Право України. – 2008. – № 8. – С. 130-134.
 7. Ліпкан В. А. Національна безпека України : [навч. посібн.] / В. А. Ліпкан. – 2-ге вид. – Київ : КНТ, 2009. – 576 с.
 8. Нашинець-Наумова А. Ю. Теоретико-правові основи забезпечення інформаційної безпеки українського суспільства / А. Ю. Нашинець-Наумова // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – № 4. – С. 124-127. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_soc_2013_4_21.pdf
 9. Дмитренко М. А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції : [монограф.]. / М. А. Дмитренко. – Вид-ня друге з доп. та змінами – Київ : Університет “Україна”, 2011. – 820 с.
 10. Тихомиров О. О. Класифікації забезпечення інформаційної безпеки / О. О. Тихомиров // Вісник Запорізького національного університету. Сер.: Юридичні науки. – 2011. – № 1. – С. 164-168.
 11. Кравець Є. Я. Інформаційна безпека держави // Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Київ : Укр. Енцикл., 1998. – 1999. – Т. 2. – С. 714-715.
 12. Наливайко Л. Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно правовий аспект / Л. Р. Наливайко [Електронний ресурс] // Вісник Запорізького державного університету. Сер. : Юридичні науки. – 2003. – № 1. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/2756.pdf>.
 13. Олійник О. В. Адміністративно-правові засади інформаційної безпеки / О. В. Олійник // Європейські перспективи – 2012. – № 4. – Ч. 1. – С. 64-68.
 14. Наливайко Л. Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно правовий аспект / Л. Р. Наливайко [Електронний ресурс] // Вісник Запорізького державного університету. Сер. : Юридичні науки. – 2003. – № 1. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/2756.pdf>.
 15. Закон України “Про основи національної безпеки” від 19.06.2003 (у ред. 01.01.2015) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст. 351

-
- /[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
16. Закон України “Про інформацію” від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>.
 17. Закон України “Про доступ до публічної інформації” від 13 січ. 2011 р. № 2939. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17>.
 18. Закон України „Про захист персональних даних” від 1 черв. 2010 р. № 2297 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2297-17>.
 19. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” від 9 січ. 2007 р. № 537-V / [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
 20. Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листоп. 1992 р. № 2782 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2782-12.
 21. Закон України “Про телебачення і радіомовлення” від 21 груд. 1993 р. № 3759 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3759-12>.
 22. Закон України “Про звернення громадян” від 2 жовт. 1996 р. № 393/96 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=393 %2F96](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=393%2F96)
 23. Закон України „Про державну таємницю” від 21 січ. 1994 р. № 3855 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3855-12>.
 24. Закон України „Про засади запобігання і протидії корупції” від 7 квіт. 2011 р. № 3206 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3206-17>.
 25. Конвенція про Ради Європи кіберзлочинність від 23 листоп. 2001 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_575.
 26. Сопілко І. М. Роль доктрини інформаційної безпеки України в реалізації державної інформаційної політики України / І. М. Сопілко // Журнал східноєвропейського права. – 2014. – № 2. – С. 36-42.

*Д. М. Снівак (D. M. Spiwak),
старший викладач кафедри політичної психології
та соціально-правових технологій
факультету психології
НПУ імені М. П. Драгоманова*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

В статті розглядаються актуальні проблеми сучасної політичної психології. Зазначено зростання впливу політичної психології та її ролі в політичних процесах зокрема та в суспільстві в цілому. Проаналізовано ряд психологічних досліджень, які проводились в різних країнах з метою вивчення політичної поведінки виборців. Акцентовано увагу на проблемах впливу засобів масової інформації на політичну свідомість політичну поведінку.

Ключові слова: *засоби масової інформації, політична психологія, пост-права, фальшиві новини, електоральна поведінка, медіа грамотність, вибори, електоральна географія, теорія громадського вибору.*

The article deals with topical problems of modern political psychology. The increase of influence of political psychology and its role in political processes in particular and in society in general is noted. A number of psychological studies were conducted in different countries in order to study the political behavior of voters. The attention is focused on the problems of the influence of the media on political consciousness political behavior.

Keywords: *mass media, political psychology, post-truth, fake news, electoral behavior, media literacy, elections, electoral geography, theory of public choice.*

В статье рассматриваются актуальные проблемы современной политической психологии. Указано возрастающее влияние политической психологии и ее роли в политических процессах в частности и в обществе в целом. Проанализирован ряд психологических исследований, которые проводились в разных странах с целью изучения политического поведения избирателей. Акцентировано внимание на проблемах влияния средств массовой информации на политическое сознание политическое поведение.

Ключевые слова: *СМИ, политическая психология, пост-права, фальшивые новости, электоральное поведение, медиа грамотность, выборы, электоральная география, теория общественного выбора.*

Останнім часом зростає актуальність і важливість політичної психології як наукової дисципліни, що вивчає психологічні особливості політичної, поведінки, ціннісні орієнтації, політичні погляди, настрої, переконання, почуття, волю. Такий інтерес до політичної психології

викликаний нестабільною ситуацією у світі, зростанням військових і політичних конфліктів, психологічним впливом на особистість засобами масової інформації, вплив на хід і процес виборів в різних країнах та багатьма іншими проблемами. Як указує Т. В. Андрущенко, більшість країн світу закріпили свободу освіти, у тому числі і доступність до політичної психології, як доступність до демократії [1].

Діапазон досліджень сучасної політичної психології надзвичайно широкий. Серед ключовий тем – впливи на політичну поведінку виборців, значення медіа в політичній боротьбі та питання медіа грамотності, проблема лідерства в політиці, виникнення та розв’язання політичних конфліктів.

Проблема дослідження електоральної поведінки виборців є актуальною для багатьох країн і політичних систем.

Цікавим є дослідження політичних психологів з Мексики “Дослідження поведінки виборців”. В дослідженні проводиться історичний аналіз різноманітних виборчих досліджень в Мексиці. Відзначаються особливості проведення виборів в різні історичні періоди. Зокрема, під час виборів в перші післяреволюційні десятиліття спостерігався “гегемоністський партійний режим з сильним корпоративним контролем”, що обмежувало легітимність і демократичність виборів, відбувались фальсифікації та політичне насильство. В 1968 та 1977 роках відбулась виборча реформа, що сприяло демократизації суспільства і можливості проведення чесних виборів. Психолого-політичні дослідження були зосереджені на аналізі виборчої системи, вивченні партійних програм, якості виборів, поведінці виборців тощо.

У дослідженні представлені як класичні теорії електоральної поведінки, так і дослідження електоральної поведінки в Мексиці, Електоральна поведінка відноситься до процесу формування ставлення до політика з боку окремих осіб або соціальних груп, а також вираження своїх політичних поглядів через проведення виборчих процедур.

Аналіз електоральної поведінки відбувається декількома способами:

- прийняття за одиницю дослідження соціальну сукупність;
- прийняття за одиницю дослідження особистість.

Соціальна сукупність визначається згідно перепису виборчих даних для визначення співвідношення між соціодемографічними

характеристиками визначеної території та розподілом географічного розміщення голосування [7].

Дослідження як за одиницю аналізу приймають особистість, зазвичай вдаються до анкетувань, опитувань громадської думки та групових досліджень. Для пояснення електоральної поведінки дослідники використовують класичні психологічні теорії, серед яких біхевіоризм та позитивізм, В одному випадку в основі було вивчення поведінки особистості, в іншому, вимагалось пояснювати факти на основі перевірених критеріїв. На основі цих та інших теорій була створена теорія статистичних зразків та методика вивчення поведінки, які ставлять за мету проводити більш-менш точний облік причин голосування, генеруючи вивчення електоральної поведінки з різними евристичними та гносеологічними значеннями. Перші дослідження проводились у Франції. Цей метод використовується у взаємозв'язку з принципами політичної географії. У Великобританії та США дана модель буда вдосконалена завдяки різним географічним методам [5].

Проте дослідження електоральної географії зазнає критики, оскільки не в змозі пояснити, чому за однакових умов виборці в одному регіоні голосують по-різному. Критики цього підходу вважають, що не враховуються особистісні фактори: виборець розглядається лише як частина сукупності, поведінка пов'язана з тенденціями що виражаються в соціальній сукупності .

Одними з перших, хто почав розглядати роль особистості в проблематиці електоральної поведінки були вчені університету Коламбія, які досліджували вплив політичної пропаганди на поведінку виборців.

Психологічна теорія припускає, що процес вибору може бути невизначеним до моменту голосування і сам вибір має імпульсивний характер, оскільки залежить від короткотермінових та довготермінових впливів. Такий процес виборів може стосуватись більш емоційних осіб, які схильні досить швидко змінювати свої симпатії і антипатії, які залежні від думки інших людей та мають недостатню інформацію про кандидатів. Критики психологічної теорії зазначали, що дана теорія є занадто ірраціональною і не може бути застосована відносно політичного вибору.

Раціональний підхід до електоральної поведінки порівнює процес виборів зі своєрідним політичним ринком, в якому пропозиції політичних партій будуть оцінюватись відповідно до вимог виборця.

Згідно такого підходу, виборець проводить підрахунок вигод невігоди для себе, очікуючи “максимального прибутку”, обирає політичний варіант, який здатен забезпечити найбільшу користь.

Дослідники Університету штату Вірджинія запропонували теорію “громадського вибору”. Дана теорія ґрунтується на раціональній теорії, але також використовує експериментальні та ймовірнісні статистичні моделі [9].

На сьогоднішній день існуючі моделі та теорії вивчення електоральної поведінки виборців дозволяють отримувати об’єктивні дані та прогнозувати відповідні політичні дії виборців.

В контексті дослідження електоральної поведінки важливого значення набуває вплив реклами на дії виборців.

В дослідженні “Вплив політичної реклами на молодих виборців, проведеного вченими університету Флорида, вивчаються особливості впливу політичної реклами на електоральну поведінку молодих виборців.

Як зазначається, в останні роки спостерігалась невисока активність участі молоді в політичних процесах. Тому політична реклама була спрямована на підвищення активності молоді. До цього були долучені політичні партії, некомерційні організації, засоби масової інформації, популярні артисти.

Загалом дослідження політичної реклами показують, що, наприклад, політична реклама на телебаченні зберігає знання про кандидата, такі як ім’я чи позиції щодо конкретних проблем. Вплив політичної реклами також ефективно впливає на оцінку глядачів кандидатів, а також уявлення виборців про політичний процес загалом та їх політичну поведінку.

Вперше телевізійна політична реклама була використана в 1952 році Дьюїтом Д. Ейзенхауером під час його президентської кампанії. З кожним роком зростав і об’єм політичної реклами на телебаченні, її обсяг і витрати (у 2004 році вартість політичної реклами становила більше 600 мільйонів доларів).

Дослідники показали, що телевізійна реклама успішна в передачі повідомлення про кандидатів для виборців, подолання вибіркового впливу та привертає увагу понад 70% виборців.

Кандидати використовують рекламу, щоб генерувати позитивні почуття серед електорату про свої власні якості або критикувати чи компрометувати своїх опонентів. Дослідження показали, що реклама

також може вплинути на оцінку виборців кандидатів в позитивному чи негативному напрямку. Експерименти, в яких брали участь представники різних вікових груп під час різних політичних компаній, показали, що вплив реклами може значно змінити рейтинги кандидатів. Зміни в оцінках кандидатів визначають багато факторів, таких як канал, на якому показується реклама або зміст оголошення. Наприклад, об'яви, орієнтовані на емоції, може викликати позитивне ставлення до кандидата, ніж оголошення, орієнтовані на зображення; рекламні оголошення, які не містять агресії, збільшують підтримку кандидата, ніж агресивні рекламні повідомлення. Негативна реклама в деяких випадках може "пом'якшити" образ кандидата, проти якого така реклама застосовується.

Дані досліджень показують, що людина з меншим інтересом до політики і з меншою інформацією про кампанію, швидше за все, змінить своє ставлення до кандидатів після перегляду політичних оголошень на телебаченні.

Важливого значення в політичній рекламі відіграють гендерні питання. Дослідження показали, що стать виборця може змінити ситуацію у реакції на політичні позиції. Наприклад, висновки свідчать про те, що реакція на політичну рекламу відображає гендерний розрив, виявлений у поведінці голосування. Жінки, як виявилось, оцінюють кандидатів у президенти від демократів більш позитивно, ніж це роблять чоловіки, а чоловіки позитивно ставляться до кандидатів від республіканців, жінки краще реагують на позитивні рекламні повідомлення та значно вищі після рекламної кампанії, ніж чоловіки.

Велика кількість досліджень підтверджує висновок про вплив і увагу політичної реклами, що призводить до посилення знань виборців щодо кандидатів та проблем.

Предметом вивчення також є кількість часу, витраченого на перегляд телевізійних програм і телевізійної реклами. Активні телеглядачі телевізійної реклами нагадують, що вони бачать об'яви, ніж ті, хто дивиться телевизор менше 3 годин щодня. Згідно з недавнім опитуванням, середній показник наступний – американець в середньому проводить трохи більше 3 годин щоденно, дивлячись на телевизор. Ці явища також прямо пов'язані з низкою інших чинників, таких як інтерес до політичних перегонів або власного ставлення до політика.

Окрім того, що реклама впливає на оцінки глядачів щодо кандидатів та їх політичні програми, реклама може викликати більш

складні емоції та ставлення. Р. Хиршорн виявив, що вплив негативної реклами змінює ставлення політичної молоді. Молоді люди з високим рівнем політичної ефективності відчували стимул у своїх політичних переконаннях після перегляду негативної рекламної інформації. Деллі Карпіні (2000) написав песимістичний портрет американців, молодших за 30 років: загалом, вони більш цинічні, ніж старше населення, менш зацікавлені в громадських справах, менш імовірно, що вони реєструватимуться або голосуватимуть, і значно менш знають про політику. Кілька досліджень виявили, що існує недостатня зацікавленість інформацією про кандидатів, партій, уряд, а акт голосування є першопрчиною політичної апатії (заявити про себе, 2003 р., Національна асоціація державних секретарів [NASS], 1999 р.). Респонденти повідомили, що вони повинні знати позиції кандидатів, їх політичні програми, особистісні якості політиків та рівень політичної компетенції перед тим, як зробити обґрунтоване рішення про голосування. Відсутність такого роду інформації перекладається на почуття низької політичної ефективності.

У своїй роботі про залучення громадян у 1996 та 2000 роках, Кайд та інші виявили низький рівень ефективності політичної інформованості у молодих виборців, що є важливою причиною неголосування.

Проте Кайд, Ландревіль, Постельнік та Мартін (2005) виявили, що вплив як телевізійних оголошень, так і дебатів може збільшити політичну інформаційну ефективності молодих виборців.

В одному із експериментів, який був спрямований на вивчення впливу реклами на поведінку виборців, брало участь 764 студенти з 13 різних університетів у США. Експерименти проходили одночасно в усіх 13 місцях, за тиждень до виборів 2014 року. Загальна вибірка складалася з 44% чоловіків та 56% жінок, середній вік яких становить 21 рік. Їх партійна приналежність становила 35% республіканців, 41% демократ і 24% незалежні або пов'язані з іншими сторонами. Обидва показники є типовими для студентів американського коледжу. Досліджуванним було запропоновано заповнити анкети. Після анкетування студентам було запропоновано 10 телевізійних рекламних роликів. Після перегляду роликів було проведено повторне анкетування. Досліджуванним пропонувалось оцінити політичні якості кандидатів та політичну рекламу за різними показниками в діапазоні від 0 до 100, яку традиційно використовує Національна виборча Work для вимірювання ставлення до кандидатів. Оцінки кандидатів

вимірювались за допомогою 12-елементної семантичної

диференціальної шкали. Ефективність інформації вимірювалась за допомогою чотирьохпозиційного індексу.

Результати досліджень не підтвердили гіпотезу, яка передбачала, що вплив телевізійних оголошень призведе до появи більш високих позитивних оцінок до кандидатів. Також не знайшла підтвердження інша гіпотеза – жінки оцінюють кандидатів більш позитивно після експозиції оголошення, ніж чоловіки і показує, що не існує значної різниці між оцінками чоловіків та жінок.

На електоральну поведінку виборців впливає не тільки телевізійна реклама. Останнім часом зростає значення медіа, в тому числі соціальних та форми і методи їх застосування. В 2016 та 2017 роках Оксфордський словник визнавав головними словами року поняття “posttruth” та “fakenews”. “Пост правда” – поняття, яке “позначає обставини, в яких об’єктивні факти менш впливові у формуванні громадської думки, аніж заклики до емоцій та особистих переконань”. “Фейкові новини” – повністю або частково вигадана інформація про суспільні події, справжніх людей, або про речі, явища, які подаються під виглядом справжніх журналістських матеріалів. Поширюються фейкові новини як через традиційні ЗМІ, так і через соціальні мережі.

Феномен “пост правди” та “фейкових новин” тісно пов’язані з психологічними особливостями людини. Така інформація орієнтована в першу чергу на емоції людини або прагне викликати відповідні емоції. Крім того подібна інформація зорієнтована на людей з низьким рівнем критичного мислення.

Українське суспільство зустрілось вперше з поняттями “фейкові новини” та “пост правда” у 2014 році, коли Російська Федерація розпочала проти України гібридну, в тому числі інформаційну війну. Хоча деякі дослідники, політики і політологи зазначають, що подібну інформаційну зброю проти України використовували і значно раніше. Застосування інформаційних повідомлень з використанням “фейкових новин” в російських ЗМІ ставить на меті дискредитації України як держави, так і українського керівництва, створити образ ворога в російському суспільстві щодо України. Проте практика “фейкових новин” поширилась не тільки в інформаційному полі України, але і вийшла далеко за його межі. Маючи потужні засоби масової інформації – телевізійний канал RT, інформаційне агентство “Спутнік” та чимало інших джерел російської пропаганди подають недостовірну інформацію в країнах ЄС та США, впливаючи тим самим на політичну поведінку і політичні симпатії громадян цих країн.

Щоб мінімізувати впливи “фейкових новин” спочатку в Україні, а потім і в інших країнах почали створювати спеціальні групи з кваліфікованих журналістів, політологів та волонтерів, які проводять моніторинг ЗМІ, відслідковують неправдиві новини та пояснюють виникнення тієї чи іншої новини.

Досліджуючи розвиток засобів масової інформації США, Джо Пьер зазначає, що сектор засобів масової інформації різко змінився протягом останніх 30 років, спочатку з поширенням кабельних новин, а тепер із численними джерелами новин в Інтернеті. Якщо раніше існувало 3 або 4 національних телевізійних мереж, і декілька великих національних газет, зараз у наших каналах соціальних мереж з’являються тисячі різних виробників новин. За словами Теда Коппеля новини перетворилися з того, що вони були “об’єктивними і нудними” і стали “суб’єктивними і розважальними”.

Вивчаючи та аналізуючи новини, в тому числі і політичні, існує тенденція віддавати перевагу джерелам, які відповідають тому, що ми вже знаємо чи визнаємо і відкидати те, чого не визнаємо або є конфліктним. З такими процесами пов’язані інші психологічні феномени, як “когнітивний дисонанс”, “ефект зворотнього відтворення”, “ефект Dunning-Kruger” та інші.

“Не справжні” новини можуть впливати на політичну поведінку виборців. Цілком можливо, що такі новини надають людям внутрішнє обґрунтування того, як вони мають проголосувати. Важливо розуміти природу походження “як справжніх новин”, упереджених новин та дезінформації. Але також важливо не піддаватись нігілістичному запереченню і стверджувати, що нічому не можна довіряти або цих фактів взагалі не існує [12].

Щоб уникнути впливу “фальшивих новин”, потрібно отримувати інформацію з різних джерел та таких засоби масової інформації, інформація яких підтверджується,

Гордон Пеннікук провів ряд досліджень, що були спрямовані на розуміння того, чому легко сприймаються “несправжні новини”. В першому дослідженні було запропоновано десять інформаційних повідомлення серед яких п’ять були реальні інформаційні повідомлення, інші п’ять – фальшиві. Новини були оформлені за зразком тих новин, які розміщуються у фейсбук. Висновки дослідження показали, що знайомі заголовки новин набагато частіше сприймаються як точні, аніж з незнайомими заголовками справжніх новин. В другому дослідженні вивчались когнітивні механізми, які лежать в основі

сприйняття точності заголовків новин. Було проведено трьохетапне дослідження, яке дозволило вивчити особливості сприймання та критичності мислення при сприйманні реальних та фейкових нових. Результати підтвердили, що критичність мислення дозволяє не сприймати “фальшиві новини” [10].

Загалом дослідження допомагають пояснити вплив фальшивих новин та дезінформації на особистість, а також важливість розвитку критичного мислення.

Використані джерела:

1. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В. pdf.
2. Carlos Ernesto Ichuta Nina. los estudios del comportamiento electoral en el estado de hidalgo. el rezago de una disciplina The Electoral Behavior Studies at the Hidalgo State. The Backwardness of a Discipline
3. Hedström, Peter. 2008. “Studying Mechanisms to Strengthen Causal Inferences in Quantitative Research”. En Box–Steffensmeier, Janet; Brady, Henry y Collier, David (Eds.). The Oxford Handbook of Political Methodology.
4. Leib, Jonathan y Quinton, Nicholas (Eds.). 2016a. Revitalizing Electoral Geography. Estados Unidos, New York: Routledge.
5. Leib, Jonathan y Quinton, Nicholas (Eds.). 2016b. “On the Shores of the ‘Moribund Backwater’?: Trends in Electoral Geography Research Since 1990”. En Revitalizing Electoral Geography. Estados Unidos, New York : Routledge.
6. Landreville Kristen. The Effects of Political Advertising on Young Voteri.
7. Medus, Norma. “La geografía electoral en la historia de la ciencia geográfica”. En Anuario, 2005. C. 15-32.
8. Molinar, Juan y Vergara, Rafael. 1998. “Los estudios sobre el elector mexicano. Cuatro enfoques del análisis electoral en México”. En Serrano, Fernando (Coord.) Homenaje a Rafael Segovia. México: colmex/Fondo de Cultura Económica/conacyt.
9. Molinar, Juan y Weldon, Jeffrey. 1990. “Elecciones de 1988 en México: crisis del autoritarismo”. En Revista Mexicana de Sociología, 52 (4): 229–262.
10. Pennycook Gordon / The science of fake news / Science, 2018JournalScienceVolume359 Issue6380Pages1094-1096
11. Pierre JoePsychology, Gullibility, and the Business of Fake News
12. Sonnleitner, Willibald. 2012. Elecciones chiapanecas: del régimen posrevolucionario al desordendemocrático. México: colmex.

Я. О. Ольшевська (Y. O. Olszewska), викладач кафедри політико-психологічних проблем суспільного розвитку; аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології Факультету психології НПУ імені М. П. Драгоманова e-mail: yan_ina@ukr.net

РОЛЬ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ У СТРУКТУРІ “ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ” ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Висвітлено особливості поняття “особистісно-професійної позиції” педагогів, визначено й охарактеризовано структуру даного поняття, виокремлено основний когнітивний компонент особистісної категорії “особистісно-професійної позиції”, а також охарактеризовано його зміст та головну сутність. Обґрунтовано, що він є базовим у структурі “особистісно-професійної” позиції та дає змогу фахівцеві збудувати стратегію свого професійного зростання. Описані чинники та показники даного компонента. Розкрито, що він включає інтегровані знання суб’єкта про себе як фахівця, та впливає на процес формування різноаспектних знань у студента гуманітарія про майбутню професію.

Ключові слова: *позиція, професійна позиція, особистісно-професійна позиція, когнітивний компонент, самоактуалізація, образ професії, образ професіонала.*

Отражены особенности понятия “личностно профессиональной позиции” педагогов, определена и охарактеризована структура данного понятия, выделен основной когнитивный компонент личностной категории “профессиональной позиции”, а также охарактеризовано его содержание и главная сущность. Обосновано, что он является базовым в структуре личностно “профессиональной” позиции и дает возможность специалисту построить стратегию своего профессионального роста. Описанные факторы и показатели данного компонента. Раскрыто, что он включает интегрированные знания субъекта о себе как специалиста, и влияет на процесс формирования разноаспектных знаний у студента гуманитария о будущей профессии.

Ключевые слова: *позиция, профессиональная позиция, личностно профессиональная позиция, когнитивный компонент, самоактуализация, образ профессии, образ профессионала.*

The peculiarities of the concept of “personal and professional position” of teachers are highlighted, the structure of this concept is defined and characterized, the main cognitive component of the personal category of “personality-professional position” is characterized, and its content and main nature are characterized. It is substantiated that it is basic in the structure of “personal-professional” position and allows the specialist to build a strategy for their professional growth. The factors and indicators of this component are described. It is discovered that it involves the integrated knowledge of the subject as a specialist, and

influences the process of formation of multidimensional knowledge of the student's humanities about the future profession.

Keywords: *position, professional position, personality-professional position, cognitive component, self-actualization, image of a profession, image of a professional.*

Сучасна фахова підготовка молодих спеціалістів гуманітарного профілю залежить, сьогодні, не тільки від процесу оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками, а й від внутрішніх змін самосвідомості молодого покоління, які може спровокувати саме викладач гуманітарних дисциплін. Сучасний фахівець сьогодні має бути готовим до постійного саморозвитку, саме “особистісно-професійна” позиція викладача спрямована на особистісний та професійний саморозвиток як педагога, так і студента, у стінах ВНЗ. У зв'язку з цим, всі зусилля педагогів гуманітарного профілю повинні бути спрямовані на допомогу кожному студенту у досягненні соціальної та професійної ефективності шляхом розвитку у нього особистісно-професійної позиції.

Актуальність проблеми визначається важливим значенням особистісно-професійної позиції з точки зору суб'єктивності у системі відносин “викладач-студент” та в педагогічній діяльності у ВНЗ. Сукупність різноманітних підходів на дефініцію “позиція” сприяє виникненню достатньої кількості її класифікацій, які по своїй суті мають різне підґрунтя. Необхідність вивчення даної проблеми продиктована рядом обставин теоретичного і практичного характеру.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемі професійної та особистісно-професійної позиції педагога присвячено чимало досліджень у вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній науці. Досліджуючи такий багатоаспектний феномен, вчені значно розширили погляди на це явище, виокремивши його види, компоненти, функції, критерії, ознаки сформованості тощо.

Структуру професійної позиції досліджували М. Боритко, А. Григор'єва, Д. Григор'єв, Г. Залеський, Л. Кандилович, Є. Климов, Л. Красовська, К. Лаптева, Д. Мітячкін, С. Нелюбов, О. Подолянчук; види та функції – Я. Ольшевська, С. Резник, (особистісно-професійна позиція) Ф. Блієв, О. Руденко, Г. Семенова, О. Темченко, Е. Трубніков, А. Чернявська, С. Щербина (професійно-суб'єктивна позиція), відзначаючи, що особистісно-орієнтоване навчання є однією з умов оволодіння зазначеним новоутворенням. Однак незважаючи на

різнобічний огляд проблеми, неузгодженими залишаються погляди на компоненти особистісно-професійної позиції, зокрема фахівців гуманітарного профілю.

Метою дослідження є обґрунтування та характеристика когнітивного компоненту особистісно-професійної позиції викладачів гуманітарних дисциплін в процесі педагогічної діяльності у вищій школі.

Сьогодні, викладач має дуже широкий зовнішній та внутрішній репертуар позицій. Позиція педагога – це система інтелектуальних та емоційно-оцінних ставлень до світу, що є джерелом його активності. Вона обумовлюється тими вимогами, очікуваннями та можливостями, які висувуються з боку суспільства [16]. Позиція особистості педагога визначає вектор його професійної діяльності, відображає специфіку індивідуальної свідомості, сукупності значущих цінностей і міжособистісних відносин. Важливу роль, серед зовнішнього та внутрішнього репертуару позицій педагога, у професійній діяльності відіграє професійна позиція, за допомогою якої можна визначити особистісне ставлення до тієї діяльності, якою займається людина, до себе самого у цій діяльності. “Людина може жити своєю професією тільки тоді, коли вона прагне пізнати через неї самого себе, і саме таким шляхом вона може принести найбільшу користь суспільству”, – писав Ш. О. Амонашвілі [2, с. 27].

Поняття “професійна позиція педагога” у науковій літературі зустрічається досить часто. В активний науковий обіг це поняття ввійшло порівняно недавно завдяки роботам Б. Г. Ананьєва, Л. І. Божович, В. М. М’ясищева, С. Л. Рубінштейна та іншим. Виходячи з поглядів зазначених вчених *“Професійна позиція – це точка зору, відношення до призначення своєї професії; це система інтелектуальних, вольових і емоційно-оцінних відносин до світу, до педагогічної дійсності і до педагогічної діяльності [3; 5; 11 та ін.]”*. За допомогою професійної позиції виражаються ставлення викладача до студентів, до себе, до колег тощо, які формують його професійні дії та поведінку. На думку А. К. Маркової [8], поняття “професійна педагогічна позиція” визначає стійкі системи ставлень викладача до студентів, до себе, до колег, визначає його поведінку, стиль життя і діяльності. Професійна позиція багато в чому віддзеркалює особистісну позицію, формується життєвим досвідом і діяльністю суб’єкта, при цьому головним джерелом її формування є світогляд людини, система життєвих цінностей,

професійного досвіду, набуті знання, вміння, навички. Як наслідок, позиція відтворює ціннісно-сміслові і разом з тим життєво-практичні узагальнення.

Оскільки професійна позиція педагога – це не тільки його діяльнісне вираження, а ще й особистісна характеристика викладача, то вона вимагає більш детального розгляду. У цьому контексті особливого значення набуває професійна позиція педагога, яку В. І. Слободчиков, визначає, як – унікальну і єдину у своєму роді, адже одночасно є і педагогічно-особистісною (виявляється при зустрічі дорослого та дитини), і педагогічно-професійною (виявляється при створенні умов досягнення професійних, педагогічних цілей) [17]. Отже, ступінь особистісної зорієнтованості у формуванні професійної позиції педагога – прямо залежить від його системи ціннісних орієнтацій, реалізованості самосвідомості. Таким чином, професійна позиція є основою для здійснення викладачем своїх внутрішніх потенцій в особистісному, соціальному та професійному планах. При цьому, на перший план виходять риси особистості, які постійно проявляються в різних видах діяльності і відображають професійну адекватність викладача. Тому вважаємо доцільним вживати поняття “особистісно-професійна позиція викладача” яке визначаємо як: це динамічне структурне утворення особистості педагога, з його власними особистісними та професійними цінностями в педагогічній діяльності, що визначає систему ставлень та сукупність провідних мотивів діяльності, поведінки та спілкування. Поняття “особистісно-професійна позиція” є тією характеристикою у процесі професіоналізації педагога, завдяки якій виникає можливість аналізувати одночасно як особливості особистості фахівця, так і його діяльність, а також можна розглядати як ціннісно-смісловий аспект його самореалізації та самовдосконалення, варто враховувати й той факт, що наявність чітко усвідомленої особистісно-професійної позиції особистості викладача сприяє й виділенню ним особистісних можливостей студентів в навчально-професійній діяльності та підбір особистісно значущого матеріалу для останніх. Можемо визначити основні психологічні особливості особистісно-професійної позиції викладача гуманітарних дисциплін:

- особистісно-професійна позиція викладача є полісемантичною категорією, що характеризує уміння викладача індивідуалізувати свої особистісні якості у

-
- зовнішні прояви педагогічної діяльності: стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування;
- особистісно-професійна позиція є формою життєвиявлення викладача, завдяки якій виявляються сильнодіючі особистісно-професійні характеристики, серед яких необхідно відзначити: самоактуалізація, мотивація, рефлексивність, емпатійність, професійна ідентичність, професійний комунікативний потенціал, професійна спрямованість;
 - особистісно-професійна позиція викладача знаходиться у прямій залежності від творчості особистості, стилю поведінки та взаємовідносин зі студентами, колегами та керівництвом;
 - особистісно-професійна позиція – інтегральна, цілеспрямована, сформована, цілісна, динамічна характеристика, зумовлена відповідністю і взаємопроникненням внутрішніх і зовнішніх, особистісних, індивідуальних та професійних якостей викладача, якій властивий розвиток і зміни з часом під впливом таких критеріїв як вікові особливості, досвід, навчання, саморозвиток особистості, а також в результаті спеціальних корегуючих впливів;
 - особистісно-професійну позицію, на нашу думку, можна розглядати як ціннісно-смісловий аспект особистісної самореалізації викладача, оскільки є основою для здійснення ним своїх внутрішніх потенцій в особистісному, соціальному та професійному планах;
 - особистісно-професійна позиція спрямована на розвиток та саморозвиток особистості викладача та студента, тобто майбутнього молодого фахівця, в умовах забезпечення гармонійної педагогічної взаємодії його з самим собою та учасниками освітнього процесу [12, с. 137-140].

Розглянувши психологічні особливості, що формують особистісно-професійну позицію викладача, зупинимося на її структурі.

Структура професійної позиції досить по-різному представлена у наукових дослідженнях. Так, О. Г. Подолянчук включає у свою структуру професійної позиції шкільного психолога: загально-соціальні, професійні та особистісні аспекти, що проявляються через зовнішню психічну

активність – діяльність [14, с. 49-52]. А. К. Абульханової-Славської, відносить до структури зазначеного поняття такі компоненти – особистісну концепцію життя: (Я-концептуальне); (Я-ідеологічне); (“Я-юридичне”); (“Я-етичне”); професійну позицію викладача: (“Я-законодавче”); (“Я-інформаційне”); (“Я-виконавче”) [1, с. 17]. Ми підтримуємо погляди вчених, тому вважаємо, що у структурі особистісно-професійної позиції викладача, також можна виділити, як особистісну, так і професійну змістовні категорії, які включають взаємопов’язані компоненти, кожен з яких виявляється через певні чинники, що обумовлюються та реалізуються на рівні трьох компонентів: мотиваційний, когнітивний, поведінковий. Важливу роль у процесі формування цілісного образу майбутнього фахівця, на нашу думку, відіграє когнітивний компонент особистісно-професійної позиції педагога, який є базовим, оскільки сприяє самопізнанню та розумінню своєї професії, усвідомленню викладачами себе як суб’єктів професійної діяльності [18], забезпечує формування плану професійного саморозвитку особистості, допомагає зіставити об’єктивні дані про себе з еталоном професіонала; реалізує інформаційну функцію, тобто формує певні знання. На підставі вищевикладеного, когнітивний компонент особистісно-професійної позиції фахівця гуманітарного профілю має включати інтегровану систему знань і уявлень про себе як професіонала, про соціально-економічну ситуацію, особливості професійної діяльності та знання про свою особистість.

Надалі у статті, нами буде розкрито роль самооцінних чинників та їх вплив на розвиток особистісно-професійної позиції. Самооцінні чинники – характеризують якість усвідомлення особистістю викладача власних особистісних можливостей, адекватність самооцінки в повсякденних актах особистісно-професійної позиції, професійно значущих ситуаціях; та за умов екстремального контактування, правильність розуміння своєї участі у спільній освітній діяльності й у системі соціально-психологічних відносин викладач-студент [7], основним компонентом, який розглядається в нашому емпіричному дослідженні, є самоактуалізація викладачів, адже психологи вважають, що самоактуалізована особистість володіє високим рівнем професійної культури спеціаліста-викладача, центральною ланкою якої є психологічна культура. Про вагомий роль даного чинника, зазначають вітчизняні дослідниці психології І. С. Булах та Л. В. Долинська, розглядаючи проблему психологічної позиції рівності у міжособистісній

взаємодії викладача зі студентами, вчені, акцентують увагу на визнанні процесу самоактуалізації викладача та можливості у само здійсненні [6].

Механізм самоактуалізації особистості розглядають перш за все як процес здійснення її потенційних можливостей. А. Маслоу надавав особливого значення вродженому потенціалу. На його думку, принцип самоактуалізації означає прагнення до самоздійснення, а точніше, тенденцію актуалізувати те, що міститься в якості потенцій, так самоактуалізація є ростом зсередини того, що складає сутність організму [10]. Опираючись на аналіз робіт даного вченого, можна вважати, що високий рівень самоактуалізації в особистісно-професійній позиції викладача, на нашу думку, свідчить про наявність у особистості таких характеристик: більш ефективного сприймання педагогічної реальності та більш комфортне ставлення до неї; прийняття (себе, інших, природи); спонтанність, простота, природність; центрованість на значущих цілях педагогічної діяльності(на відміну від центрованості на собі); постійна свіжість оцінки; почуття єдності з іншими; більш глибокі міжособові стосунки; демократичний характер педагогічної взаємодії; розрізнення засобів і цілей педагогічної діяльності; філософське, доброзичливе почуття гумору;самоактуалізована творчість [9].

Викладач у процесі педагогічної взаємодії стає таким, яким він себе відчуває, а це означає, що самоактуалізація особистості є атрибутом самого існування індивіда. Самоактуалізація особистості викладача, в особистісно-професійній позиції, на нашу думку, пов'язана з безкінечним зростанням його потреб, здібностей, інтересів та інших властивостей особистості, з постійним розгортанням його потенційних характеристик. Так вчені стверджують, що ці нові властивості, потреби, здібності і тощо формуються у процесі розгортання умов життєдіяльності, коли актуальні потреби повністю задовольняються і виникає потреба подальшого руху, сенсу життя, прагнень, мрій, ідеалів. Самоактуалізація особистості розглядається дослідниками як здійснення індивідних та особистісних можливостей "Я" як власними зусиллями, так і засобами спільної з іншими діяльності і спілкування [4; 13; 15].

Отже, роль самоактуалізації, як самооцінного чинника особистісно-професійної позиції викладача, реалізується в пізнанні своєї особистості та особистості студентів, як сприйняття потреби й відповідальності, усвідомлення того, що людина перебуває в стані усвідомленого розуміння того, що існують дії, здатні поліпшити такий стан, визнанні власної здатності сприяти такому поліпшенню,

сприйнятті себе в певній мірі відповідальним за зміну ситуації; відчуття обов'язку як конструювання норм і зародження переживання морального обов'язку, що відбивається в активізації раніше або заданих ситуацією особистісних норм поведінки; наміри діяти, тобто конкретно діяти в ситуації, яка виникла, а також виявляється у розвитку особистісно-професійної позиції викладача і вдосконаленні окремих особистісних та професійних якостей та у вмілому застосуванні набутих знань в реальних життєвих та професійних ситуаціях; самоуправлінні методами і методиками взаємодії зі студентами в різних умовах їх життєдіяльності, саморозвитком з метою особистісно-професійного зростання. Таким чином, викладач гуманітарних дисциплін, щоб досягти достатнього рівня розвитку особистісно-професійної позиції, повинен мати відповідно достатній рівень самоактуалізації особистості (високий, вище середнього), прагнути до самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення як особистісного, так і професійного.

Статистичний аналіз рівня самоактуалізації викладачів гуманітарних дисциплін був проведений нами за допомогою методики "Самоактуалізаційний тест" (САТ) (Л. Я. Гозман, М. В. Кроз, М. В. Загика). На нашу думку, дана структура тесту дає можливість діагностувати більше показників, при цьому не збільшуючи обсягтесту.

Представимо результати досліджуваних викладачів (зі стажем роботи від 1 міс. до 3-ох років), нами були отримані такі результати: Шкала компетентності у часі (Тс) 6,1 бали –середній рівень, отже вони свідчать, що досліджувані є не повністю свідомими у здатності жити сьогоднішнім. Шкала підтримки (І) – отримані результати – 47,75 бали які свідчать про дещо занижений рівень відносної незалежності таких викладачів у своїх вчинках, намагання керуватись у житті власними цілями, такі викладачі піддаються впливам ззовні, приймають рішення на основі досвіду сторонніх.

В свою чергу, додаткові шкали допомогли нам реєструвати окремі її аспекти. Шкала ціннісних орієнтацій (SAV) – 7,85 бали достатньо занижений рівень усвідомлення цінностей. Шкала гнучкості (Ех) 11,9 – середні бали, що говорять про недостатній ступінь гнучкості досліджуваних у реалізації своїх цінностей у поведінці, взаємодії з людьми. Шкала сензитивності до себе (Fr) – 7,3 балів, що говорить нам про середній та нижче середнього рівень досліджуваних усвідомлювати свої потреби та почуття, наскільки вони добре їх відчують та

рефлектують. Шкала спонтанності (S) – за даною шкалою – 7,85 балів, які можна проінтерпретувати, як здатність досліджуваних достатньо продумано та цілеспрямовано діяти в певних ситуаціях. Шкала самоповаги (Sr) – 10,05 – середній рівень здатності викладачів, цінувати свої переваги, позитивні якості характеру, поважати себе за них. Шкала самоприйняття (Sa) – 9,95, що свідчать про середній рівень здатності досліджуваних приймати себе такими, якими вони є, незалежно від оцінки своїх переваг та недоліків. Шкала уявлень про природу людини (Nc) – 5,75 балів, що говорять про схильність досліджуваних сприймати природу людини як позитивну. Шкала синергії (Sy) – 4,3 бали, що визначає середній рівень здатності досліджуваних до цілісного сприйняття світу людей, до розуміння зв'язку між протилежностями. Шкала прийняття агресії (A) – 8,85, що свідчать про достатній рівень здатності викладачів (зі стажем роботи до 3-ох років), приймати свою роздратованість, гнів та агресивність як нормальний прояв людської природи. Шкала контактності (C) – за даною шкалою були отримані показники у вигляді – 9,55 бали, що свідчить про середній рівень здатності швидко встановлювати глибокі та тісні емоційно насичені контакти викладачів (зі стажем роботи до 3-ох років), що є не дуже добре для їх майбутньої професії. Шкала пізнавальних потреб (Cog) складається з 11 пунктів – отримані невисокі показники – 5,85, що свідчать про недостатній потяг респондентів до отримання знань про навколишній світ. Шкала креативності (Cr) (14 пунктів) – були отримані такі показники, як – 8,6 балів, що вказують на достатньо творчу спрямованість досліджуваних.

Отже дана методика допомогла нам виявити дещо занижений рівень самоактуалізації та середній рівень контактності викладачів (зі стажем роботи від 1 міс. до 3-ох років), а також недостатній рівень гнучкості, що є вагомими характеристиками особистісних чинників особистісно-професійної позиції.

З метою порівняльного аналізу, варто навести дані досліджуваних викладачів інших експериментальних груп. Дані представлено у таблиці 1.

Т а б л и ц я 1

**Середні показники шкальних відношень рівня самоактуалізації
досліджуваних експериментальних груп**

Шкальні назви	Показника шкальних відношень самоактуалізації викладачів гуманітарних дисциплін (трьох груп з різним досвідом роботи)		
	(Від 1 міс до 3 років)	(Від 3-х років до 10-ти)	(Від 10-ти років до 20)
Компетентності у часі (Tc)	6,1	7,55	8,5
Підтримки (I)	47,75	51,4	51,85
Ціннісних орієнтацій (SAV)	7,85	12,85	12,5
Гнучкості (Ex)	11,9	11,9	13,2
Сензитивності до себе (Fr)	7,3	9,3	8
Спонтанності (S)	7,85	7,85	8,25
Самоповаги (Sr)	10,05	10,5	11,5
Самоприйняття (Sa)	9,95	9,95	12,5
Уявлень про природу людини (Nc)	5,75	5,75	5,4
Синергії (Sy)	4,3	4,3	4
Прийняття агресії (A)	8,85,	8,85	9,3
Контактності (C)	9,55	9,55	9,7
Пізнавальних потреб (Cog)	5,85	5,85	5,7
Креативності (Cr)	8,6	8,6	7,5

Описуючи на вище наведені дані таблиці 1, можемо відзначити, що результати викладачів (зі стажем роботи 20 років) є високими, отже вони свідчать, що досліджувані є повністю свідомими у здатності жити сьогоденням, прагнуть переживати дану мить свого життя у всій її повноті, чітко відчують нерозривність минулого, теперішнього та майбутнього, тобто бачать своє життя цілісним. Тому можна говорити про наявність тенденції до дискретного сприймання свого життєвого шляху; проявляють відносну незалежність у своїх вчинках як життєвих так і професійних, при цьому керуються власними цілями, переконаннями, установками та принципами не висуваючи ворожості до зовнішнього світу та конфронтації з груповими нормами. Викладачі (з досвідом роботи до 20-ти років) люди які високо усвідомлюють цінності, що властиві самоактуалізованій людині, мають високий ступінь гнучкості у реалізації своїх цінностей у поведінці та взаємодії з людьми. Вони швидко та адекватно реагують на мінливу ситуацію, що є чи не найважливішим вмінням педагога. Високо усвідомлюють свої потреби

та почуття, добре їх відчують та рефлексують, здатні достатньо продумано та цілеспрямовано діяти в певних ситуаціях. Цінують свої переваги, позитивні якості характеру, поважають себе за них; сприймають природу людини як позитивну, мають цілісне сприйняття світу людей, вміють приймати свою роздратованість, гнів та агресивність як нормальний прояв людської природи; здатні до суб'єкт-суб'єктної взаємодії; достатньо творчо спрямовані, але при цьому мають невисокий потяг до отримання знань про навколишній світ. Отже дана методика допомогла нам виявити високий рівень самоактуалізації та високий рівень контактності викладачів (зі стажем роботи до 20-ти років), що є однією із важливих характеристик особистісних чинників особистісної категорії особистісно-професійної позиції.

Дані викладачів гуманітарних дисциплін (з досвідом роботи від 3-х до 10-ти років) свідчать про те, що досліджувані мають достатньо високий рівень свідомості у здатності жити сьогоднішнім, відчують нерозривність минулого, теперішнього та майбутнього, також у них простежується наявність тенденції до дискретного сприймання свого життєвого шляху. Викладачі даної групи є незалежними у своїх вчинках, намагаються керуватись у житті власними цілями, переконаннями, установками та принципами, але разом з тим не проявляють ворожості до зовнішнього світу та здатні не вступати в конфронтацію з груповими нормами. Характеризуються високим рівнем усвідомлюваності власних цінностей, потреб та почуттів, добре їх відчують та рефлексують, але разом з тим проявляють недостатній ступінь гнучкості у реалізації своїх цінностей у поведінці, взаємодії з людьми; здатні достатньо продумано та цілеспрямовано діяти в певних як життєвих так і педагогічних ситуаціях. Вміють цінувати свої переваги, позитивні якості характеру, поважати себе за них, та разом з тим мають занижений рівень здатності приймати себе такими, якими вони є, оскільки мають тенденцію залежності від оцінки своїх переваг та недоліків. Оточуюче педагогічне середовище сприймають позитивно, враховують природу людини, мають середній рівень цілісного сприйняття світу людей; вміють приймати свою роздратованість, гнів та агресивність, створчо спрямованими особистостями. Попри те, дані респонденти проявили середній рівень здатності швидко встановлювати глибокі та тісні емоційно насичені контакти, що є не дуже добре для їх професійної діяльності, а також недостатній потяг до отримання знань про навколишній світ. Отже, дана

методика допомогла нам виявити достатній рівень самоактуалізації та середній рівень контактності викладачів (зі стажем роботи від 3-х до 10-ти років).

Отримавши результати емпіричного дослідження за допомогою даної методики, нами була виявлена потреба у порівняльному аналізі результатів всіх трьох груп.

Найвищий рівень самоактуалізації мають викладачі (зі стажем роботи до 20-ти років), це свідчить про те, що вони є найбільш свідомими у здатності жити сьогоднішнім, відчувають нерозривність минулого, теперішнього та майбутнього, тобто бачать своє життя цілісним. Також викладачі (зі стажем роботи до 20-ти років), більш незалежні люди у своїх вчинках, керуються у житті власними цілями, переконаннями, установками та принципами, ніж інші респонденти.

Найнижчий показник рівня самоактуалізації мають викладачі (зі стажем роботи від 1 міс. до 3-х років), що говорить про те, що дані досліджувані є найменше свідомими у здатності жити сьогоднішнім; більшості із них здається ніби вони живуть так би мовити в “чернетці” і в майбутньому все можна буде виправити. Відповідно викладачі (зі стажем роботи до 3-х років), залежні особистості у своїх вчинках. Також порівнюючи дані цієї методики, нами було виявлено, що найвищий рівень контактності та гнучкості під час спілкування належить також викладачам (зі стажем роботи до 20-ти років), середній рівень властивий викладачам (зі стажем роботи до 10-ти років), і найнижчий рівень контактності та гнучкості належить саме викладачам (зі стажем роботи до 3-х років).

Висновок. Розвинений когнітивний компонент особистісно-професійної позиції педагога свідчить про прийняття обраної професійної діяльності як засобу самоактуалізації і дає змогу майбутньому викладачеві гуманітарних дисциплін будувати власну стратегію свого особистісного та професійного зростання, а також формує розвиток студентів. Отже, особистісно-професійна позиція – це багатогранний феномен, який відбиває стійку, усвідомлену сукупність ставлень викладача до праці, до суспільства, до інших людей, до самого себе. Когнітивний компоненту структурі особистісно-професійної позиції фахівця гуманітарного профілю є базовим, оскільки він визначається за такими показниками: самоактуалізація викладача (знання про себе, образ себе), рефлексивність та професійна ідентичність (образ професії) Він проявляється через рівень

самоактуалізації викладача, яким педагог керується і характеризує власний спосіб включення в хід життя та студентів. У свою чергу самоактуалізація, як чинник особистісної категорії особистісно-професійної позиції, чітко проявляється у всіх трьох групах респондентів, але в той же час, можна спостерігати про яскраву різницю її рівня прояву. Таким чином найнижчий показник рівня самоактуалізації мають викладачів (зі стажем роботи до 3-х років), достатній рівень самоактуалізації та середній рівень контактності мають викладачі (зі стажем роботи до 10-ти років), і найвищий рівень самоактуалізації мають викладачі (зі стажем роботи до 20-ти років). Наші подальші наукові пошуки можуть бути пов'язані з дослідженням мотиваційного та поведінкового компонентів особистісно-професійної позиції викладачів гуманітарного профілю і майбутніх фахівців.

Використані джерела:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Альбуханова – Славская. – Москва : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Амонашвили Ш. А. Единство цели (В добрый путь, ребята!) / Ш. А. Амонашвили. – Москва : Просвещение, 1987. – 207 с.
3. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – Москва : Наука, 1974. – 380 с.
4. Анцыферова Л. И. Психология самоактуализирующейся личности в работах А. Маслоу / Л. И. Анцыферова // Вопросы психологии. – 1973. – № 4. – С. 170-181.
5. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – Москва : Наука, 1967. – 289 с.
6. Булах І. С., Долинська Л. В. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів : навчально-методичний посібник / І. С. Булах, Л. В. Долинська. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 116 с.
7. Лисина М. И. Проблема онтогенеза общения / М. И. Лисина. – Москва : Педагогика, 1986. – 143 с.
8. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – Москва : Педагогика, 1996. – 121 с.
9. Маслоу А. Самоактуализация / Абрахам Маслоу // Психология личности: тексты. – Москва : Наука, 1982. – С. 108-117.
10. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование / Абрахам Маслоу ; [пер. с англ.]. – Киев-Донецк, 1994. – Вып. 4. – 52 с. – (Серия “Психопедагогика и методология науки”).

-
11. М'ясищев В. Н. Личность и неврозы / В. Н. М'ясищев. – Москва: Наука, 1960. – 540 с.
 12. Ольшевська Я. О. Особистісно-професійна позиція викладачів у контексті інтеграції до європейського простору / Я. О. Ольшевська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: збірник наукових праць. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – № 6(51). – 299 с.
 13. Пов'якель Л. І. Професійна рефлексія психолога-практика / Л. І. Пов'якель // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6-7. – С. 4-5.
 14. Подолянюк О. Л. Розвиток професійної позиції шкільного психолога у післядипломній освіті : дис. ... канд психол. наук : 19.00.07 / Олена Леонідівна Подолянюк. – Київ, 2003. – 240 с.
 15. Прокопова О. С. Система професійного самовдосконалення вчителя хімії середньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. С. Прокопова. – Київ, 2003. – 21 с.
 16. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – Москва : Педагогика, 1976. – 423 с.
 17. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъектности / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаева. – Москва, 1995. – 384 с.
 18. Чернобровкін В. М. Психологія прийняття педагогічних рішень : монографія / В. М. Чернобровкін. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 416 с.

ЧАСТИНА 2

ПУБЛІКАЦІЇ АСПІРАНТІВ

УДК 316.32-029:32

*М. О. Коваль (M. O. Koval), аспірант
кафедри політичної психології та
соціально-правових технологій НПУ
імені М. П. Драгоманова*

ІДЕОЛОГІЯ АНТИГЛОБАЛІЗМУ ЯК ФЕНОМЕНУ У ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ

Сучасний етап глобалізації відзначений багатьма тенденціями, серед яких особливо виділяються прагнення до більшої інтеграції, усунення будь-яких перешкод на шляху пересування товарів і капіталу та природне збільшення взаємозалежності між країнами і регіонами. Водночас загострюються ризики і протиріччя, супутні цим перетворенням, які багато в чому визначаються неоліберальною моделлю розвитку світової економіки. Домінування ідей про “вільні ринкові відносини” та “лібералізацію економіки” призводить до трансформацій, що зачіпають економічні, політичні, громадські та культурні підвалини держави. Це, в свою чергу, збільшує значимість тих соціальних рухів, які прагнуть вплинути на хід цих процесів або запропонувати альтернативу їм. Одним з яскравих прикладів цього є антиглобалістський рух, який заявив про себе на межі ХХ–ХХІ ст.

Антиглобалізм являє собою демократичну альтернативу політиці глобалізації, спрямовану на побудову нової, справедливої цивілізації, заснованої на рівноправній і взаємовигідній співпраці між розвиненими

країнами і країнами, що розвиваються, охорони навколишнього середовища в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь людства, об'єктивної і достовірної інформації, повазі національних цінностей і розширенні можливостей людського розвитку.

В межах руху виділяються дві головні тенденції: антиглобалізм (протестний антиглобалізм) і альтерглобалізм (реформістський антиглобалізм).

Щодо системи протестного антиглобалізму, то вона розуміється, перш за все, як цінності крайніх правих та лівих рухів, поєднані з практикою анархізму, жорсткого націоналізму та екстремізму. Тобто, лише незначна радикальна складова руху (ультраправі націоналістичні і фундаменталістські течії) представлена саме антиглобалістськими поглядами, неприйняттям глобалізації як об'єктивного історичного процесу. Глобалізація ними розглядається як проект, що відповідає інтересам лише певних соціальних прошарків і не є незворотним.

Разом з тим, слід зауважити, що взаємовідносини альтерглобалізму та антиглобалізму іноді розглядають як відношення базису і надбудови, де альтерглобалізм виступає теоретичною надбудовою практики антиглобалістичного руху.

Під альтерглобалізмом розуміють сукупність ідейних течій, які виступають не проти глобалізації як такої, а за альтернативну глобалізацію, що базується на засадах модернізації як перетворенні соціуму.

На думку альтерглобалістів, на одному полюсі існує глобалізація як об'єктивний процес інтернаціоналізації технологій та культур, а на іншому – глобальний капітал як особлива, історично конкретна досконала форма цього процесу. Процес інтеграції технологій, економіки і культури альтерглобалісти вважають об'єктивним, але вони категорично не згодні з всевладдям “глобальних гравців”, які повністю підпорядкували цей процес своїм інтересам. Нинішню форму розвитку глобалізації альтерглобалісти називають глобальною гегемонією корпоративного капіталу – тотальною владою капіталу, персоніфікованого насамперед вузьким колом глобальних гравців (ТНК, США, країни “великої сімки”).

Альтерглобалісти всіляко підтримують встановлення тісних контактів між індивідами як представниками різних світових культур і міжнаціональну інтеграцію, але вважають, що в рамках глобалізації, економічні вимоги не повинні превалювати над демократичними

цінностями, принципом економічної справедливості, захистом навколишнього середовища та прав і свобод людини. Вони прагнуть зупинити процес, який називають втратою суверенітету демократичними інститутами, намагаються перешкоджати поширенню переконання, що розширення вільної торгівлі та скорочення державного сектора вигідно для найбідніших країн і знедолених в розвинених країнах [2, с. 21].

Зміст антиглобалізму насамперед характеризують властиві всім учасникам руху вимоги: обмеження спекулятивного капіталу, більша прозорість міжнародних фінансових інститутів, більш справедливий розподіл доходів, дотримання норм трудового права і захисту навколишнього середовища, скорочення зовнішнього боргу країн, що розвиваються тощо. Більшість антиглобалістів поділяють такі цінності, як соціальна справедливість, солідарність, демократія, економічні та соціальні права громадян, самоврядування, здорове навколишнє середовище, культурне розмаїття. Антиглобалізму властива критика ліберальної глобалізації, його ідеологія в тій чи іншій мірі є несумісною з логікою капіталістичного розвитку, протиставляє йому свій альтернативний шлях розвитку.

Антиглобалістські рухи є нелінійними і дуже плюралістичними. Відмінними ознаками структури сучасного антиглобалізму є: величезна мовна, національна, класова і ідейно-політична неоднорідність складу учасників антиглобалізму; різноманіття способів дії, досить широке використання епатажних методів боротьби; мережева організаційна структура (відсутність централізованої організації і вертикальної ієрархії, переважання горизонтальних зв'язків). Становлення антиглобалізму здійснюють люди, що належать до різних груп, класів, націй, спільнот. Програмні установки антиглобалізму в тій чи іншій мірі висловлюють інтереси найширших мас.

Антиглобалістський рух ще тільки виникає; він у всіх своїх проявах базується як на традиційних формах опозиції, так і з пануючих силах відчуження.

Антиглобалістський рух виник в епоху розвитку мережевих принципів організації. Таким чином, ставши певною моделлю мережевої соціальної організації навіть там, де технологічні процеси залишаються колишніми, переважно індустріальними. У антиглобалізмі в багатьох випадках соціальна форма є опозиційною, позасистемною, але вона вже є реальним соціальним викликом для розвинених і

економічних, і технологічних структур. Отже, ідея глобалізму у європейському просторі, як указує Т. В. Андрущенко [3], спонукає зробити людство виважений вибір, який би був на користь індивідуума, його саморозвитку та самоствердження.

Використані джерела:

1. Антиглобалистское движение: тенденции и перспективы // Латинская Америка. – 2002. – № 10.
2. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / гл. ред. : И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М.-СПб.-Н.Й. : ИЦ “ЕЛИМА”, ИД “Питер”, 2006. – 1160 с.
3. Сидак В. Антиглобалистский Интернационал / В. Сидак // МЭиМО. – 2002. – № 2.
4. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10(147=148). – С. 120-121.
Режим доступу : file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В..pdf

УДК 356.251+659.133

***С. В. Ярош (Sergey Yarosh)**
НПУ імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник:
кандидат філософських наук,
доктор політичних наук, професор
В. М. Денисенко (Valery Denisenko)*

АГІТАЦІЙНИЙ ПЛАКАТ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ВІЙНІ

В історіографії та політології військово-політичний плакат зазвичай розглядається як один з ефективних способів наочної агітації і пропаганди. Сучасні підходи розглядають пропаганду в рамках інформаційно-психологічної війни, в якій плакати є одним із способів здійснення політико-ідеологічного, морального і психологічного впливу на людину.

Термін “психологічна війна”, ймовірно, вперше був використаний британським істориком Дж. Фуллером в 1920-х рр. при аналізі пропагандистських кампаній Першої світової війни. Нацисти так само

використовували цей термін для своїх пропагандистських операцій і навіть мали відділ під назвою “Психологічна лабораторія”, який займався веденням психологічної війни [1].

Саме цей тип безкровної війни визнається провідними фахівцями в даній сфері війною майбутнього, хоча перші розробки в області впливу на масову свідомість були зроблені вже в Першу світову війну. Більш того, її теоретичні передумови були викладені в VI-V ст. до н.е. давньокитайським воєнним теоретиком і полководцем Сунь-Цзи, який вказував на те, що війна виграється не на полі бою, а в головах солдат як чужих, так і своїх [2].

Зусилля інформаційно-психологічної війни безпосередньо пов’язані з масовою комунікацією, яка являє собою систематичне поширення повідомлень серед чисельно великих аудиторій з метою утвердження духовних цінностей та надання ідеологічного, політичного, економічного, психологічного або організаційного впливу на оцінки, думки і поведінку людей [3].

Гримак у своїй статті “Гіпноз реклами”, розмірковуючи про масову комунікацію в цілому, констатує, що людська свідомість вже потрапила в штучно створену нею самою пастку [4]. При цьому, за справедливим зауваженням німецького поета І. Бехера, “ніхто не говорить, що думати заборонено або власні думки небажані. Але бажані думки виробляються в таких масштабах, що власне мислення тоне в їх масі, а ці бажані думки так тонко вводяться в свідомість, що люди приймають це чуже мислення за результат роботи власної думки”. До засобів масової реклами відноситься і плакат, оскільки його адресатом є масова аудиторія. До завдань плаката входить надання певного впливу як на свідомі, так і підсвідомі структури людини [5].

Серед визначальних характеристик масової свідомості однією з перших виділяється її інерційність, завдяки якій деякі факти і ситуації можуть зберігатися в пам’яті тривалий час і з тяжко піддаватися заміщенню новими подіями. Саме на цьому базуються багатоз тактик, до яких вдаються фахівці за ідеологічного впливу, в тому числі і за допомогою плакатного жанру.

У тому випадку якщо є мета змінити якусь масову установку, то, беручи до уваги інерційність масової свідомості, одним з найбільш

результативних способів можна вважати використання значущих символів минулого, які масова свідомість сприймає як базові.

Плакати, завдяки образотворчим і вербальним можливостям, досить часто апелюють до символічного світу людини. Так, наприклад, під час Першої світової війни практично всіма європейськими країнами використовувалися міфологічні мотиви для втілення ідеї переваги над ворогом за допомогою як вербальних, так образних засобів.

Процес управління масовою аудиторією здебільшого заснований на експлуатації міфологічного шару масової свідомості. З точки зору психології, людство безперервно звертається до минулого, в якому шукає точки опори, які допомагають інтерпретувати сучасні події. Недарма для позначення німців засоби масової комунікації (в тому числі і плакати) під час Першої і Другої світових воєн широко вживали презирливе “Huns” (гун або варвар).

При цьому використання когнітивних схем, як влучно зауважує Г. Г. Почепцов, можна представити у вигляді айсберга. Масовій свідомості пропонується вказівка на верхівку айсберга, за якою слідує основний обсяг пов'язаної з нею інформації. Використання подібної характеристики для німецьких солдат викликало у масового адресата асоціації з варварськими навалами гунів і активізувало тим самим відповідну модель поведінки і ставлення до них [6].

Характерною рисою масової свідомості виступає потреба приєднатися до думки більшості – “ми, робітничий клас”, “все прогресивне людство”, “кожен свідомий громадянин своєї країни”, “весь радянський/ американський/ британський народ” і т.д. Саме ці прийоми спостерігаємо в військових плакатах, в тому числі англійських країн.

Крім цього, масовій свідомості притаманні певні вразливі точки, які вміло використовуються фахівцями з маніпулювання особистістю. Таким є, наприклад, концепт “невинні жертви”, оскільки в цій якості може виявитися будь-який одержувач даної інформації. Смерть цивільних осіб являє собою потужний фактор впливу, і масова свідомість володіє явною уразливістю в цьому відношенні [7]. Емоційність і образність мислення є ще одними характеристиками масової свідомості, які дали привід Геббельсу сформулювати свій

закон емоційного нагнітання в цілях успішного ідеологічного впливу на маси.

Крім вищезазначених характеристик масової свідомості, М. В. Кисельов виділяє також прагнення до чорно-білого сприйняття дійсності і активного пошуку ворогів [8]. В арсеналі масової свідомості завжди присутні два протилежних ключових поняття “добро-зло”; “друг-ворог” і т.д. Спрощений варіант подачі ситуації, як правило, легше проникає в масову-свідомість, оскільки вона не в змозі відразу справлятися з усім обсягом інформації, що надходить.

Звідси і пошуки таких прийомів при створенні плакату, які б найбільш успішно справлялися з функцією впливу на свідомість колективного реципієнта, та подавали проблему, за словами американського соціолога М. Чукаса, “у вигляді чітких, різко контрастуючих абсолютних висновків, що не дозволяють людині зайняти яку-небудь проміжну позицію” [5].

Для того щоб ефективно впливати на масову свідомість, необхідно також повторення невеликої кількості ідей з використанням стереотипних фраз [9]. Сучасні дослідники комунікації визнають ефективність повтору, в тому числі і смислового – перефразування. Говорячи словами С. Московічі, – повторення є найбільш сильне твердження. Воно зводить до мінімуму міркування і швидко перетворює думку в дію. Тому повідомлення, що повторюються, часто виступають в ролі каталізаторів посткомунікативної реакції [10].

Таким чином можна зробити висновок про те, що агітаційний плакат як засіб масової комунікації функціонує в політичному просторі саме в рамках інформаційно-психологічної війни. Будучи потужним засобом впливу на масову свідомість, плакат сприяє створенню, підтримці і тиражуванню міфів, які стають невід’ємною складовою картини світу масової аудиторії.

Використані джерела:

1. G.S. J. O. Propaganda and Persuasion / Jowett O'Donnell G.S. – L : Sage, 1999. – 430 с.
2. Конрад Н. И. Сунь-цзы. Трактат о военном искусстве / Н. И. Конрад. – Москва : Изд-во АН СССР, 1950. – 404 с.
3. Ильичев Л. Ф. Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичев. – Москва : Сов. энцикл, 1983. – 840 с.

-
4. Гримак Л. П. Гипноз рекламы // Реклама; внушение и манипуляция : учеб. пособие для фак-тов психологии, социологии, экономики и журналистики / Л. П. Гримак. – Самара : БАХРАХ-М, 2001. – 727 с.
 5. Бессонов Б. Н. Пропаганда и манипуляция // Реклама, внушение и манипуляция : учеб. пособие для фак-тов психологии, социологии, экономики и журналистики / Б. Н. Бессонов. – Самара : БАХРАХ-М, 2001. – 703 с.
 6. Почепцов Г. Г. Психологические войны / Г. Г. Почепцов. – Киев : Ваклер, 2006. – 528 с.
 7. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб : Евразия, 1999. – 479 с.
 8. Киселев М. В. Психологические аспекты пропаганды [Электронный ресурс] / М. В. Киселев – Режим доступа до ресурсу: <http://www.psyfactor.org/propaganda.7>.
 9. Лебон Г. Психология народов и масс / Г. Лебон. – СПб : Макет, 1995. – 311 с.
 10. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / С. Московичи. – Москва : Центр психологии и психотерапии, 1998. – 480 с.

УДК 323.232

*І. В. Чорна (Inna Chorna) аспірантка
кафедри політичної психології та
соціально-правових технологій НПУ імені
М. П. Драгоманова
Науковий керівник:
професор, завідувач кафедри
політичної психології та соціально-правових технологій
Т. В. Андрущенко (T. V. Andrushchenko)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ ПІД ВПЛИВОМ НОВИХ МЕДІА

Починаючи з другої половини ХХ ст. нові інформаційні технології спричинили революційні зміни у всіх сферах людського існування. Уже сьогодні всесвітня мережа є інтегральною складовою більшості аспектів життя людини, у тому числі й політичної сфери. Нові медіа, як указує політолог В. Т. Андрущенко [1], здатні трансформувати більшість демократичних країн, які цінять свободу особистості та стимулюють її вибір.

Інтернет та пов'язані з ним нові види медіа-сервісів на сьогодні є найбільш перспективною технологічною платформою для взаємодії політиків із населенням – як на глобальному, так і на локальному рівнях. Фактично, контент, який використовується під час масової комунікації (у тому числі, політичної) формує у пересічних користувачів нову віртуальну реальність, нав'язуючи певні стереотипи поведінки.

Важливість влади медіа та впливовості засобів масової інформації на політичну сферу суспільства може бути повністю оцінена лише через розуміння того, що ж таке нові медіа. Сьогодні цим терміном називають будь-яку медіа-продукцію, що є інтерактивною та розповсюджується цифровими методами [2]. Тобто, нові медіа – це один із видів цифрових медіа, що базується на Інтернет-технологіях, контент яких у більшості випадків генерується безпосередньо користувачем. Від традиційних медіа їх відрізняє інтерактивність – можливість реагувати на дії користувача, тим самим формуючи двосторонню комунікацію. Нові медіа не лише забезпечують збір, обробку та розповсюдження інформації, але й пов'язують людей одне з одним, даючи їм можливість обмінюватися величезним об'ємом даних (завдяки соціальним мережам, інтернет-блогам, мікроблогам, мобільним додаткам тощо).

Такі технології нових медіа, як інтерактивність, індивідуалізація, мультимедійність та відсутність посередників вплинули на традиційні способи політичної комунікації, що призвело до формування нових видів соціальної та політичної взаємодії.

Із останніх масштабних подій, яка переконливо показала могутність нових медіа, стала перемога Дональда Трампа під час президентських виборів у США у 2016 році. Одним із найбільш ефективних інструментів, які формують необхідні стереотипи у виборців, стало застосування соціальних мереж з безпосереднім впливом на інформаційне поле користувачів. Ключову роль у перемозі Дональда Трампа відіграли саме Facebook і YouTube [3]. Зважаючи на це, можна впевнено говорити про те, що нові медіа можуть грати ключову роль у процесі політичної комунікації. І, зважаючи на стрімкий розвиток Інтернет-технологій, ця роль зростатиме з кожним роком.

Сьогодні політичні структури, партії і лідери стають все більш активними “нюсмейкерами” – творцями новин і одночасно їх носіями, що сприяє перетворенню нових медіа у фактор трансформації рольових характеристик політичного актора [4].

Впродовж останніх кількох десятиліть політичний ландшафт зазнав значних змін і саме Інтернет, будучи середовищем з надзвичайно високою чутливістю до подій навколишнього світу, відіграв велику роль у цій трансформації. Зокрема, соціальні медіа зараз є важливим фактором у політичних кампаніях, який формує погляд людей на ті чи інші проблеми або явища дійсності. Соціальні медіа змінили політику в першу чергу завдяки небаченій раніше швидкості поширення новин, опитувань і чуток.

В “доінтернетну” епоху люди були змушені чекати наступного випуску газети або ж новин на телебаченні, аби дізнатися свіжу інформацію, зараз же це можна робити 24/7, варто лише увімкнути свій гаджет. Соціальні медіа пішли ще далі: хоча дізнаватися новини і можна постійно на різних веб-сайтах, проте більшість людей проводить більше часу у соцмережах – у Facebook, Twitter тощо – аніж на новинних чи політичних сайтах. Зазвичай людина дізнається останні новини і думки із соцмереж – рекомендації друзів, їх поширення. Це дає широкі можливості для маніпуляції, адже саме цим і користуються політтехнологи/спеціалісти зі зв’язків з громадськістю, подаючи викривлену інформацію, або ж тільки ту її частину, яка є вигідною для політика.

Крім того, політики та їхні прихильники постійно діляться своїми думками – які часто є вивіреною роботою політтехнологів, котрі враховують цільову аудиторію і її настрої – публікуючи свої погляди на Facebook і Twitter. За допомогою власних сторінок політики транслюють своє бачення, яке несе у собі в тому числі і нотки пропаганди.

Таким чином соціальні мережі можуть виконувати кілька важливих функцій в політичному середовищі: бути платформою для розкриття інформації, майданчиком для обміну думками і джерелом інформації для подальшого виокремлення цільової аудиторії (це, зокрема, проведення досліджень за допомогою і через соцмережі).

Більше того, сьогодні офіційні сторінки державних установ, відомств, перших осіб держав і є джерелом новин для засобів масової інформації. Все частіше дані із відкритих джерел нового покоління – соцмереж – використовуються журналістами як підтвержене і надійне джерело інформації. Якщо ще недавно такі засоби комунікації та інформації, як Facebook і Twitter сприймалися ЗМІ зовсім несерйозно, і замість визначення “соціальний” до них застосовувався, в першу чергу,

прикметник “новий”, то сьогодні ігнорувати зростання їхнього значення в комунікаціях ділового світу вже неможливо.

Розглянемо, яким чином соціальні медіа сьогодні впливають на політику.

По-перше, це можливість прямого контакту з політиками. Одним із позитивних ефектів, які соціальні медіа справляють на політичну сферу, є можливість для виборців легше взаємодіяти з кандидатами та обраними посадовими особами. Традиційно, якщо людина хоче зустрітися з політиком або кандидатом, вона має взяти участь у прямому ефірі, а це доступно далеко не кожному. Соціальні засоби масової інформації, включаючи Facebook, Twitter та Youtube, дозволяють політикам спілкуватися безпосередньо з виборцями. У свою чергу за допомогою сучасних технологій виборець може відвідувати віртуальні події, брати участь у прямих трансляціях та спілкуватися з політиками та кандидатами. Використання нових медіа дозволяє політикам обходити традиційний метод залучення виборців через платну рекламу або фінансування медіа.

По-друге, це використання демографічних показників і таргетингу. Таргетинг використовується у рекламній сфері, аби впевнитися, що реклама/повідомлення досягають цільової аудиторії. Політики також використовують цей метод. В епоху соціальних медіа політики та політтехнологи можуть спрямовувати свої кампанії на ту чи іншу категорію виборців, тим самим персоналізуючи повідомлення і залучаючи нових прихильників. Використовуючи аналітику, політик може адаптувати свої повідомлення під конкретну групу виборців, тим самим обіцяючи їм те, чого вони дійсно бажають. Саме цей метод був використаний політтехнологами Дональда Трампа під час президентських виборів у США 2016 року.

По-третє, використання чуток, фейкових новин та теорій змови. На політичні кампанії має вплив кожна історія – справжня вона чи ні – яка поширюється в соціальних мережах. Сьогодні в Інтернеті все важче відокремити реальні новини від фальшивих. Соціальні медіа роблять цю різницю особливо заплутаною. Постійний потік мемів, посилянь та чуток про політичних лідерів та кандидатів – це суміш правди, брехні, сатири та спекуляцій.

Існує чимало фейкових або сатиричних “новинних” сайтів, які часто публікують історії, що на перший погляд виглядають справжніми. Деякі з них існують лише для того, щоб отримати відвідуваність за

допомогою “шокуючих” новин, або розраховані на споживачів контенту, які не аналізують прочитане.

По-четверте, це таке явище, як підтверджувальне упередження (англ. confirmation bias) – вид когнітивного упередження, яке полягає у тенденції шукати або інтерпретувати інформацію таким чином, щоб вона підтверджувала власні переконання або гіпотези.

Підтверджувальне упередження діє особливо потужно в соціальних мережах, коли мова йде про суперечливі теми, до яких належить і політика. Природно, що люди оточують себе людьми з подібними поглядами – як у реальному житті, так і в Інтернеті. Це означає, що переважна більшість публікацій Facebook, Twitter або іншого контенту, який читає людина, схильна висловлювати ту саму точку зору, яку вона вже має. Тож у користувача може виникнути ілюзія, що “всі” думають однаково.

Саме тому соціальні медіа можуть посилити наші уявлення та ускладнити сприйняття альтернативних точок зору. У політиці це явище робить людей більш впевненими у власній думці та менш терпимими до інших, що успішно використовується політтехнологіями при проведенні рекламних кампаній.

Як бачимо, слідом за розвитком сучасних інформаційних технологій змінюються і політичні технології, освоюючи нові можливості. Інтернет з його стрімким розвитком є новою сферою для застосування політичних технологій. Перенесення в інтернет-простір уже існуючих політтехнологій може принести як значні результати, так і великі розчарування. Втім, застосування технологій, відразу розроблених для роботи з інтернет-аудиторією, також не завжди веде до очікуваного результату. На сьогодні найбільш перспективним виглядає застосування як традиційних, так і нових політичних технологій з їх адаптацією під мінливі умови інтернет-комунікації. Так, ефективні ще якихось десять років тому масові поштові розсилки електронною поштою зараз викликають скоріше роздратування. Отже, можна зробити висновок, що чисті політичні інтернет-технології можуть бути вкрай недовговічними. З іншого боку, зв'язок з виборцями через офіційні партійні сайти і зараз залишається досить ефективним засобом. Проте більшість політичних інтернет-технологій все-таки не є чимось кардинально новим і має зв'язок з традиційними політичними технологіями [5].

Оскільки соціальні медіа як частина нових медіа є відносно новим явищем у рамках технічного прогресу людства, ми лише починаємо бачити їх вплив на суспільство. Безсумнівно, завдяки соціальним медіа відбудеться ще багато політичних змін. Зараз вже висуваються пропозиції щодо голосування в Інтернеті, а це може призвести до того, що більшість людей братимуть участь у виборах. Це може зробити соціальні медіа ще більш впливовими, оскільки люди можуть приймати рішення спонтанно, лише на основі щойно прочитаного коментаря чи лінка, який вони побачили у Facebook або Twitter.

Інші можливості соцмереж, скоріше всього, також змінять політику. Наприклад, методи опитування в соціальних мережах стають все більш поширеними і все більш точними. Набувають популярності віртуальні політичні спільноти, які планують і реалізують мітинги, зустрічі і обговорення гострих соціальних та політичних питань (у тому числі віртуальні мітинги).

Таким чином, зважаючи на зростання популярності нових медіа, їх вплив на політичну сферу з часом тільки зростатиме.

Використані джерела:

1. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : [file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В..pdf](file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко%20Т.В..pdf)
2. New Media Glossary / Canadian Radio-television and Telecommunications Commission. – 2011. – Режим доступу : <https://crtc.gc.ca/eng/dcs/glossaryN.htm>
3. Эйгес Павел. Facebook виляет элитой: победа Трампа – лишь вершина “айсберга” / Эйгес Павел // Forbes. – Режим доступу : <http://www.forbes.ru/biznes/353353-facebook-vilyaet-elitoy-pobeda-trampa-lish-vershina-aysberga>
4. Журбенко К. Нові медіа як об’єкт соціологічного вивчення / К. Журбенко // Грані. – № 19(7). – 2016. – С. 90-95. – Режим доступу : <https://doi.org/10.15421/171639>
5. Ганский П. Н. Блогосфера и социальные сети как элементы современного политического процесса / П. Н. Ганский // Теория и практика общественного развития. – 2015. – Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/blogosfera-i-sotsialnye-seti-kak-elementy-sovremennogo-politicheskogo-protsesssa>
6. Чорна І. В. Дигіталізація як одна з тенденцій розвитку медіа галузі / Інна Віталіївна Чорна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – № 1. – 2014. – С. 76-81.

Н. А. Хворостянко (Natalia Khvorostyantko)

НПУ імені М. П. Драгоманова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ

На теренах України та за її межами, важливу роль у ефективності молодіжної політики відіграють психологічні особливості життєвого самовизначення молодої людини. В психологічній літературі, процес самовизначення поділяється на соціальний, політичний, професійний та економічний. Молодь, як указує педагог І. М. Ковчина, є творцем нових, духовних багатств суспільства [1, с. 32-34].

Життєве самовизначення молоді та пов'язані з ним проблеми вибору, формування життєвих стратегій молодих людей ставляться, з одного боку, до категорії вічних питань, з іншого боку – найбільш спірних і не мають однозначного рішення. Представники соціальної філософії, психології, соціології та інших наук намагалися і намагаються дослідити сутність життєвого самовизначення, фактори, можливості і умови, що визначають його повноцінність, виявити закономірності і специфіку процесу його формування. Пошуки сенсу власного існування, вибір життєвої стратегії – важливе завдання для молодих людей в усі часи. Кожне нове покоління молоді в процесі свого самовизначення навіть в стабільних суспільствах переглядає сформовану систему цінностей, проводить її “ревізію” з поправкою на зміни, що відбуваються.

Класичними працями з проблем самовизначення є твори М. Вебера, Е. Дюркгейма, К. Роджерса, А. Маслоу, Е. Еріксона. В них відмішені загальні підходи до дослідження суб'єкта соціальної дії, які можна застосувати в соціології молоді, соціології освіти, в рамках яких розглядаються проблеми формування ідентичності, самоактуалізації і самореалізації.

Розробка поняття “життєве самовизначення” спочатку відбувалася в психологічній науці і обумовило звернення до робіт С. Л. Рубінштейна, Л. Д. Виготського, Л. І. Божович, Б. В. Зейгарник, Б. З. Братуся, М. Р. Гінзбург, Г. П. Нікова, А. В. Петровського.

Соціологічні аспекти проблеми життєвого самовизначення молоді розглядаються в дослідженнях таких авторів, як Е. І. Головаха,

Е. А. Клімова, А. А. Матуленіс, В. Ф. Сафін, С. В. Скутнева, Е. А. Саар, М. Х. Тітми, І. І. Харченко та інші.

Самовизначення – це визначення, виявлення своїм народом своєї волі щодо свого національного і державного устрою. Самовизначення особистості – це абсолютно свідомо активність особистості по виявленню і відстоюванню чіткої суб'єктної позиції в ситуаціях, які не мають жорстко нормативних рішень. Самовизначитися – це визначити своє місце в житті, суспільстві, усвідомити свої громадські, національні інтереси [2, с. 908].

Самовизначення є складним процесом розвитку особистості. Структурними компонентами самовизначення є життєве, особистісне і професійне самовизначення. Всі ці компоненти постійно взаємодіють. Одне передує іншому, а найчастіше вони відбуваються одночасно. Життєве самовизначення є основою інших і починається з самого себе. Як вважає Н. С. Пряжников, життєве самовизначення – це вибір того чи іншого способу життя людини [3, с. 22].

Життєве самовизначення – це визначення себе щодо загальнолюдських критеріїв сенсу життя і реалізація себе на основі цього самовизначення. Життєве самовизначення передбачає високу ступінь свободи вибору, але за умови, що людина не відмовляється від такої свободи. Однак людина може жити, змінюючи і освоюючи різні соціальні ролі, діючи при цьому пасивно, а може виступати творцем свого життя [4, с. 23].

На думку І. Ф. Ісаєва і В. Н. Кормакова, життєве самовизначення – це визначення себе щодо загальнолюдських критеріїв сенсу життя і реалізації себе на основі цього самовизначення [5, с. 73].

Дослідник О. М. Мусаелян в структурі готовності до життєвого самовизначення особистості виділяє наступні складові: ціннісно-смісловий, діяльнісно-практичний і рефлексивно-оцінний. Кожен із зазначених компонентів включає ряд показників особистості, які проявляються в спілкуванні і діяльності.

Ціннісно-смісловий компонент характеризується змістом ціннісних орієнтацій особистості; мотивами участі в суспільно-корисній діяльності; прагненням до самовдосконалення; умінням оцінювати результати своєї діяльності, вибирати альтернативні способи вирішення різних проблем.

Другим істотним компонентом є діяльнісно-практичний компонент, який включає в себе мотиви, які спонукають молодь до оволодіння прийомами і способами наукового пізнання. Під впливом

цих мотивів формуються творчо-пошукові та дієво-вольові прояви особистості. Діяльнісно-практичний компонент готовності до життєвого самовизначення також проявляється в свідомому прагненні до участі в суспільно-корисній праці; зацікавленості в справах колективу.

Рефлексивно-оціночний компонент готовності молоді до життєвого самовизначення виражений наявністю зовнішніх і внутрішніх мотивів, пов'язаних з осмисленням власної діяльності. Рефлексивно-оціночний компонент готовності характеризує особистість з позиції її активності, здатністю до соціально-цінних емоційних переживань; здатністю до співучасті в справах, взаємодопомога, взаємовиручка.

На ефективність життєвого самовизначення впливають внутрішньо-особистісні та зовнішні чинники. До внутрішньо-особистісних відносять темперамент, характер, мислення, пам'ять, цінності та інші особистісні якості людини. До зовнішніх чинників відносять сім'ю, друзів, колег, одногрупників та інших людей, які оточують і мають вплив на особистість.

Отже, життєве самовизначення – це визначення особистості щодо загальнолюдських критеріїв сенсу життя і реалізація їх на основі цього самовизначення. Самовизначення складається з таких компонентів: ціннісно-смысловий, діяльнісно-практичний і рефлексивно-оцінний.

Для поліпшення молодіжної політики на теренах України потрібно ефективно розвивати психологічні особливості життєвого самовизначення молоді. Адже, молодь є майбутнім нашої країни.

Використані джерела:

1. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – 515 с.
2. Ожегов С. І. Словник / Л. І. Скворцов. – Москва, 2004. – 198 с.
3. Пряжников Н. С. Професійне і особистісне самовизначення. – Москва : Вид-во інституту практ. психології ; Воронеж : НВО МОДЕК. – 223 с.
4. Нова ілюстрована енциклопедія / Кн.15-М. – Москва : ТОВ “ТД” Видавництво світ книги”, 2006. – 256 с.
5. Ісаєв І. Ф. Життєве самовизначення: праця, мотивація, готовність / І. Ф. Ісаєв. – Білгород : Вид-во БелГУ, 2006. – 268 с.

ЧАСТИНА 3

ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

УДК 327.5:94(569.4)

*Є. Г. Аршинова (Ielyzaveta Arshynova),
студентка факультету історичної
освіти, НПУ імені М. П. Драгоманова, м.
Київ, lizarshynova@gmail.com
Науковий консультант –
доктор пед. н., проф. І. М. Ковчина*

АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (ARABIC-ISRAEL CONFLICT IN INTERNATIONAL RELATIONS)

*У роботі проаналізовано проблеми конфлікту між Ізраїлем та Палестиною.
Автором досліджено наукові джерела та термінологію із заявленої проблеми.*

***Ключові слова:** Палестина, Ізраїль, конфлікт, арабські країни, політика,
міжнародні відносини.*

Однією з головних проблем минулого та теперешнього віку є арабо-ізраїльський конфлікт, який приніс багато нового у світові міжнародні відносини. Арабо-ізраїльський конфлікт – протистояння арабських країн та держави Ізраїль. Хоча держава Ізраїль створена в 1948 році, але історія конфлікту охоплює майже століття починаючи з ХІХ століття, коли був створений політичний сіоністський рух, який поклав початок боротьбі євреїв за власну державу.

Після розпаду Османської імперії в результаті її поразки в Першій світовій війні конфлікт між євреями-сіоністами та арабами загострився.

Найбільшою проблемою конфлікту була територія, згодом, культура та релігія, що підсилили міжнаціональну ворожнечу.

Даною проблемою займалися: українські дослідники Н. Оласюк “ЄС та ізраїльсько-палестинський конфлікт на сучасному етапі”, В. О. Собко “Щодо еволюції позиції України в ООН з палестинського питання”; ізраїльські дослідник Р. А. Изаксон “К вопросу о положении арабского населения в государстве Израиль”; міжнародні дослідники Е. О. Локтионова “Перспективы урегулирования арабо-израильского конфликта”, А. А. Сурин “Влияние арабо-израильского конфликта на радикализацию внутривосточного состояния Израиля”.

У 1948 році сусідні арабські країни оголосили війну новоствореній єврейській державі. Таким чином, конфлікт вийшов за межі Палестини і переріс у конфлікт між Ізраїлем та всіма іншими арабськими державами в регіоні. З підписанням мирної угоди з Єгиптом (в 1979 році) і з Йорданією (в 1994 році) число ворожих Ізраїлю держав скоротилося. У рамках великомасштабного арабо-ізраїльського конфлікту прийнято виділяти регіональний Палестино-ізраїльський конфлікт, обумовлений, в першу чергу, зіткненням інтересів територіальних євреїв і арабів, що проживають в Палестині. В останні роки саме цей конфлікт є джерелом політичної напруги та відкритих збройних зіткнень.

Міжнародне співтовариство говорить про те, як вирішити арабо-ізраїльський конфлікт, розробляють плани, приймають резолюції, дивлячись крізь призму власних інтересів і не враховуючи те, що витоки даної проблеми мають давні корені в яких можливо і знаходяться відповіді на закоренілі питання [1].

Виклад матеріалу. Арабо-ізраїльський конфлікт зародився на тлі зіткнень територіальних інтересів євреїв та арабів, що проживали на території Палестини, у цьому контексті варто виділити історичні претензії сторін, які сягають сивої давнини:

- євреї наголошують на тому, що ця земля вважається їх історичною батьківщиною, оскільки до VI ст. до н.е. належала їх пращурам, які і побудували на території Палестини Іудейське царство, довгий час вони знаходились у вигнанні і лише наприкінці XIX ст. почали масове повернення, і вже на початку XX ст. у Палестині було 80000 євреїв в регіоні;
- арабська сторона наголошує на своєму винятковому праві володіння територіями Палестини, тому що завоювали її у VII ст. н.е., а з XVI ст. вона знаходилася під владою мусульманської

Туреччини. Кількість арабського населення на початок ХХ ст. була приблизно у два рази більшою за єврейську, що дає підстави вважати себе господарем Палестини [2].

Сьогодні Близький Схід залишається нестабільним регіоном, для врегулювання ситуації в якому необхідна співпраця всієї світової спільноти. Незважаючи на внутрішні проблеми Європейського Союзу, його зацікавленість у врегулюванні близькосхідного конфлікту залишається незмінною.

ЄС бере активну участь у мирному процесі в рамках Близькосхідного квартету (ООН, ЄС, США, РФ), який було створено ще у 2002 р. як новий інструмент для підвищення дієвості міжнародного співробітництва у вирішенні арабо-ізраїльського конфлікту. Згодом, у 2003 р. прийнято Дорожню карту, яка визначила план дій для ефективного врегулювання конфлікту. Проте і до сьогодні він залишається невирішеним. Сторони демонструють неготовність відновити переговори на базі принципу “двох держав”, а держави-посередники – свою неієздатність [3].

В листопаді 2012 року відбулась нова ескалація ситуації, коли з палестинського боку почався обстріл південної частини Ізраїлю. Згодом у відповідь Ізраїль почав операцію “Хмарний стовп”, з метою знищення воєнної інфраструктури сектора Гази та припинення ракетних обстрілів території Ізраїлю. Світова спільнота, в тому числі ЄС, на згадані події відреагували негайно та засудили дії Палестинської автономії (далі – ПА). ЄС визнав за Ізраїлем право на захист населення, але закликав діяти пропорційно. Проте Ізраїль почав забудову зони Е-11. Це, по суті, перекриває доступ арабів до Західного Єрусалиму. ЄС засудив такі дії. Великобританія, Франція, Данія, Іспанія та Швеція оголосили про намір відкликати своїх послів з Ізраїлю. Євросоюз, в особі Верховного комісара ЄС із зовнішньої політики та безпеки Кетрін Ештон, повідомив про ймовірний бойкот ізраїльських товарів та відміну спільних семінарів Ізраїль-ЄС у разі невиконання вимог.

Всередині ЄС залишається неоднозначність поглядів щодо питань, які стосуються ізраїльсько-палестинського конфлікту. Про це свідчать події наприкінці листопада 2012 р., коли в ООН розглядалось питання про надання Палестинській автономії статусу держави-спостерігача. За таке рішення проголосувало 14 членів ЄС (Франція, Італія, Іспанія, Австрія, Бельгія, Кіпр, Данія, Фінляндія, Греція, Ірландія, Люксембург, Мальта, Португалія, Швеція), утрималось 12 (Великобританія,

Німеччина, Болгарія, Естонія, Литва, Латвія, Угорщина, Нідерланди, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія). Проти проголосувала лише одна держава Союзу – Чехія. Посол Чехії заявив, що “Прага підтримує процес прямих переговорів, які ведуть до палестинської державності, але такий крок може завдати шкоди процесу мирного врегулювання конфлікту”. Проте, незважаючи на таку розбіжність позицій, Кетрін Ештон від імені всього ЄС привітала Палестину з набуттям нового статусу. Отже, 2012 рік став знаковим для Палестинської автономії – 29 листопада 2012 року вона стала державою-спостерігачем в ООН [4].

Офіційна позиція Брюсселю щодо врегулювання конфлікту залишається незмінною та полягає в баченні існування двох держав. Східний Єрусалим має бути столицею ПА, Західних – Ізраїлю. Більшість країн підтримують палестинські прагнення до незалежності. Це підтверджує Резолюція з питань Палестини, прийнята Європарламентом від імені всіх держав ЄС у вересні 2011 р. Крім того Євросоюз залишається найбільшим фінансовим спонсором близькосхідного процесу, частка в міжнародній економічній допомозі Палестинській автономії якого становить 60%. Протягом значного часу ЄС є найбільшим з офіційних фінансових донорів Палестинської автономії і постійно вкладає гроші у розв’язання її гуманітарних проблем та у відновлення економічної інфраструктури.

Отже, в 2012 році відбулися дві помітні на міжнародній арені та важливі для Близькосхідного регіону події – нова ескалація ізраїльськопалестинського конфлікту та надання Палестинській автономії статусу держави-спостерігача в ООН. ЄС брав активну участь у вирішенні цих двох питань. Тут спостерігається взаємовигода для всіх трьох сторін: ЄС намагається відігравати активну роль в конфлікті для створення позитивного іміджу, утвердження в регіоні та для забезпечення своїх енергетичних та економічних інтересів; Ізраїль розвиває стабільні та вигідні торгівельні відносини та поступово виходить на європейські ринки; Палестинська автономія шукає в ЄС політичної підтримки та визнання, намагається знайти союзника на противагу тандему США-Ізраїль в регіоні. Кожна сторона захищає власні інтереси і не відомо на скільки це сприяє загальному вирішенню проблеми, чи можливо навпаки, заважає. Існує думка, яку вдало озвучив лідер партії НДІ, колишній міністр закордонних справ Ізраїлю А. Ліberman: “Той, хто говорить про можливість вирішення

палестинської проблеми, живе в ілюзіях. Цю проблему не можна вирішити. Нею можна лише управляти” [5].

Підземні тунелі, що з’єднують територію Єгипту і Ізраїлю, вперше з’явилися в секторі Газа в перші роки ХХІ століття, коли дана територія ще перебувала під ізраїльським військовим контролем. Їхньою метою створення була таємна доставка контрабандних товарів і озброєння для палестинських терористів. У 2001 році палестинці почали виробляти і підкопи під ізраїльські прикордонні пости з метою проведення терактів. Однак ця тактика не виправдовувала себе – жертв було небагато, а пошкодження наносилися незначні, до того ж такого результату було набагато простіше домогтися іншими засобами.

Після проведення в 2005 році одностороннього розмежування в секторі Газа і відходу з його території ізраїльських військових кількість тунелів, а отже і озброєння, що поставляється палестинським терористам, збільшилася в рази. У сектор Газа стали потрапляти ракети типу “Град”, готові РСЗВ, а також велика кількість матеріалів для виготовлення саморобних ракет “Касам” і кустарних РСЗВ. Крім того, по підземних тунелях в сектор Газа проникали бойовики.

Зі встановленням в секторі Газа влади терористичної організації ХАМАС тактика підкопу під ізраїльські прикордонні пости почала давати відчутний результат, так як після свого звільнення з неї ізраїльські військові більше не могли припиняти будівництво тунелів на стадії планування. Так, в 2006 році група бойовиків прорила тунель на територію Ізраїлю, завдяки чому їм вдалося зайти в тил до ізраїльських військових. В результаті цієї операції двоє ізраїльських солдатів були вбиті, один поранений і ще один (Гілад Шаліт) виявився в полоні. З 2005 року і по сьогоднішній день Ізраїль знаходиться під постійними ракетними обстрілами з боку сектора Газа. Важливу роль в можливості здійснювати ці обстріли грають підземні тунелі – їх використовують в якості шляхів поставок озброєння і товарів подвійного призначення на територію сектора Газа, а також як інструмент внутрішньої логістики [6].

Служби держбезпеки Ізраїлю у війні проти терору. Поряд з армією основне навантаження у війні з терором несуть ізраїльські спецслужби, в першу чергу Мосад і Служба загальної безпеки (ШАБАК), широко використовують як технічні засоби, так і розгалужену агентурну мережу в середовищі арабів.

Колишній шеф Моссаду Дані Ятом вважає, що боротьба з терором починається з розвідки, серйозної агентурної роботи, з встановлення

постійного стеження як за рядовими бойовиками, так і за їх командирами. “Вони повинні відчувати постійну присутність спецслужб. Знати, що кожна їхня дія спричинить серйозну реакцію. Дев’ять з десяти терористів ми затримуємо ще до того, як вони виходять “на справу”. Що залишився – повинні нейтралізувати силові структури, озброєні найсучаснішими технологіями. Але це вже крайній випадок. Якщо “шахід” з вибухівкою проник в центр міста, це вважається недоробкою спецслужб”.

Основою роботи ізраїльської армії і спецслужб є глибоке знання всіх тонкощів суспільного устрою і психології арабів. Шеф ізраїльської контррозвідки ШАБАК Аві Діхтер визначає число арабів, які безпосередньо беруть участь в терорі, в 4-5% від усього населення палестинської автономії. Саме палестинське суспільство аж ніяк не єдине – воно являє собою конгломерат безперервно ворогуючих між собою родових кланів (Хамул) [7].

Висновок. Сьогодні у палестинсько–ізраїльському конфлікті між протиборчими сторонами не існує взаємоприйняттого рішення жодної з основних проблем остаточного мирного врегулювання. З погляду ізраїльтян, їх поступки палестинцям призводять лише до погіршення ситуації. Підтвердженням тому стало захоплення ХАМАСом влади в Секторі Газа, а також постійні обстріли території Ізраїлю ракетами “Касам”. Що стосується палестинців, то вони основною перешкодою переговорному процесу вважають розширення Ізраїлем єврейських поселень. Незважаючи на багаторазові заяви представників ПНА, що для них неприйнятний будь-який варіант, окрім повного заморожування будівництва поселень, ізраїльське керівництво публічно не дає у цьому ніяких гарантій.

Conclusion. Today, in the Palestinian-Israeli conflict between the opposing sides, there is no mutually acceptable solution to any of the main problems of a lasting peace settlement. From the point of view of the Israelis, their actions to the Palestinians lead only to a deterioration of the situation. The confirmation of this was the capture of Hamas authorities in the Gaza Strip, as well as the constant shelling of Israeli territory by Kasam rockets. As for the Palestinians, they consider Israel’s expansion of Jewish settlements as a major obstacle to the negotiation process. Despite repeated statements by the PNA representatives that any option is inappropriate for them, apart from the complete freeze of settlement construction, the Israeli leadership publicly gives no guarantees in this regard.

Використані джерела:

1. Наталя Оласюк. ЄС ТА ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. Режим доступу : http://eprints.oa.edu.ua/2306/1/Olasiuk_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf
2. Віктор Погромський, Світлана Седнева. АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКА ВІЙНА 1948-1949 рр. У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ БЛИЗЬКОСХІДНОГО КОНФЛІКТУ. Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2015/294-1441278699.pdf>
3. Давід Харріс. ІЗРАЇЛЬ І АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ. Режим доступу : http://jhist.org/zion/02_lesson.pdf
4. Захарченко Алла. ПЕРСПЕКТИВИ ВРЕГУЛЮВАННЯ АРАБСЬКО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ ПІСЛЯ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ. Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior_12/31.pdf
5. VirsaviiiaMarych. ПАЛЕСТИНО-ИЗРАИЛЬСКИЙ КОНФЛИКТ: В ПОИСКАХ СОВРЕМЕННОЙ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ. Режим доступу : <https://digi.lib.ttu.ee/i/file.php?DLID=3049&t=1>
6. Антон Василенко. ПІДЗЕМНЕ ЦАРСТВО ХАМАС. Режим доступу : <https://warspot.ru/1554-podzemnoe-tsarstvo-hamas>
7. Александр Шульман. ЧОМУ ІЗРАЇЛЬ ПЕРЕМАГАЄ У ВІЙНІ З ТЕРОРОМ. Режим доступу : <https://svpressa.ru/blogs/article/23363/>

The paper analyzes the conflict between Israel and Palestine. The author researches scientific sources and terminology from the stated problem.

Keywords: *Palestine, Israel, conflict, Arab countries, politics, international relations.*

УДК 378.147:81'243

I. В. Білоус (Irina Vladimirovna Belous)

Студентка факультету історичної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, м.

Київ, irabelous376@ukr.net

Науковий консультант:

доктор політ. наук, проф. Т. В. Андрущенко

ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ МОВ СТУДЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ ВУЗІВ (PERSPECTIVES FOR STUDENTS 'STUDYING LANGUAGES NATIONAL HIGHSCHOOLS)

У роботі проаналізовані питання перспектив вивчення мов студентами національних вузів. Автором дослідженні наукові джерела та термінологія із заявленої проблеми, також подано особливості перспектив вивчення мов.

Ключові слова: студент, іноземні мови, національні вузи.

The paper analyzes the prospects of studying languages by students of national higher educational institutions. The author researches scientific sources and terminology with the declared problem, also peculiarities of prospects for the study of languages.

Keywords: student, foreign languages, national universities.

Україна прийняла Концепцію “Освіта 2020”, яка спонукає молодь та особливо студентів вивчати іноземну мову. Це є одним із завдань України для входження в Європейське Співтовариство.

Тому проблема перспективи вивчення іноземних мов українськими студентами є надзвичайно актуально.

Даним питанням в українській науці займаються Л. І. Кузьо, Е. А. Чханцова, Л. В. Дудікова, Н. Г. Боглаг, Л. В. Ломакіна, Л. В. Філіпова, Л. В. Мороз, Є. Костик, О. В. Безкоровайна, М. Рошко.

Український дослідник Л. І. Кузьо підкреслює, що досягнення високого рівня знань з іноземної мови, зокрема англійської, напряду пов’язане з інтелектуальними можливостями студентів [1].

Е. А. Чиханцова наголошує на тому, що в Україні якість підготовки майбутнього молодого фахівця пов’язана з необхідністю оволодіння іноземними мовами, що сприятиме мобільності українських студентів у міжнародному просторі. Знання мов сприяє зближенню народів і покращує шанси молодих фахівців на досягнення успіху в їхній професійній діяльності [2].

Як вказує Л. В. Дудікова, вивчення іноземних мов на нефілологічних спеціальностях є важливим аспектом формування професійного та світоглядного рівня студентів вищих навчальних закладів і наступною ланкою вивчення іноземної мови на базі середньої школи та в процесі безперервного навчання іноземній мові [3].

Ломакіна Л. В. вважає, що сучасне викладання іноземної мови студентами уможлиблюється тільки із знаннями з іноземної культури з яскраво вираженою комунікативною спрямованістю, що сприяє всебічному розвитку особистості [4].

Звертаючи увагу на думку Н. Г. Боклаг, яка указує, що знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі, де спілкування іноземними мовами та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Інтерес до вивчення мов традиційно великий, бо, перефразовуючи відомий вислів, можна сміливо сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом [5].

Дослідниця Л. В. Філіпова наголошувала, що сучасні тенденції розвитку теорії і практики навчання іноземним мовам сприяють суттєвій зміні методичної орієнтації, коли замість “навчання мові” прийшло “навчання іншомовному спілкуванню”. Відповідно, головною метою курсу іноземних мов у ВНЗ, згідно з Програмою з англійської мови для вищих навчальних закладів, є навчання на основі професійних потреб майбутніх спеціалістів [6].

Науковець Л. В. Мороз наголошує, що метою навчання іноземній мові є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації для успішного виконання подальшої професійної діяльності [7].

Як указує Євгенія Костик, оволодіння іноземною мовою як засобом міжнародного спілкування можливе за умов, які сприятимуть ефективному засвоєнню навчального матеріалу студентами на заняттях з іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах [8].

Дослідниця іноземних мов Л. В. Філіпова вважає, що вихід України на світовий ринок, розширення співробітництва, а також політичні і культурні зміни в суспільстві виявили значний вплив на вимоги до випускників технічних ВНЗ сьогодні. Знання іноземної мови стало обов'язковою характеристикою сучасного фахівця, що потребує суттєвих якісних змін в організації навчального процесу викладання іноземних мов [6].

О. В. Безкоровайна наголошує, що кінцева мета навчання іншомовного спілкування – набуття студентами комунікативної компетенції в усному і писемному мовленні, тобто здатності міжкультурного іншомовного спілкування в залежності від конкретної ситуації [9].

У своєму інтерв'ю М. Рошко говорить наступне: “Нині знання іноземних мов є ключем до успішного працевлаштування: хороші перекладачі, викладачі потрібні скрізь, їх цінують. Наші випускники працюють у різних сферах: викладачами, перекладачами, на телебаченні, в туризмі, в дипломатичній службі тощо. Багато хто стає представниками зарубіжних фірм в Україні” [10].

Дослідниця Т. В. Кравченко вважає, сучасний фахівець повинен мати більш широкі знання, щоб реалізувати себе як людина та у професійній сфері. Це потрібно в сучасному інформаційному суспільстві, де людина опиняється під впливом різнопланової інформації, з якої потрібно вибрати необхідне, оцінити можливості використання елементів інформації для розвитку загального та професійного світогляду. Це

допоможе вірно відобразити у мисленні зв'язки та відносини об'єктивного світу, що сприятиме прийняттю раціональних рішень у житті та професійній діяльності. В таких обставинах іноземна мова стає в житті фахівця не тільки одним з засобів професійної реалізації, але ще й засобом розвитку мислення, що сприяє вірному відображенню дійсності у сучасному суспільстві [11].

Викладач Л. В. Дудікова зазначає, що англійська мова є ключем у міжнародних ділових стосунках, технологічному розвитку, обміну досвідом у різних галузях народного господарства, у тому числі в досягненнях медицини. Всі ці зміни, а особливо у міжнародних відносинах, сприяли переосмисленню мети вивчення іноземних мов [3].

Чиханцова Є. А. вказує, що оволодіння іноземною мовою – це активна форма володіння, умінням використовувати іноземну мову в реальних умовах в ситуації спілкування, в той час, як вивчення іноземної мови - це найчастіше засвоєння мовних форм - лексики, граматики і т.д., і, як правило, невміння користуватися мовою в ситуації спілкування. [2].

Науковець Є. Костик наголошує на тому, що формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих педагогічних навчальних закладів повинне здійснюватися від першого до останнього курсу поступово, із достатньою кількістю годин на тиждень (не менше 4 годин) та врахуванням факторів і умов, які б сприяли кращому оволодінню іноземною мовою. Лише таким чином ми зможемо підготувати фахівців, які б не лише могли працювати на благо нашої держави, але й в освітньому просторі Європейських країн [8].

Виходячи з вище викладеного, потрібно удосконалити викладання йта вивчення іноземних мов студентами у вищих навчальних закладах. Це спонукає до збереження інтелектуального потенціалу нації, вмотивує наступні покоління підвищувати власний інтелектуальний потенціал [12, с. 32-34].

Перш за все, знання іноземних мов відкриває шлях до успішної кар'єри. В наш час нелегко знайти роботу, де не потребують знань хоча б з англійської мови.

Національні вузи мають зв'язки з закордонними університетами, тому є можливість навчання закордоном, але також з конкретним знанням іноземних мов. Надалі надається можливість і роботи в іншій країні. Тож це потребує неабиякої праці.

Сучасна молодь відкриває перед собою нові горизонти, тобто подорожує, а саме за кордон. Звісно, це набагато цікавіше та більш пізнавально з певним запасом слів тієї країни, яку відвідуєш.

Навіть в дозвіллі необхідні знання мов. Можна дивитися фільми, читати книги мовою оригіналу, спілкуватися з іноземцями, чи то в соціальних мережах, чи то в житті.

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: особливості підготовки студентів з іноземної мови для участі у політичному житті Європейського Союзу; формування знань студентів спеціальності “міжнародні відносини” іноземної мови; наукові дослідження зв’язки українських вузів з іноземними вузами у рамках програм обміну студентами.

Висновок. Отже, безліч перспектив відкривається при знанні іноземних мов. Вони, перш за все, надаються студентам, які навчаються в національних вузах. Адже, безумовно, студенти мають можливість отримувати відібрану цікаву інформацію, відвідувати тренінги, їздити закордон та багато іншого.

Conclusion. So, many prospects opens with the knowledge of foreign languages. First and foremost, they are provided to students studying at national universities. After all, of course, students have the opportunity to receive selected interesting information, attend training, travel abroad and much more.

Використані джерела:

1. Кузьо Л. І. Особливості часової перспективи студентів із різними рівнями фахового вивчення англійської мови. Режим доступу : http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2013/13klivam.pdf, читання з екрану.
2. Чиханцова Е. А. Чинники ефективного оволодіння іноземними мовами студентами ВНЗ. Режим доступу : <http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/nauka/2016/Chihantsova13.pdf>, читання з екрану.
3. Дудікова Л. В. Сучасні підходи викладання іноземних мов на нефілологічних спеціальностях вищих навчальних закладів, Режим доступу : [file:///D:/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Znpkhist_2012_6_16%20\(1\).pdf](file:///D:/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Znpkhist_2012_6_16%20(1).pdf), читання з екрану.
4. Ломакіна Л. В. Сприяння вивченню англійської мови в Україні та сучасні тенденції у навчанні. – Режим доступу : http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/lomakina_spruyannya.pdf, читання з екрану.

-
5. Боклаг Н. Г. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі. – режим доступу : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26404/1/Boklag.pdf> , читання з екрану
 6. Філіпова Л. В. Проблеми і перспективи викладання іноземних мов в технічних ВНЗ України та за кордоном. – Режим доступу : http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4419/1/5__18_2015-32-35.pdf, читання з екрану
 7. Мороз Л. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y0mVnx4W0t8J:niiif.org.ua/File/12bovaak.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>, читання з екрану
 8. Костик Є. Формування кумунікативної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови. – Режим доступу : file:///D:/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/gvpdpu_2013_28_1_30.pdf , читання з екрану
 9. Безкоровайна О. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. – Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y0mVnx4W0t8J:niiif.org.ua/File/12bovaak.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>, читання з екрану
 10. РошкоМ. Знання іноземних мов є ключем до успішного працевлаштування. – Режим доступу : http://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/mikhajlo_roshko_znannja_inozemnikh_mov_e_kljuchem_do_uspishnogo_pracevlashtuvannja/2017-06-08-7165, читання з екрану
 11. Кравченко Т. В. Іноземна мова для студентів технічних спеціальностей: перспективи індивідуальної реалізації. – Режим доступу : http://www.kamtsl.kpi.ua/sites/default/files/files/kravchenko_inozemna.pdf, читання з екрану
 12. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павлицька, О. Г. Смольнікова. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с.

О. О. Беловенцева (O. O. Bielovintseva),
студентка факультету історичної
освіти, НПУ імені М. П. Драгоманова, м.
Київ. *Mishka_tedi@ukr.net*
Науковий консультант:
канд. політ.наук, доц. І. О. Жовква

СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У КУЛЬТУРАХ УКРАЇНИ І ТУРЕЧЧИНИ (Common and different in the cultures of Ukraine and Turkey)

У роботі проаналізовано питання спільне та відмінне в культурах України і Туреччини. Автором досліджені наукові поняття та термінологію із заявленої проблеми. Також подано особливості культур України і Туреччини.

Ключові слова: культура, культурологія, культура України, культура Туреччини.

Common and different in the cultures of Ukraine and Turkey is analyzed in the work. The author is researched scientific concepts and terminology from the stated problem. Also cultures of Ukraine and Turkey are featured.

Keywords: culture, culturology, Ukrainian culture, culture of Turkey.

Сучасна Україна пізнає дивовижний світ Близького Середземномор'я. Багато століть поспіль Україна та Туреччина мала тісні зв'язки. Тому є спільні культурні надбання та навіть спільні слова.

В українській науці дослідженнями культури займалися Н. Матвієнко, П. Є. Герчанівська, також турецький учений Алі Гюль, міжнародні учені Т. К. Чмут, Е. Тейлор, С. Пуфендорфа та інші.

Для нашого дослідження важливим є розгляд терміну “культура”. Його почали використовувати в епоху Просвітництва. Як указує П. Є. Герчанівська, до цього поняття як терміну мислителі відносили і людське буття та людську природу, здібності людини та її культуру. [Герчанівська П. Е. Культурологія : навч. посіб. для дистанційного навчання / за ред. В. І. Панченко. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Університет “Україна”, 2006. – 323 с. – С. 27].

Термін “культура” прийшов з латинської мови. Латинське слово “culture” означає обробляти, поліпшувати. З одного боку це є так зване виховання людей, з іншого боку, культура розглядалась як спосіб життя, що реально існує та історично змінюється. Його специфіка зумовлена

рівнем розвитку людського розуму, науки, мистецтва, виховання, освіти. Ці суперечності стимулювали подальшу еволюцію уявлень про культуру.

Відомо, з давніх часів до нас приходять настанови та необмежені життєві мудрості. Вони відображаються у звичаях, святах, фольклорі та навіть у обрядах. На території сучасної Туреччини, так як і в Україні, дуже цінуються державні свята. Свята, що прийшли до Туреччини з минулого і досі є вагомими для усього народу. Туреччина й досі є однією ісламською державою, в якій не має світського законодавства.

Наприклад, давнім турецьким святом для усієї родини є “обрізання”, яке роблять хлопчикам у віці не менше 7 років. У цей день хлопчику дарують подарунки, влаштовують свято. Також вражає й те, що іслам в усіх його проявах підтверджує багатогранність сфери приватного і громадського життя. За цим принципом муедзин з мінарету скликає молитву 5 разів на день. Турки мають серйозне ставлення до посту під час “Рамазана”.

Для турецького народу притаманне й те невід’ємне, що є у світі – родинні зв’язки. Вони дуже суворо ставляться до дисципліни, але при цьому поважають думку один одного. Ось, наприклад, дружина і діти не можуть ослуhatися або неввічливо висловлюватися до батька. Також повагу та шанування до іншої особи турки дуже люблять та цінують.

Вітаючись, вони, як і українці протягують руку для рукостискання. Для старшого покоління вони використовують більш поважнішу форму привітання – поцілунок руки та притулити до лоба як знак пошани. Серед молоді дуже розповсюджено поцілунок у щічку або просто невеликий поклон.

Турецький народ є дуже гостинним. Вони можуть запрошувати декілька разів і отримувати відмову та коли ви вже погодилися дуже часто під час прощання відбувається продовження або обговорення нової теми, тому молодь дуже коректно та обережно використовує слова прощання.

Що ж до їжі, то турецький народ їсть зазвичай у родинному колі або за діловою зустріччю. Їдять багато, тому гостям завжди пропонується ще одна порція. Якщо ж ви відмовилися, то вони сприймають це як правило ввічливості та наполягають на тому, що ви маєте з’їсти ще. Зазвичай вони п’ють “айран” під час їжі, а після чай чи турецьку каву. Щодо подарунків то за їхніми звичаями відкривати

подарунок в присутності дарувальника неприпустимо. Турки багато вільного часу проводять у кафешках з друзями або родиною, граючи в різні ігри та насолоджуючись краєвидами природи.

Україна так само, як і Туреччина, зберігає і до нині календарні свята. Українці зазвичай святкують у зимовий період: Благовіщення (7 квітня), Свят вечір, Водохреща, день Петра Вериги (29 січня). У весняний період було прийнято святкувати: Стрітення (15 лютого), день преподобної мучениці Євдокії або Явдохи (14 березня), Великдень (Воскресіння Господнє). Що ж до літнього циклу, то українці дуже полюбили і люблять розважатися, через це святкують: Трійцю (ще це свято називають “Зеленими святами”), Івана Купала (Купайла), Петрів день або так зване свято Святих Петра і Павла, також святкують день святої Мокрини. Останнім часом прийнято святкувати: день пророка Іллі, День святого Пилипа (27 листопада), Спас, день Семена, Успіння та Різдва Пресвятої Богородиці, Покрова, день святого Дмитра.

Українська культура дуже різноманітна – так само, як і турецька. Починає вона свій відлік ще з давніх часів. До наших же дійшло не так багато, але все ж таки успадкування культури має велике значення для українського сьогодення. На території України збереглося багато пам’яток стародавньої культури населення так само як і архітектури. Українці є привітним народом, який любляє приймати у себе гостей. Щодо цінностей Українців, то вони поважають та ввічливо відносяться до старшого покоління або людини, яка вища за неї у званні.

Українці цінують родину та родинні зв’язки. Зазвичай на вулицях міста можна побачити картину, де уся родина гуляє містом або парком у вільний час від роботи. По відношенню до релігії, вони, не відокремлюють певне коло людей як “особливе”, якщо ті не є тієї ж віри, що і ви. Більшість українців тримають піст та відносяться до нього доволі серйозно, також часто відвідують церкву або храми.

Оскільки культура України і Туреччини почали формуватися майже в один період, обидві країни мають свої особливості на навіть схожість. Ось наприклад, слово українською “бал” – великий вечір з танцями – турецькою ж “Bal” вживається у значенні українського слова мед: густа солодка маса, яку бджоли виробляють із нектару квітів. Слово “баян” – велика вдосконалена гармонія із складною системою ладів – турецькою “baayan” – жінка, що за зовнішніми ознаками належить до привілейованих верств населення [2].

Для зберігання обох культур необхідне вивчення іноземних мов молодим поколінням, якому спілкувати у глобальному амасштабі, підкреслює педагог І. М. Ковчина [3, с. 32-34]. Це є підґрунтям закріплення свободи особистості як соціальної цінності, указує політолог Т. В. Андрущенко [4].

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: спільне та відмінне у навчанні України та Туреччини, особливості розвитку культури у 21 столітті, розвиток туризму в Україні та Туреччині.

Висновок. Отже, таких випадків спільного та відмінного у культурах України та Туреччини дуже багато. Тому не дивно, що наші культури та населення повинні цінувати один одного, бо вони подібні. Хоч ми і розмовляємо різними мовами, ми повинні зберегти власні культури та звичаї, а також відтворити та удосконалити знання про інші культури.

Conclusion. So, there are many cases of common and different cultures in Ukraine and Turkey. Not surprising that our cultures and the population should appreciate each other because they are similar. Though we speak different languages, we must preserve our own cultures and customs, as well as recreate and improve knowledge of other cultures.

Використані джерела:

1. Герчанівська П. Е. Культурологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / за ред. В. І. Панченко. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Університет “Україна”, 2006. – 323 с. – С. 27.
2. Юзвяк І. Лексична міжмовна омонімія на матеріалі української та турецької мов. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/6498> .
3. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с.
4. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : [file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В..pdf](file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко%20Т.В..pdf)
5. Osman Özkul. Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. Режим доступу: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84828>.

-
6. Yrd. Doç. Dr. Nilgün Çıblak .Türk kültürü. Режим доступу: https://docs.google.com/file/d/0B_i-K1ZRx03BX0dhSm5rUnpKTEU/edit
 7. Сергійко В. Ф. Туреччина: Досвід стратегічного розвитку розвитку туризму. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_26_9
 8. Пальм Н. Д., Гетало Т. Є. Історія української культури : навчальний посібник. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
 9. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Панталієнко В. В., Сироватський С. А., Мисюра Т. М. Історія української культури : навч. посіб. / за ред. док. філос. наук О. Ю. Павлової. – Режим доступу : http://www.unt.kiev.ua/library_books/B8.pdf
 10. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури : навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. – Київ : Кондор, 2006. – 264 с.
 11. Блінова О. Укладення шлюбу: порівняльна характеристика України та Туреччини. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2013_5_9.

УДК 338.48(=161.2)(4-6(-С))

Ж. М. Богданова (Zh. Bohdanova),
студентка факультету історичної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, м.Київ. Zhannabog1488@gmail.com
Науковий консультант:
докт. пед. н., проф. І. М. Ковчина

**ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ У ЄС
(FEATURES OF TOURIST PROTECTION OF
UKRAINIAN SINTHEE)**

У роботі проаналізовані особливості туристичного забезпечення українців у ЄС. Автором дослідженні наукові джерела та термінологія із заявленої проблеми. Також подані особливості законодавчої бази європейців для українців

Ключові слова: туризм, українці і ЄС, забезпечення, міжнародний туризм.

The thesis analyzes the features of tourist provision of Ukrainians in the EU. The author researches scientific sources and terminology from the stated problem. Also, features of the legislative framework of Europeans for Ukrainians are presented.

Keywords: tourism, Ukrainians and EU, provision, international tourism.

Сучасний світ повернувся до України. Співпраця з Європейським співтовариством знайшла своє відображення у різних галузях та напрямках науки. Особливо це стосується туристичної галузі.

Україна завжди прагнула розвитку. Український народ, як і інші народи світу, прагне до цивілізації, до розвитку інтелекту, до нових знайомств. Цьому сприяє туристична галузь.

У своїй статті особливу увагу приділено до аналізу наукових публікацій як вітчизняних, так і закордонних, а також проблемам використання міжнародного туризму як вагомого фактора формування міжнародного іміджу країни. Зокрема, були розглянуті роботи таких науковців, як М. А. Москаленко, І. Криховецький, І. Малярчук, Г. С. Шевченко, О. Краєвська, Ю. Присяжнюк, О. Димінська, Р. Корсак.

Зважаючи на євро-інтеграційні прагнення України, та надзвичайно позитивний досвід в розвитку туризму вважається за доцільне розглянути такого роду співпрацю на прикладі Європейського Союзу – міжнародного інтеграційного утворення, що функціонує на локальному рівні, і є одним з найбільших туристичних партнерів України.

Як указує дослідник з особливостей та сучасних тенденцій з управління туристичною сферою В. С. Кучеренко, сучасна державна політика розвитку туризму набуває великого значення.

Туризм – складний соціокультурний та історичний феномен, з форми проведення дозвілля та способу заняття вільного часу, поступово перетворився у фактор світового значення нового століття й тисячоліття. Туризм відіграє винятково пріоритетну роль у формуванні комунікативної культури, адекватної нинішньому етапу переходу до цивілізації XXI століття. Туристичний бізнес можна справедливо вважати бізнесом XXI століття, тому що він є одним з найбільш динамічних і прибуткових серед усіх галузей світового господарства. За даними Всесвітньої організації туризму, на туризм припадає 10% валового світового продукту, 7% загального обсягу інвестицій, 5% усіх податкових надходжень. Туристична діяльність безпосередньо впливає на близько 40 галузей економіки. В ній зайнято 10-15% працездатного населення країн світу. Тенденції, що відбуваються в економіках багатьох країн світу, свідчать про стрімке зростання ролі туризму для розвитку цих країн, а також невідпинне зростання долі надходжень від туристичної галузі до державної скарбниці. Це зумовлено динамічністю, високою прибутковістю та великим позитивним соціально економічним і культурним впливом туризму на розвиток цих країн.

Україна приділяє велику увагу розвитку співпраці з ЄС з огляду на можливості просування національного туристичного продукту на європейському ринку, залучення до інформаційного простору, передового досвіду організації туристичної діяльності, посилення євроінтеграційних процесів у нашій державі. Адже за своїм туристично-рекреаційним потенціалом Україна має всі можливості стати одним з провідних європейських туристичних центрів.

Забезпечення євроінтеграційної діяльності є невід'ємною складовою реалізації державної політики у сфері туризму, що визначається Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про туризм” від 18 листопада 2003 р. № 1282-IV (розділ VII, ст. 35). Цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних зв'язків, а також євроінтеграційних процесів в Україні є ефективним механізмом створення сприятливого для розвитку туризму середовища, інтеграції нашої країни в європейську спільноту, ефективного використання туристичних ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі, розвитку національної економіки та культури [1].

О. Димінська у своїй статті досліджує питання захисту прав споживачів туристичних послуг за законодавством України та ЄС, а також особливості договірної регулювання надання туристичних послуг.

Захист прав споживачів є пріоритетною сферою адаптації національного законодавства України до законодавства ЄС. Серед основних напрямів у цій сфері необхідно виокремити туристичні послуги, оскільки ринок туристичних послуг є доволі динамічним і таким, що перебуває на стадії розвитку, тому важливого значення набуває забезпечення належного рівня захисту прав споживачів у цій сфері та розробка ефективного правового механізму здійснення прав. Цивільний кодекс України, Закони України “Про захист прав споживачів”, “Про туризм” наділяють споживача арсеналом прав та обов'язків для забезпечення немайнових та майнових інтересів осіб у сфері туризму, разом із тим залишаються невирішеними питання щодо можливості придбання туру юридичною особою і визнання її туристом, порядку та форми укладення договорів про надання туристичних послуг, а також підстав притягнення до цивільно-правової відповідальності надавача туристичних послуг. На відміну від вітчизняного законодавства у цій сфері, законодавство ЄС у сфері

надання туристичних послуг є в центрі уваги з моменту застосування ЄС. Поряд із цим розвивається і законодавство окремих європейських країн. Особливий інтерес у цьому аспекті становить питання змісту та порядку укладення договору про надання туристичних послуг.

Відповідно до ст. 20 Закону України “Про туризм” договором на туристичне обслуговування є договір, за яким одна сторона (туроператор, який укладає договір безпосередньо або через турагента) зобов’язується надати за замовленням іншої сторони (туриста) комплекс туристичних послуг (туристичний продукт), а турист зобов’язується оплатити його.

Відповідно до положень міждержавних стандартів у галузі туризму під туристичною послугою розуміють результат діяльності туристичного підприємства із задоволення відповідних потреб туристів. До складу туристичних послуг входять: бронювання, оформлення документів, всі види перевезень, розміщення, харчування, екскурсії й атракції, медичний супровід і страхування, послуги гідів-перекладачів та інше забезпечення. Перелік послуг кожного туру визначається програмою перебування.

Таким чином, за неналежне виконання своїх зобов’язань туроператор, турагент, інші суб’єкти туристичної діяльності несуть майнову або іншу відповідальність, визначену в договорі у відповідності з чинним законодавством. Крім того, на думку Верховного Суду України, при розгляді справ вказаної категорії судам також слід враховувати положення Цивільного кодексу, згідно з якими до договору на туристичне обслуговування застосовуються загальні положення договору про надання послуг, якщо інше не передбачено законом.

Тобто, виходячи з норм, відзначених Верховним Судом України, за невиконання і за якість виконання зобов’язання за договором про реалізацію туристичного продукту, укладеним тур агентом як від імені туроператора, такі ввід власного імені, несе туроператор. Вказане положення відносно туристичного продукту діє незалежно від того, хто повинен надавати ці послуги (звісно, якщо іншим законом або нормативно-правовим актом не передбачено, що відповідальність перед туристом несе третя особа).

Згідно з п. 4 ч. 2 ст. 24 Закону “Про туризм” суб’єкти туристичної діяльності зобов’язані надавати туристам необхідну і достовірну інформацію про туристичні послуги, права, обов’язки і правила

поведінки туристів (екскурсантів), умови страхування, порядок відшкодування спричинених збитків, умови відмови від послуг, правила візового митного режиму, перетину державного кордону та іншу інформацію, передбачену даним Законом.

При цьому ВСУ відзначає, що згідно з ч. 15 ст. 20 Закону “Про туризм” якість туристичних послуг повинна відповідати умовам договору на туристичне обслуговування, порядок і способи захисту порушених прав туристів визначаються Законом “Про захист прав споживачів”.

Сьогодні, Європейський Союз надає всебічну допомогу, у тому числі і фінансову, в розвитку туристської інфраструктури країн-учасниць. Незважаючи на це, політика ЄС у галузі розвитку туризму будується на принципі повної самостійності самих країн-учасниць у питанні вибору вектора розвитку національної індустрії туризму. Численні програми міжрегіональної кооперації між країнами-учасниками ЄС з різним рівнем розвитку туристської інфраструктури допомагають країнам, які мають менш розвинену інфраструктуру, впроваджувати нові технології для підвищення конкурентоздатності їхнього туристського продукту, що позитивним чином позначається на динаміці туристських прибуттів у країни Європейського Союзу.

Владним органам України необхідно приділити більше уваги розвитку співпраці з країнами ЄС у галузі туризму, оскільки це дасть можливість просунути вітчизняні туристичні послуги на європейський ринок та підвищити їх конкурентоспроможність, залучитися до міжнародного інформаційного простору, отримати досвід туристичної діяльності успішних підприємств країн ЄС. Сьогодні Україна має всі можливості стати одним із провідних європейських туристичних центрів Європи, оскільки має відповідний туристично-рекреаційний потенціал.

Співробітництво України з Чеською Республікою та країнами ЄС надасть можливість підвищити економічну ефективність національної туристичної сфери. Зокрема, нашому уряду необхідно розв’язати наступні питання, які сприяли б співпраці України з ЧР та Європейським Союзом у туристичній галузі: спростити прикордонні та митні формальності в оформленні документів; сприяти підвищенню якості та вдосконалення туристичних послуг; розробити системи стандартизації та сертифікації підприємств туристичної сфери в Україні, які могли б відповідати міжнародним стандартам та нормам

Європейського Союзу; здійснювати інвестиційну діяльність та надавати технічну допомогу з боку держав Європейського Союзу – створити відповідну систему підготовки, перепідготовки, підбору персоналу та підвищення їх кваліфікації, який зайнятий у туристичній сфері України, шляхом навчання і стажування у країнах Європейського Союзу; популяризувати позитивний туристичний імідж України на європейському ринку [2].

Шенгенська конвенція від 1988 р. привела до прийняття рішень, які регулюють попередні принципи ліквідації прикордонних і митних бар'єрів, істотних для туризму в рамках Союзу [3]. Важливим моментом у процесі європейської інтеграції стосовно туризму було створення Єдиного внутрішнього ринку, що було ратифіковано в Єдиному європейському акті, який діє з липня 1987 р. Шестирічна програма реалізації ЄВР містила рішення, істотні для туристичного ринку.

Найважливіші з них: обмеження до мінімуму прикордонних формальностей між членами Європейського Союзу; свобода переміщення робочої сили, зайнятості та поселення в рамках ЄС; гармонізація податкових норм, які стосуються посередніх податків; ліквідація обмежень для спільних туристичних інвестицій; впровадження ліцензійних вимог для великих бюро подорожей (туроператорів); полегшення у страхуванні туристів держав ЄС; організація спільних промоційних кампаній пропозицій держав ЄС на позаєвропейських ринках; впровадження інтегрованої інформаційної системи і системи резервування (бронювання) у туристичному секторі; полегшення у сфері транспорту, особливо авіаційного.

Великий вплив на напрям та інтенсивність інтеграційних дій європейських туристичних інституцій від початку 1990-х років здійснювала близька перспектива утворення Європейського Союзу. Визнаючи значення туризму, 1991 р. було проголошено Європейським роком туризму, а весною того ж року Європейська комісія з туризму представила план спільних дій. Прийнятий в офіційному документі 4 червня трирічний план, забезпечений бюджетом у 18 млн ЕCU, передбачає підтримку координованої політики країн-членів, які активно беруть участь у розвитку туризму або мають на нього обґрунтований політичний вплив.

Туризм – це соціальний феномен, який постійно змінює свої види залежно від трьох основних факторів: різноманітність потреб людей до подорожей; достатній для туристичного споживання дохід

подорожуючих; природне середовище і туристична матеріальна база країни призначення. У 2002 р. було затверджено в Україні Державну програму розвитку туризму на період 2002–2010 рр., 2003-го – ухвалено Закон “Про туризм”. Появилися нові тенденції в європейському туризмі.

Найважливіші з них – це: зниження зацікавлення разовим, тривалим виїздом на відпочинок при виразному зростанні зацікавлення чинним відпочинком, краєзнавчим туризмом і кількома туристичними виїздами під час відпустки; зростання зацікавлення “екологічним” туризмом, а також спеціалізованим туризмом; зростаючий попит на закордонний туризм на уїкенд у привабливих містах, пов’язаний із зацікавленнями певними видами архітектурних пам’яток (так зване “city break”); динамічний розвиток бізнес-туризму, зокрема мотиваційного.[4].

Забезпечення туристичної галузі в ЄС повинно бути у руслі західноєвропейської та української культур. Це є соціальною цінністю, яка визначається свободою, – стверджує політолог Т. В. Андрущенко [5].

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: “Міжнародний туризм, як один з головних факторів зміцнення відносин між Україною та ЄС”.

Висновок. Проаналізувавши особливості розвитку міжнародного туризму було встановлено, що туризму належить значне місце у соціально-економічному житті країн і народів, він є каталізатором активізації міжнародного співробітництва.

Отже, туристична галузь України, хоч і дещо повільними кроками, починає покращувати свої показники. Позитивний розвиток туристичного бізнесу України в напрямку Євроінтеграції можливий тільки завдяки реформуванню цієї галузі та пристосуванню її функціонування щодо Європейських стандартів. Цей процес значною мірою визначається спроможністю влади впроваджувати системні інституційні зміни, спрямовані на проведення різноманітних реформ щодо розвитку туризму.

Зокрема, необхідно стимулювати розвиток туристичного бізнесу, створити сприятливі умови для залучення інвестицій, забезпечити подальшу лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності та підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, які виділяються ЄС на підтримку економічних реформ в нашій державі.

А також сприйняття міжнародного туризму як засобу інтеграції у світовий та особливо європейський простір, туризм стане потужною

індустрією. Він буде джерелом значних і стабільних надходжень до бюджетів, сприятиме розвитку суміжних галузей і регіонів відвідування, відповідно і сталого розвитку цих регіонів і країни, а також підвищенню іміджу України в світі та поглибленню її співробітництва як з ЄС в цілому, так і з кожною його країною-членом зокрема.

Conclusion:

After analyzing the peculiarities of the development of international tourism, it was established that tourism has a significant place in the socio-economic life of countries and peoples, it is a catalyst for the intensification of international cooperation.

Thus, the tourist industry of Ukraine, albeit somewhat slowly, begins to improve its performance. Positive development of tourism business of Ukraine in the direction of Euro integration is possible only due to reforming this industry and adapting its functioning to European standards. This process is largely determined by the ability of the authorities to introduce systemic institutional changes aimed at various reforms in the development of tourism.

In particular, it is necessary to stimulate the development of tourism business, create favorable conditions for attracting investments, ensure further liberalization of foreign economic activity and increase the efficiency of use of financial resources allocated by the EU in support of economic reforms in our country.

As well as the perception of international tourism as a means of integration into the world and especially European space, tourism will become a powerful industry. It will be a source of significant and stable budget revenues, promote the development of related industries and regions, and, accordingly, the sustainable development of these regions and countries, as well as enhance the image of Ukraine in the world and deepen its cooperation with the EU as a whole and with each of its countries. a member in particular.

Використані джерела:

1. Краєвська Оксана, Присяжнюк Юрій. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2008. – Вип. 24. – С. 269-278. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/kraevska.htm, читання з екрану.
2. Корсак Р., доктор історичних наук, професор кафедри туристичної інфраструктури і сервісу ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (Україна, Ужгород), korsakr@inbox.ru, Режим доступу :

file:///C:/Users/Admin/Desktop/Наукова%20робота/jrn-2017-02-11.pdf,

Читання з екрану

3. Вахмистров В. П. Правовое обеспечение туризма : учеб. пособ. / В. П. Вахмистров, С. И. Вахмистрова. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2005. – 288 с.
4. Шевченко Г. С., Шевченко С. Г. Перспективи європейської інтеграції ринку туристичних послуг України. – Режим доступу : nltu.edu.ua/nv/Archive/2013/23_2/124_Szew.pdf, Читання з екрану
5. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В.pdf
6. Towards a European Civil Code. Second Revised and Expanded Ed. – The Hague : Kluwer Law International, 1998. – 290 p.

УДК 327.5(477)(439)

І. В. Дмитрук (Ivanna Dmytruk)

студентка факультету історичної

освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, м.

Київ yanochka.dm@ukr.net

Науковий консультант:

доктор політ. н., проф. Т. В. Андрущенко

ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОНФЛІКТНИХ ПИТАНЬ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ (RESOLUTION OF TERRITORIAL CONFLICT ISSUES BETWEEN UKRAINE AND HUNGARY)

У роботі проаналізовані питання проблеми вирішення територіальних конфліктних питань між Україною та Угорщиною. Автором досліджені наукові поняття та термінологія із заявленої проблеми. Також подано особливості конфліктних питань між Україною та Угорщиною.

Ключові слова: Україна, Угорщина, конфлікт

The paper analyzes the issues of the solution of territorial conflicts issues between Ukraine and Hungary. The author investigates scientific concepts and terminology from the stated problem. The peculiarities of conflict issues between Ukraine and Hungary are also presented.

Keywords: Ukraine, Hungary, conflict.

Українська двостороння дипломатія новітньої доби розпочинається саме з Угорщини. За час, що минув, а це практично двадцять років, в україно-угорських стосунках були періоди активної взаємодії, були часи значного скорочення політичного діалогу. Але незмінним залишався інтерес обох країн один до одного, бажання будувати стосунки на взаємовигідній, добросусідській основі [1].

Активно досліджували проблематику двосторонніх відносин Угорщини та України І. Артёмов, А. Голіков, О. Довгаль, П. Майорош, А. Мазараки, Ч. Федінец.

Для нашого дослідження важливим є розгляд терміну “територіальний конфлікт”. “Територіальний конфлікт” – міжнародний конфлікт між двома або кількома державами з приводу юридичної приналежності певній території. Кожна зі сторін у суперечці стверджує, що дана територія є її власністю, так як вона здійснювала або здійснює свою владу на даній території. Територіальний конфлікт вважається таким, коли всі з сторін спору визнали його існування. У загальному випадку, однак, на думку Міжнародного суду ООН, вираженого в рішенні по конкретній справі – “Недостатньо одній стороні в спірній справі заявити, що суперечка її з іншою стороною існує. Простої заяви недостатньо для доказу наявності спору, так само як і простого заперечення недостатньо для доказу того, що такого спору не існує” [2].

Угорщина велике значення надає добрим відносинам із сусідніми державами. І це цілком природно, оскільки прикордонні країни формують найближче зовнішньополітичне середовище, від ефективної взаємодії з яким безпосередньо залежать мир і стабільність по всій периферії кордонів будь-якої держави, її прогресивний внутрішній розвиток, безперешкодне й різноманітне спілкування із зовнішнім світом. Для України з перших кроків становлення незалежної держави надзвичайно важливо було встановити дружні, добросусідські відносини з усіма без винятку прикордонними країнами. Найбільше готовими до такої співпраці на той час виявилися угорці [3].

Більшість угорських політиків та населення розуміють, що в реаліях сьогоденної Європи не варто розраховувати на повернення Угорщині територій, втрачених в результаті підписання Тріанонського мирного договору. Тому шлях до об’єднання угорської нації один, а саме – мовне, культурологічне єднання, що базується на збереженні національних традицій. Отже, Україна, на території якої проживає близько 160 тис. угорців, була визначена як країна, де існують найбільш сприятливі умови для духовного об’єднання угорців. Не випадково саме

з Україною угорці першими підписали Декларацію про забезпечення прав національних меншин та створили Змішану українсько-угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин, яка успішно діє і сьогодні [3].

Як Україна, так і Угорщина є постсоціалістичними країнами, які магістральним шляхом розвитку визначили побудову демократичного суспільства на засадах ринкової економіки. Звичайно, спільна мета є доброю основою для взаємодії. Обидві країни задекларували свої наміри щодо європейської інтеграції. Угорщина свої прагнення реалізувала, стала членом ЄС та НАТО і на постійній основі надає допомогу Україні в її європейських прагненнях [4].

Відносини обох країн в історичному минулому не обтяжені конфліктами та проблематичними питаннями. Досить безхмарно розвиваються взаємовідносини і на сучасному етапі. З більшості гострих міжнародних питань позиції України та Угорщини практично збігаються або дуже близькі. Це дає можливість зовнішньополітичним відомствам обох країн проводити узгоджену лінію як у міжнародних, так і в регіональних організаціях [5]. Завдяки цим та іншим факторам, виваженим, скоординованим і цілеспрямованим спільним зовнішньополітичним діям обох країн Україні та Угорщині впродовж 90-х років вдалося створити основу цілісної системи взаємовигідного партнерства та добросусідських відносин. Вона охоплює весь комплекс українсько-угорського співробітництва у всіх без винятку сферах, а для її реалізації розроблено дієвий механізм координації діяльності двох держав як на двосторонньому рівні, так і на міжнародній арені [6].

Становлення новітньої історії українсько-угорських відносин пов'язане з докорінною перебудовою системи міжнародних відносин, визначальним геостратегічним чинником якої став розпад СРСР. Загалом, становлення та розвиток зв'язків між обома державами залежало від комплексу тих завдань, які на тому чи іншому етапі ставило життя перед Україною та Угорщиною. За цими критеріями можна виокремити такі етапи сучасної історії розвитку українсько-угорських відносин [7]. Порівняно з іншими сусідами, відносини Угорщини з Україною були найбільш збалансованими, а Закарпаття вважалося регіоном, із низьким рівнем міжетнічної напруженості та достатніми гарантіями прав меншин.

Ситуація поступово змінилася в роки після Помаранчевої революції, а угорське питання привернуло до себе загальнодержавну увагу. Угорська громада, яка складає лише 0,3% населення країни, стала

значно помітнішою. Суперечки, які раніше вважалися місцевими сварками, набули загальнонаціонального значення [8].

Після Революції гідності в Україні відносини між двома країнами вступили в нову фазу. На жаль, наразі важко сказати, що ситуація змінилася на краще. Будапешт визнав новий український уряд і засудив анексію Криму, підкресливши необхідність збереження суверенітету і територіальної цілісності України. Проте, як уряд, так і опозиційні партії Угорщини сприйняли події в Україні як свідчення посилення крайніх правих політичних сил і націоналістичних настроїв. Ідею щодо скасування закону про державну мовну політику, запропоновану в лютому 2014 року, було розцінено в Будапешті як тривожний сигнал. Сторони досягли точки кипіння, коли прем'єр-міністр Віктор Орбан у своїй інавгураційній промові в травні 2014 висловив думку, що закарпатські угорці мають отримати колективні права та автономію, і що їм також потрібно надати подвійне громадянство [9].

Що ж до угорської політичної еліти, то впродовж останніх 25 років спостерігалася тенденція, що політики, незалежно від їхньої політичної орієнтації, рідко докладали зусиль, щоб “зазирнути за Карпати”, і не цікавилися подіями в Україні в цілому, оскільки останні не впливали на долю угорської громади. Саме тому важко визначити групи інтересів, які можна розглядати як дружні до України в Угорщині. Правляча партія “Фідес” завжди підтримувала європейську інтеграцію України (адже це є також інтересом угорців, які проживають на Закарпатті) і сприймала Київ як важливого торговельного партнера у рамках політики “відкриття Сходу” [там само].

Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сійярто заявив, що його країна вимагає від України внести зміни до закону про освіту та відкласти його реалізацію до 2023 року, інакше блокуватиме важливі для України зустрічі на рівні Європейського Союзу та Організації північноатлантичного договору (НАТО). Він зазначив, що Угорщина підтримає проведення цих зустрічей лише в тому разі, “якщо Україна виконуватиме свої міжнародні зобов'язання та умови щодо задоволення прав угорської національної меншини на Закарпатті” [10]. Водночас Сійярто закликав європейських міністрів “чітко заявити, що дотримання міжнародного права є однією з передумов для подальшого прогресу та підтримки на шляху до європейської інтеграції”. “Той факт, що така країна, як Україна займає геополітично важливу позицію, не означає, що вона звільнена від дотримання міжнародного права або від її

зобов'язання захищати меншини, які проживають на її території”, – зауважив міністр закордонних справ Угорщини.

Висновок. Проведене дослідження дозволяє зробити такі узагальнення. Українсько-угорські відносини на сучасному етапі продовжують збагачуватися новими напрямками, видами і формами співробітництва. Найважливішими завданнями у реалізації інтересів України у відносинах з Угорщиною є забезпечення послідовного збільшення товарообороту між Україною і Угорщиною, збереження позитивних тенденцій у його формуванні, врегулювання механізму торговельних обмежень між двома країнами; активізація співробітництва у сфері забезпечення прав національних меншин – української в Угорщині та угорської в Україні; посилення інформаційної роботи та забезпечення подальшого формування позитивного іміджу України в Угорщині.

Conclusion: The conducted research allows to make such generalizations. Ukrainian-Hungarian relations at the present stage continue to be enriched with new directions, forms and forms of cooperation. The most important tasks in realizing Ukraine's interests in relations with Hungary are ensuring a consistent increase of trade between Ukraine and Hungary, maintaining positive trends in its formation, regulating the mechanism of trade restrictions between the two countries; intensification of cooperation in the field of ensuring the rights of national minorities – Ukrainian in Hungary and Hungarian in Ukraine; strengthening information work and ensuring the further formation of a positive image of Ukraine in Hungary.

Подальшими розвідками можуть бути: підтримання високої динаміки українсько-угорського діалогу на всіх рівнях; активне продовження консультацій з питань європейської інтеграції, забезпечення послідовної і дієвої підтримки Угорщиною євроінтеграційних прагнень України; активний розвиток міжрегіонального і транскордонного співробітництва, зокрема в рамках Карпатського єврорегіону.

Використані джерела:

1. Мітряєва С. І., Лендшел М. О. V-4 і Україна: пошук нового формату співробітництва в умовах конфлікту з Україною. – Режим доступу : <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>. Читання з екрану.
2. Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/>. Читання з екрану

-
3. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. – Режим доступу : <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>. Читання з екрану
 4. Дмитро Тужанський, політичний оглядач, для “Європейської правди”. – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/04/21/7048108/>. Читання з екрану
 5. Лендшел М. О. Співробітництво з Угорщиною як інструмент європейської інтеграції та модернізації України. – Режим доступу : <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>. Читання з екрану
 6. Сурніна-Далекорей О., Гичка Н. Україна та Угорщина: на шляху до взаємовигідних відносин. – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/27/7074250/>. Читання з екрану
 7. Кудряченко І. Україна і Угорщина: стан та перспективи співпраці. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/politics/10048526-ugorshchina-vimagaye-vid-ukrajini-vnesti-zmini-do-zakonu-pro-osvitu-i-pogrozhuye-blokuvati-zustrichi-na-rivni-yes-ta-nato.html>. Читання з екрану
 8. Лендшел Л. О. Сучасний потенціал впливу Угорщини на формування політики Європейського Союзу щодо України. Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>. Читання з екрану;
 9. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/04/21/7048108/>. Читання з екрану
 10. Іван Мединський, Бенс Капчос. Інститут світової політики. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/04/21/7048108/>. Читання з екрану
 11. Месежніков Г. Угорщина–Україна. Партнерство, озираючись на Москву та Закарпаття. – Режим доступу: <https://11/www.unian.ua/politics/10048526-ugorshchina-vimagaye-vid-ukrajini-vnesti-zmini-do-zakonu-pro-osvitu-i-pogrozhuye-blokuvati-ustrichi-na-rivni-yes-ta-nato.html>. Читання з екрану

*В. Драгун (Valery Dragun), студент
факультету історичної освіти, НПУ
імені М. П. Драгоманова (mail:dragun-
uslas@ukr.net)*

*Науковий консультант:
доктор політ. н., проф. Т. В. Андрущенко*

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ Д. ТРАМПА НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ЄС (THE INFLUENCE OF D. TRUMP'S POLICY ON INTERNATIONAL RELATIONS IN THE EU)

У роботі ми проаналізували характерний вплив політики Трампа на міжнародній арені. Автор дослідив наукові праці та термінологію порушеної проблеми. Також ми бачимо особливості поглядів Трампа на міжнародну політику в порівнянні з кандидатом на його посаду.

***Ключові слова:** Дональд Трамп, міжнародні відносини, ЄС.*

In this work we have analyzed features of influence Trump on a international space. Author has researched the scientific works and terminology of the stated problem. Also we can see the features of Trump's views in the international policy and a little bit comparative with a candidate on his post.

***Keywords:** Donald Trump, international relations, EU.*

Спокон віків політика та міжнародні відносини знаходяться в центрі уваги багатьох верств населення, сучасність – не виключення. Наразі, Дональд Трамп, являється однією із вагомих фігур на міжнародній арені, тому варто дослідити його діяльність, як президента США. Ми проаналізуємо основним цілям та досягненням в порівнянні із минулими керівниками виконавчої влади, такими як Барак Обама. Також необхідно порівняти діяльність Республіканської партії Д. Трампа та Демократичної партії Х. Клінтон, а саме їх вплив на міжнародну атмосферу у ЄС.

Мета дослідження – дослідити вплив політики Д. Трампа і вплив його дій на ЄС.

Для початку потрібно знайти відмінність у регулюванні соціально-економічних процесів двох партій. Демократична партія виступає за підвищення податків для багатих, використання держбюджету на соціальних розвиток, високотехнологічні галузі економіки, боротьбу із

забрудненням навколишнього середовища, а також захищають сексуальні і расові меншини, ведучи боротьбу проти смертної кари на території країни.

Як вказує А. О. Тищенко у своєму дослідженні про трансформації програмних засад демократичної та республіканської партій США, республіканці виступають за зниження податків, посилення боротьби з нелегальною та скорочення легальної міграції, вільне придбання і носіння вогнепальної зброї, за моральність.

Також автором підкреслено, що відбулася трансформація програм, у яких було приділено увагу економічному протекціонізму, обмеженню діяльності профспілок, збільшення військовим витратам заради зміцнення безпеки США, а також підтримці політиці невтручання державних структур в економічні процеси, – наголосив дослідник [1].

Міжнародні відносини достатньо суперечливі у сьогоdnішньому світі. Дональд Трамп робить багато заяв, які указують на відсутність його бачення як стабільних міжнародних відносин між США та іншими державами. Аналізуючи сьогоденну політику США, приходимо до висновку, що у зовнішній сфері він як нинішній Президент є прихильником політики “ізоляціонізму”. Саме таку форму політики сприймають більшість американських громадян, які вважають, що США робили й роблять багато корисних справ для інших держав.

Але зупинимось на обіцянках Д. Трампа про будівництво “Великої Стіни” на кордоні між США та Мексикою та посилення обмежень на перетин кордону США, громадянами країн Близького Сходу та Африки. Дивлячись на проблему міграції в Америці, Трамп забажав вислати нелегалів за кордон, оголосивши війну радикальним ісламістам, таким чином він збільшить робочі місця для американців. На його думку, США – це одна з таких країн, де приїжджі почувають себе краще, аніж самі американці.

Аналізуючи плани Д. Трампа у безпековій сфері, можна передбачити, що активна боротьба із ключовими викликами та загрозами для США продовжуватиметься в контексті трансформації методів та інструментів [2, с. 2].

Також, актуальним залишається питання відносно консолідації між США та Росією, та наскільки ефективним буде цей союз. Під час своєї президентської кампанії Д. Трамп вихваляв президента Росії, заявляючи, що В. Путін більш розумніший за Б. Обаму. Але варто пам’ятати, що американський президент перш за все відстоює національні інтереси

Америци, тому в перспективі це може призвести до розходжень інтересів, особливо в сферах економіки, безпеки та енергетики.

Важливим аспектом є також зміна ставлення Сполучених Штатів до країн-членів НАТО щодо гарантування ним повноцінної безпеки: виходячи з того, що в рамках ЄС спостерігається наявність ряду проблем фінансового та економічного характеру, навряд чи в найближчій перспективі обсяги внесків від них збільшаться [3, с. 1-4].

Враховуючи таку ситуацію, Д. Трамп або змушений буде визнати це і перевести діалог у більш гнучку форму, або ж звзити перелік безпекових гарантій.

Відносно сфери безпеки, президент США, хоче домогтися зречення Ірану від ядерної зброї. Стосовно боротьби з ІДІЛ, Трамп готовий скооперуватися з Російською Федерацією, для подолання терористичної загрози.

Conclusion

Arguably more than for any new president in recent memory, Donald Trump's foreign policy path is hard to predict. This is not just because the election campaign was largely devoid of any policy discussion, or because he has not been forthcoming about the details of how he intends to achieve his declared goals. It is also because he appears to be largely non-ideological and very willing to change his views over time. As someone without experience in any part of the government, he offers no political or legislative record to indicate how he will adapt his style to the slow pace of governing, and to the need to build political support for his agenda. All this said, as this report shows, there are things that can be predicted with some confidence. – [Chatham House report by Xenia Wickett]

Подальшими розвідками и наукових досліджень можуть бути: вплив політики Д. Трампа на США; передвиборча кампанія Д. Трампа; порівняльна характеристика Д. Трампа і Х. Клінтон.

Використані джерела:

1. Тищенко А. О. Трансформації програмних засад демократичної та республіканської партій США (на прикладі президентських виборів 2016 р.). – 2017.
2. Вонсович О. С. Перемога Дональда Трампа на президентських виборах у Сполучених Штатах Америки: перспективи для України. – 2017.
3. Анна Ерліхман, Катерина Лупу. Стилiстичні засоби вербалізації образу Дональда Трампа (на матеріалі інавгураційної промови). – 2017.

А. Коваленко (Anastasia Kovalenko)
студентка факультету історичної
освіти, НПУ імені М. П. Драгоманова, м.
Київ kowalencsoanastasiya@gmail.com
Науковий консультант:
доктор пед.н., проф. І. М. Ковчина

ПРОБЛЕМА ЩАСТЯ У НОРВЕГІЇ (THE PROBLEM OF HAPPINESS IN NORWAY)

У роботі проаналізовані питання проблеми щастя у Норвегії. Автором досліджено наукові джерела та термінологія із заявленої проблеми. Також подано особливості індексу щастя у Норвегії.

Ключові слова: *Норвегія, індекс щастя, суспільство, управління, радість.*

The paper analyzes the problems of happiness in Norway. The author investigates scientific sources and terminology from the stated problem. Also featured in the index of happiness in Norway.

Keywords: *Norway, index of happiness, society, management, joy.*

Сучасне суспільство України потребує щастя. Щастя дається не кожному, але всі люди гідні бути щасливими. Саме бути щасливими може допомогти країна. Міжнародна організація об'єднаних націй підтримує розвиток людства у напрямку отримання щасливої долі кожною людиною. З квітня 2012 ООН публікує “Доповідь про всесвітнє щастя” (UN Sustainable Development Solutions Network).

Досліджуючи дане питання, ми виявили, що приблизно півтори сотні держав щорічно оцінюють життя людей в країні по тому, наскільки їх резиденти задоволені різними аспектами: рівнем свободи, зайнятості, доходів, корупції як в державних, так і в комерційних структурах, у розвитку соціальної сфери тощо [1].

Даним питанням в українській науці займаються О. Г. Цветков, І. В. Сабор, Л. С. Сапаєва, Д. У. Бікулова, В. І. Крячко, С. О. Штепа, К. Шкурко, також і дослідники інших країн, такі як: Т. Айраксінен, N. Marks, S. Abdallah, A. Simms, S. Thompson, S. Abdallah, S. Thompson, J. Michaelson, N. Marks, N. Steuer.

У статті, поданій на сайті [2] нами виявлено статистику про щасливі країни. До найщасливіших країн у світі відносяться Норвегія,

Данія, Ісландія, Швейцарія, Фінляндія, Нідерланди, Канада, Нова Зеландія, Австралія. Швеція. Тобто Норвегія посідає перше місце.

Важливим показником того, що у Норвегії високий рівень життя слугує те, що на вулицях зустріти жебраків – велика рідкість. Винятком бувають лише великі міста, і майже завжди “жебрак” виявиться іммігрант [3].

Щастя є внутрішньо суперечливим феноменом. Суб’єктами щастя виступають особистість, соціальна група, суспільство і людство в цілому. За масштабністю щастя є особистим і суспільним. Наприклад, фінський філософ Т. Айраксінен виділяє щастя індивіда й щасливе суспільство [4].

Аналізуючи “українське щастя”, він указує: українці серед європейських народів одні з найбільш нещасливих. “Щастя” – це не абстрактна категорія, одна для всіх. “Щастя” – це концепт”. Концепт щастя – це добробут особистий і своєї родини, але водночас це й участь у тому, щоб зробити щасливими або не зробити нещасними інших. Європеєць під щастям розуміє добробут, можливість самореалізації та благополуччя в сім’ї. У Європі чітко вимальовується така картина: чим багатша країна, тим вона щасливіша. Хоча в останньому сучасні дослідники не однастайні [5].

Іноді ми задаємося питанням: у чому полягає щастя для людей? У Норвегії високий рівень життя, добре розвинута економіка, досить висока тривалість життя. Але хіба лише у цьому закладається щастя людей? Звісно ж ні. Природа скандинавської країни чарує своєю красою. Столиця Осло є сучасним екологічно чистим містом із населенням близько 650 тисяч осіб.

Тому ми з впевненістю можемо сказати, що навколишнє середовище, та атмосфера яка панує навколо нас теж впливає на наше відчуття щастя [6].

Зауважимо, що Норвегія достатньо популярна для туристів та емігрантів. Вона достатньо приваблива завдяки комфортному клімату для людей та приваблює стабільною економікою. Норвегія є країною з кращим в світі показником по соціальних інвестиціях. Але хоча б яке велике бажання у вас не було переїхати жити до цієї країни – це досить складний процес [7].

Цікавлячись цією темою, ми спробуємо дати низку ознак, які притаманні щасливій та ідеальній сім’ї. Деякі люди вважають, що це неодмінно повинна бути повна сім’я, хоча мільйони сімей з одним

лише із батьків досить добре виховують дітей, переборюють труднощі які виникають на їхньому шляху. Також можна сказати, що сім'я в якій двоє-троє дітей щасливіша від родини з однією дитиною. Щаслива сім'я відрізняється позитивним психологічним настроєм, забезпечує умови для розвитку своїх дітей, підтримує старих членів сім'ї, шанує національні традиції свого народу [8].

Щастя в багатьох сенсах – це пошуки тієї людини, з якою ти хочеш провести все своє життя, створити сім'ю та виховувати дітей. На рівні законодавства є низка документів, які підтримують це право.

Головним документом, який регулює сімейні відносини в Україні, є Сімейний кодекс України. Стаття 3 “Сім'я” цього кодексу проголошує, що “Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки” (частина 2) і що “Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства” (частина 4) [9, ст. 2].

Сьогодні Норвегія – одна з найкращих у світі держав за рівнем соціального захисту і добробуту своїх громадян. Це країна з унікальною і неймовірно красивою природою, багатими культурними особливостями, вона має одну з найбільш шанованих систем освіти у світі. Між Норвегією та Україною існує багато відмінностей, однак чимало й того, що об'єднує наші історії та культури. Стосунки між країнами з моменту здобуття Україною незалежності постійно розвиваються і поживляються, охоплюючи все більше галузей [10].

Норвежець Фрудо Меллемвік, Директор Центру ділового співробітництва у північних регіонах, Вища школа бізнесу у м. Будо, Університет Нурландатак описує свою країну: “Норвегія – країна миру. У нас мала кількість населення, тому мир для нас надзвичайно важливий. Ми маємо надзвичайно сильних сусідів. Відтак Норвегії завжди вдавалося втримати баланс та знайти правильні рішення щодо миру. Можливо, це слугувало причиною того, що одну з Нобелівських премій вручають саме у Норвегії – премію миру, усі інші нагородження відбуваються у Швеції. Велика частина Норвегії знаходиться за полярним колом, відтак нам завжди потрібно виживати у складних погодних умовах та допомагати один одному, ловити разом рибу у фіордах. Норвегії досить часто загрожували наші сусіди. Таким чином формувався наш національний дух. Людям півночі завжди доводилося

виживати в суворих зимах та годувати свою сім'ю, відтак ми, напевно, жорсткіші. Клімат півдня помірніший, відтак і характер людей м'якший. Ми дуже раді співпрацювати з Україною” [11].

Інший представник Норвегії Зигмунд Екгоуген, Керуючий директор Норвезько-української торгово-промислової палати стверджує: “Я не найкращий кандидат для опитування, адже я прожив у Києві 5 років. З того, що я мав можливість спостерігати в Україні – це ті людські ресурси, які ви маєте, високий рівень освіти та мотивації в людей. Живучи в Україні, я бачив людей, які працюють важко, а коли повернувся до Норвегії, то побачив, що люди йдуть з роботи о 15 годині. Українці добре освічені, але працюють занадто багато. Ви маєте право піти додому, коли ваш начальник усе ще на роботі. Це те, що ми розповідаємо норвежцям про українців. У вас багато корисних копалин, навіть якщо зараз ви не контролюєте вугілля, ви все одно маєте достатньо його. Сфера сільського господарства теж мала би викликати інтерес у норвежців. Коли я був заступником CEO компанії “Київстар”, норвежці та українці були бізнес-партнерами, ми завжди намагалися дійти консенсусу, однак в Україні ми мали казати людям, що робити. Принаймні 5 років тому ми повинні були це робити, можливо, зараз ситуація змінилася. Українці боялися брати ініціативу в свої руки, оскільки розуміли, що якщо вони зроблять помилку, то винним буде начальник, а не вони. Але вкрай важливо навчитися брати ініціативу та відповідальність. Якщо ви хочете працювати з норвежцями, ви маєте бути більш активними” [там само].

Розрахунки якості життя населення саме на основі інтегрального підходу, моніторинг та аналіз її динаміки можуть плідно використовуватися як один з найважливіший критеріїв ефективності рішень у процесах стратегічного планування та програмування соціально-економічного розвитку країни, розробці заходів щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також при формуванні державної соціально-економічної політики, вироблення обґрунтованих управлінських і фінансових рішень на усіх рівнях, починаючи від держави, регіону, міста, села і до окремого виробничого колективу. Показники якості життя можуть використовуватися у вирішенні багатьох проблем у медицині, охороні здоров'я, фармакології, екології та інших галузях знань і сферах життя [12].

Найбільш продуктивною в галузі освіти та науки є співпраця між Норвезьким інститутом міжнародних відносин НУПІ (науково-

дослідний інститут) та Києво-Могилянською академією. В рамках програми співробітництва здійснюються спільні семінари та конференції з найактуальніших для України тем, досліджуваних науковцями обох країн. Така форма співпраці не лише стимулює розвиток науково-академічних контактів, але й пропонує арену для обміну думками та ідеями, а подеколи може володіти чималою силою впливу на суспільну думку, і насамперед в Норвегії, де саме такі спеціалізовані інтелектуальні клуби наразі набули рис визначального громадського лобі. Відповідно Україна сьогодні більше зацікавлена в “експорті” можливостей норвезьких студентів, докторантів та професорського складу вузів Норвегії. Оскільки таким чином формуються реальні “групи підтримки” зовнішньополітичних прагнень України серед норвезької громадськості [13].

Молодь є найщасливішим соціальним суб’єктом (соціогрупою) української соціосистеми. Зважаючи на даний факт вважаємо за потрібне проаналізувати та прокоментувати результати соціологічного “Дослідження студентського щастя”, яке у 2012 році провели студенти команди Соціологічного центру імені М. П. Драгоманова Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з метою визначити хто і що робить представників молодого покоління щасливими. За результатами вищезазначеного дослідження переважна більшість (81,4%) студентів незалежно від статі, віку та форми навчання вважають себе однозначно або скоріш за все щасливими людьми. Більше половини (65,2%) опитаних не звертають увагу на дрібні неприємності та переконані, що вони не впливають на їх стан щастя. Також найбільш щасливим періодом свого життя студенти відзначають саме роки навчання в університеті (43,7%), до того ж половина респондентів (51%) вважають, що їх життя покращилось за останній рік. Такі підсумковані дослідження, на нашу думку, є експлікацією достатньо високої міри щасливості молодих соціальних суб’єктів (які в той же час здобувають освіту в університеті) [14].

Спираюсь на ці данні, я вирішила провести своє власне дослідження щодо “Щастя студентів”. Згідно з цим, я можу зробити такі висновки: більшість студентів вважають себе щасливими (68,4%) незважаючи на те що 71,1% всіх опитаних студентів не є соціально захищеними. Також, 76,3% опитаних відповіли що розвиток економіки країни значно впливає на відчуття щастя, та 76,3% студентів не задоволені своїм рівнем життя. Дуже прикро, але 68,4% студентів

планують переїжджати в іншу країну, а це значить що Україні все більше буде втрачати робочі кадри.

У ракурсі щастя одним із пріоритетів є освіта. Освіта – загально гуманітарна цінність. Маючи щастя, людина отримає свободу. Як указує політолог Т. В. Андрущенко, більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини [15].

Спираючись на це дослідження, можна зробити висновки, що застосувавши досвід інших країн у використанні індекса щастя у державному устрої, то наша країна зможе покращити свій рівень життя. Норвегія – це країна, яку слід брати за приклад. Її економіка та рівень життя на досить високому рівні, тому саме на цю країну потрібно рівнятися.

Based on this study, we can conclude that using the experience of other countries in using the index of happiness in the state system, our country will be able to improve our standard of living. Norway is a country that should be taken as an example. Its economy and standard of living are quite high, so it is up to this country to be equal.

Подальшими темами для дослідження можуть бути щастя в Україні, розвиток української економіки та щастя людей, порівняння відчуття щастя у Норвегії та Україні.

Використані джерела:

1. Бутник О. О. Дослідження індексу щастя населення в контексті ефективного державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://investplan.com.ua>pdf/22_2017/18.pdf. Читання з екрану
2. <http://kozakorium.com/10-faktiv-pro-norvehiyu-yak-zhyve-nayschaslyvisha-krayina-svitu/>
3. 10 фактів про Норвегію: як живе найщасливіша країна світу? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kozakorium.com/10-faktiv-pro-norvehiyu-yak-zhyve-nayschaslyvisha-krayina-svitu/>. Читання з екрану
4. Айраксинен Т. Щастя. Відверте і чітке бачення щастя і того, чому у нас його немає / Тимо Айраксинен ; [пер. з фінськ.]. – Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2017. – 208 с.
5. Шкурко К. Щастя людини як критерій поступального розвитку українського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://skhid.com.ua/article/download/111566/106552>. Читання з екрану.

-
6. Рейтинг ООН: як живе найщасливіша країна світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://znaj.ua/news/yak-zhyvetsya-meshkancyam-najshaslyvishoyi-kraiyiny-svitu>. Читання з екрану.
 7. В якій країні краще жити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tut-sikavo.com/krajini/244-v-yakij-krajini-krashche-zhiti>. Читання з екрану
 8. Шкурко К. Щастя людини як критерій поступального розвитку українського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://skhid.com.ua/article/download/111566/106552>. Читання з екрану.
 9. Право на пошуки щастя / Центр “Наш світ”. – Київ : Центр “Наш світ”, 2017.
 10. Філіна О., Козаченко Я. Українцям про Норвегію / University of Nordland and International Foundation for Social Adaptation. – Київ, 2015. Читання з екрану
 11. Філіна О., Козаченко Я. Українцям про Норвегію / University of Nordland and International Foundation for Social Adaptation. – Київ, 2015. – Режим доступу : Читання з екрану
 12. Бікулова Д. У. Методичні підходи до оцінювання якості Життя людини: зарубіжний та вітчизняний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-3_0-pages-225_230.pdf. Читання з екрану.
 13. Цветков О. Г., Сабор І. В. Королівство Норвегія у сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2009_15_16.pdf. Читання з екрану
 14. Крячко В. І., Штепа С. О. Експлікація контемпоральних досліджень концептофеномену “щастя” в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mnf_2015_17_8.pdf. Читання з екрану
 15. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. – Режим доступу : <file:///C:/Users/acer/Desktop/АндрущенкоТ.В..pdf> Т. В. Андрущенко. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : <file:///C:/Users/acer/Desktop/АндрущенкоТ.В..pdf>]

*В. Козура (Valentin Kozura), студент
факультету історичної освіти, НПУ
імені М. П. Драгоманова, м. Київ
kozurchuk@gmail.com*

*Науковий консультант :
доктор політ.н., проф. В. Т. Андрущенко*

ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В КРАЇНАХ ЄС (MAIN ECOLOGICAL PROBLEMS IN EU COUNTRIES)

У роботі проаналізовано питання про основні екологічні проблеми в країнах ЄС. Автором досліджені наукові поняття та термінологію із заявленої проблеми. Також розкрито можливі майбутні екологічні проблеми країн ЄС.

***Ключові слова:** ЄС, екологія, екологічні проблеми, Європа.*

The paper analyzes the main ecological problems in the EU countries. The author studies scientific concepts and terminology from the stated problem. The possible future environmental problems of the EU countries are also presented.

***Keywords:** EU, ecology, ecological, problems, Europe.*

Одна із перших головних проблем ЄС є забруднення навколишнього середовища. Європа – регіон високою і дуже високої концентрації населення, міст, промислового та сільськогосподарського виробництва, транспорту, туризму та рекреації, які чинять все більший тиск на довкілля. В результаті Європа давно вже стала чи не головним з трьох світових центрів дестабілізації навколишнього середовища. У багатьох її районах частка непорушених територій скоротилася до мінімуму, а частково порушених коливається в межах від 5 до 25% [1].

До найвизначніших екологів у історичному вимірі належать такі зарубіжні вчені, як Г. Бердон-Сандерсон, У. Елтон і А. Тенслі (Англія), С. Форбс і В. Шелфорд (США), а також російсько-українські дослідники – Д. Кашкаров, А. Парамонов, В. Вернадський, С. Северцев, В. Сукачов.

Мабуть, найбільш загрозливі розміри в Європі взяло забруднення атмосфери, пов'язане з надходженням в неї діоксиду вуглецю, діоксиду сірки, оксидів азоту, різних аерозолів. Негативні наслідки емісії сполук сірки та азоту виражаються в першу чергу у виникненні таких негативних явищ, як зміг і кислотні опади. Зимовий смог, який називають також чорним смогом, відомий у Європі давно. Він часто

траплявся в Лондоні, Бірмінгемі, Дубліні, Белфасті, Берліні, Штутгарті, Лейпцігу, Римі, Мілані, Празі, Лодзі, Любляні, Софії. Фотохімічний смог, який називають також білим смогом, викликається високою концентрацією озону і виникає зазвичай в літній час. Він також характерний для багатьох європейських міст, особливо приморських (Барселона, Афіни). Ще більшої шкоди завдають кислотні опади, що випадають у вигляді дощу і снігу і викликають підкислення водойм, ґрунтового покриву, пригнічення лісової рослинності, руйнування будівель та споруд. Першими їх жертвами стали озера і річки Скандинавії. Особливо постраждали від таких опадів озера південній частині Швеції.

Забруднення гідросфери під впливом промислової, сільськогосподарської та комунально-побутової діяльності також досягло в Європі великих розмірів. Це відноситься і до фізичного, і до хімічного забруднення водного середовища, причому як річковий, так і морської. Головною загрозою для водних ресурсів річок служать стічні води, обсяг яких ще на початку 1990-х рр. досяг майже 250 км³ (перше місце серед них займали промислові стоки, друге - комунально-побутові і третє – сільськогосподарські). Як вже було зазначено, підкислення в результаті випадання кислотних опадів також негативно позначається на якості річкових (і озерних) вод. Якщо мати на увазі окремі країни, то особливо низькою якістю відрізняються річкові води Бельгії, Нідерландів, Чехії та Португалії, за якими йдуть Німеччина і Великобританія (без Шотландії). Що ж стосується окремих річок, то найбільш забрудненими виявляються такі міжнародні річки, як Рейн, Дунай, Ельба, Одер. Але від них не так вже сильно відрізняються і багато національні річки, наприклад Сена у Франції, По в Італії, Вісла в Польщі. Головною загрозою для водних ресурсів річок служать стічні води, обсяг яких ще на початку 1990-х рр. досяг майже 250 км³ (перше місце серед них займали промислові стоки, друге – комунально-побутові і третє – сільськогосподарські). Як вже було зазначено, підкислення в результаті випадання кислотних опадів також негативно позначається на якості річкових (і озерних) вод. Якщо мати на увазі окремі країни, то особливо низькою якістю відрізняються річкові води Бельгії, Нідерландів, Чехії та Португалії, за якими йдуть Німеччина і Великобританія (без Шотландії). Що ж стосується окремих річок, то найбільш забрудненими виявляються такі міжнародні річки, як Рейн, Дунай, Ельба, Одер. Але від них не так вже сильно відрізняються і

багато національні річки, наприклад Сена у Франції, По в Італії, Вісла в Польщі [2].

Забруднення морського середовища досягло найбільшого рівня в 60-70-х рр. ХХ в. Це відносилось і до морів Середземноморського басейну, і до Північного, і до Балтійського, а також до примикає до Європи частині акваторії Атлантичного океану. Їх антропогенне забруднення відбувалося і відбувається двома основними шляхами: 1) з суші, 2) в результаті діяльності в морських акваторіях. У першому випадку маються на увазі перш за все стоки річок, у другому – експлуатаційні сливи і аварійні викиди з морських суден, наслідки аварій на бурових платформах, підводних трубопроводах. Як найбільш яскравий приклад сильно забрудненого моря найчастіше призводять Середземне. Свій “внесок” у його забруднення вносять 430 млн. жителів 20 прибережних країн, з яких 130 млн. живуть безпосередньо на морському узбережжі, у тому числі в 120 великих приморських містах і сотнях інших населених пунктів. У такій же мірі це відноситься, як вже зазначалося, до десяткам мільйонів туристів, до морських і повітряних перевезень і т. д. Через Середземне море щорічно проходять близько 30% торговельних суден і 20% нафтоналивних танкерів світу. Треба враховувати і таку природну особливість міжматерикового Середземного моря, як уповільнений ритм поновлення його вод [3].

Європа відрізняється також великими масштабами забруднення ґрунтового покриву. Це пояснюється в першу чергу великою кількістю промислових, гірничопромислових, сільськогосподарських і побутових відходів, постійно зростаючою металізацією і хімізацією довкілля. Тільки міських відходів тут щорічно утворюється майже 150 млн. т, у тому числі в Німеччині – більше 20 млн., в Італії, Великобританії, Туреччині і у Франції – від 15 до 20 млн., в Іспанії та Польщі – від 10 до 15 млн. т. У результаті найбільш сильною деградації до теперішнього часу піддалися ґрунту Південно-Східній Англії, країн Бенілюксу, Німеччини, Італії, Іспанії і фактично всіх країн Центрально-Східної Європи. Забруднення навколишнього середовища в цьому субрегіоні Європи прийняло особливо великі розміри. І пояснюється це кількома причинами. Насамперед, потрібно мати на увазі, що країни Центрально-Східної Європи використовували радянську модель індустріалізації з переважним розвитком таких галузей важкої промисловості, як видобуток і збагачення сировини, енергетика, металургія, важке машинобудування, хімічна та нафтохімічна, які в більшості своїй

відносяться до категорії “брудних” виробництв. Енергетичний та сировинної кризи 1970-х рр. не спричинили тут такої радикальної структурної перебудови економіки, як у Західній Європі, і лише в деякій мірі знизили матеріало-та ресурсомісткість промисловості, в якій “нижні” і “середні” поверхи і раніше переважають. Стабільні ціни на сировину і паливо, які доставлялися головним чином з СРСР, також слабкіше стимулювали перехід до новітніх технологій. З екологічних позицій важливо і те, що країнам Центрально-Східної Європи передалася від СРСР свого роду “дитяча хвороба” гігантоманії: тут були побудовані такі великі навіть за світовими масштабами теплові електростанції, як “Боксберг” в колишній НДР або “Белхатув” у Польщі, такі комбінати чорної металургії, як “Хута Краків” і “Катовіце” у Польщі, Кошицький в Словаччині, Галацький в Румунії та інші не відповідали ємності національних ринків. В цілому ж в країнах субрегіону склалися значною мірою екстенсивні народногосподарські комплекси, які стали надавати великий негативний вплив на навколишнє середовище [4].

Висновок: з усього вище зазначеного можна зробити висновок, що екологічна ситуація, що склалася в Європі за останні 50 років, у випадку не вживання заходів, що були б направлені на її поліпшення, може призвести до катастрофічних наслідків для всієї європейської цивілізації. Екологічна ситуація не тільки впливає, як ми бачимо з наведених вище прикладів, на здоров’я населення, а й в значній мірі є дуже впливовим чинником міжнародних відносин та зовнішньої політики усіх держав Європи без винятку.

Проте слід сказати, що суттєві кроки у цьому напрямку були зроблені за останній час. За останні 10 років європейські країни усвідомили усю серйозність цієї проблеми і досягли значних успіхів в цій справі. Були впровадженні нові програми відновлення лісів, оздоровлення річок, на які витрачено колосальні за розмірами кошти. Але, як показали результати, ці видатки були за усіма показниками виправдані. В іншому випадку, з плином часу потрібно б було знаходити більші кошти для цих потреб. В багатьох країнах Європи була введена сувора юридична відповідальність за завдання шкоди навколишньому середовищу, включаючи позбавлення волі.

Conclusion: From the above it can be concluded that the environmental situation in Europe over the past 50 years, in the absence of measures aimed at improving it, could lead to catastrophic consequences for

the whole of European civilization. The environmental situation not only influences the health of the population, as we see from the examples above, but also is largely a very influential factor in international relations and foreign policy of all European states without exception. However, it should be noted that significant steps in this direction have been made recently. Over the past 10 years, European countries have realized the seriousness of this problem and made significant progress in this matter. There were introduced new programs for the restoration of forests, improvement of rivers, which spent huge amounts of money. But, as the results showed, these expenditures were justified in all respects. Otherwise, over time, it would be necessary to find more funds for these needs. In many countries of Europe, strict legal liability was imposed for environmental damage, including imprisonment.

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: дослідження впливу різних чинників довкілля (зокрема й антропогенного походження) на біосистеми різного рівня інтеграції (організмowego, популяційного, біоценотичного тощо); з'ясування специфіки дії екологічних чинників на поширення, чисельність та еволюцію організмів на нашій планеті; розроблення проблем популяційної екології та екології екосистем – вивчення структурно-функціональної організації популяційних систем, угруповань рослин, тварин і мікроорганізмів, біотичних угруповань, дослідження структури й особливостей функціональної стійкості екосистем.

Використані джерела:

1. Семенюк Наталя Вікторівна. Філософія екобезпечного поступу людства в епоху глобалізації та інформаційної революції. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/247/3/Semenyk.pdf>
2. Валерій Василенко. Головні екологічні проблеми в країнах ЄС. Режим доступу: <https://warspot.ru/1554-podzemnoe-tsarstvo-hamas>
3. Оксана Краєвська, Юрій Присяжнюк. Вісник Львівського університету. Серія екологічні проблеми. – 2008. – Вип. 24. – С. 269-278. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/kraevska.htm, читання з екрану
4. Шевченко Г. С., Шевченко С. Г. Перспективи європейської екології. – Режим доступу : ntu.edu.ua/nv/Archive/2013/23_2/124_Szew.pdf. Читання з екрану

*Д. Козлов (Denis Kozlov) студент
факультету історичної освіти, НПУ
імені М. П. Драгоманова, м. Київ
Науковий консультант:
доктор пед.н., проф. І. М. Ковчина*

НАВЧАННЯ УКРАЇНЦІВ В УГОРЩИНІ (LEARNING UKRAINIAN IN HUNGARY)

*У роботі було проаналізовано переваги навчання українських студентів в Угорщині та Україні, а також процеси навчання українських студентів за кордоном.
Ключові слова: освіта, освіта в Угорщині, освіта в Україні, студенти.*

*The benefits of teaching Ukrainian students in Hungary and Ukraine, as well as the processes of teaching Ukrainian students abroad are analyzed in the work.
Keywords: main words, students, education in Ukraine, education in Hungary.*

Після приєднання Угорщини до Болонської конвенції у 1999 р, бажаючих здобути вищу освіту у Європі ставало усе більше. Студентів приваблювали близькі країни, які знаходилися по сусідству з їхньою Батьківщиною. Цей фактор є далеко не останнім у виборі студентів з СНД місця здобуття вищої освіти. Через це популярними напрямками навчання стали Польща, Угорщина та Чехія.

Даним питання в Україні займаються Лілія Гриневич, Павло Клімкін, в Угорщині Золтан Балог, Петр Сіярло.

Законодавчою базою є Закон України про освіту та Постанови про візовий режим для України.

Угорська система освіти пропонує студентам повний пакет навчання з кількома бонусами, які приваблюють абітурієнтів найбільше. Зокрема це гарантія отримати гарну роботу у Європі чи США по закінченню бакалаврата.

Відносно недороге навчання в гарних умовах також грає ключову роль.

Щодо стипендій для українців, то тут Угорщина більш жорстка порівняно з Україною, адже стипендію в Угорщині отримують лише студенти, які склали спеціальний тест з угорської мови та літератури [1].

Щодо мовного питання, тут угорський уряд ні в чому не обмежує українців, адже лекції проводяться або англійською, або російською мовами.

Згідно з умовами перебування у країні, іноземні студенти можуть працювати не повний робочий день у Будапешті, але роботу поза університетом треба узгодити з департаментом. Для студентів-іноземців є можливість працювати в університетських бібліотеках чи в гуртожитку, і максимальне тижневе навантаження становить двадцять годин, а робота слухачів курсу програм повинна бути пов'язана з науковими дослідженнями. Стосовно цих питань студентство має звертатися до спеціальної служби при університеті. На мою думку поєднувати роботу і навчання-це дуже складно [2].

Для тих, хто отримує часткову стипендію від університету, у пакеті фінансування є безкоштовне проживання в гуртожитку. Насправді оренда житла в Будапешті дешевше, ніж у Києві. 400-450 євро коштуватиме двокімнатна квартира в центрі, яку можна наймати удвох. Житло треба шукати якнайшвидше, бо ближче до початку навчального року його не буде [3].

Самі ж українці в Угорщині не створюють компактних місць проживання, через що в Угорщині немає жодної державної школи, яка викладала б українською мовою.

Уряд Угорської республіки піклується про перебування іноземних студентів, що навчаються в університетах Угорщини. Студенти мешкають у комфортабельних апартаментах, виконаних під європейський манер. Регулярне харчування також входить до складу гуртожитського життя. За додаткову платню вам можуть запропонувати також обід та вечерю. Нині мовне питання найбільш руйнуюче у зносінах України та Угорщини. Український парламент прийняв закон про освіту, за яким усі українські школи мали витратити основний час на вивчення державної, української мови. Це обурило угорський парламент, адже відомо що Закарпатська область, де проживає 150 тисяч угорськомовного населення зазнає суттєвих утисків. В Угорщині відбулися масові демонстрації на захист угорськомовного населення, а парламент Угорщини оголосив цей закон "соромом і ганьбою". Тому як указує педагог І. М. Ковчина, на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти, обробити досвід європейських країн та відтворити його у національній системі вищої освіти [4].

Це завдання можливо вирішити якщо відбудеться утвердження пріоритету особистості як в Україні, так і в Угорщині. Оскільки

більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини. В європейському просторі доступність освіти органічно пов'язана з відповідальністю особи перед собою і суспільством, підкреслює політолог Т. В. Андрущенко [5]

Висновок. На нашу думку, найбільше заохочує наших співвітчизників те, що за кордоном вони впевнені у завтрашньому дні. Адже нестабільність, невисока заробітня плата в Україні лише підштовхує талановитих українців шукати кращого життя на чужині. Європейські університети, натомість, пропонують гарну кваліфікацію, гарні умови проживання, та, найголовніше – це гарну і стабільну роботу по закінченню Вищого навчального закладу. Саме ці аспекти грають ключову роль у виборі абітурієнтів своєї подальшої долі.

Conclusion. In my opinion, the most encouraging of our compatriots is that they are confident in the future in the future. After all, instability, low wages in Ukraine, I believe, only repels talented Ukrainians, seek a better life in a foreign country. European universities, on the other hand, offer good qualifications, good living conditions, and most importantly, they are good and stable at the end of the Higher Educational Institution. It is these aspects that play a key role in choosing the entrants for their future fate.

Використані джерела:

1. m.svitua.com.ua/#!/n/3755
2. anothercitizenship.com/pmzh/e
3. <https://ria.com/uk/work/ua>
4. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с. – С. 32-34.
5. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : [file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В..pdf](file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко%20Т.В..pdf)

Д. Марченко (Diana Marchenko)
студентка факультету історичної
освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, м.
Київ Diana120400@ukr.net
Науковий консультант:
доктор політ. н., проф. Т. В. Андрущенко

ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (APPLICATION OF FORCE IN INTERNATIONAL RELATIONS)

У роботі проаналізовані питання застосування сили в міжнародних відносинах. Автором дослідженні наукові джерела та термінологія із заявленої проблеми. Також подані особливості могутності держав у міжнародних відносинах, фактор сили в міжнародних відносинах та роль сили в міжнародних відносинах та нашому житті.

Ключові слова: *сила; міжнародні відносини; міжнародний конфлікт.*

The paper analyzes the use of force in international relations. The author researches scientific sources and terminology from the stated problem. It also presents the peculiarities of the power of states in international relations, the factor of force in international relations and the role of force in international relations and our lives.

Keywords: *force; international relations; international conflict.*

Сучасна Україна є державою, що не має ядерної зброї. Це зафіксовано в договорі про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. Але в світі існує багато конфліктів. Конфлікт не найкращий спосіб вирішення проблем між державами. Але інколи без сутичок, без застосування сили держава не може обійтися.

Науковими проблемами дослідження застосування сили в міжнародних відносинах займалися такі зарубіжні і вітчизняні дослідники: Ю. П. Давидова, Г. М. Перепелиці, К. Н. Уолца, Т. С. Шеллінга та інші.

Отже, аналізуючи праці учених [1], ми дійшли висновку, що протягом багатьох років основним способом впливу на зовнішній світ була саме сила, яка указує на радикальність такого інструменту вирішення проблем.

Дослідниця Н. Нікулішин указує [2], що з давніх часів сила трактувалася як один з важливих інструментів держави у досягненні бажаних цілей як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Проте все ще відкритим залишається питання щодо змістового наповнення поняття “сила”. Цілком очевидно, що зміст поняття “сила” не є постійним, а

залежить від особливостей розвитку і побудови міжнародної системи конкретного періоду, які власне і сприяють виникненню нових параметрів сили. Актуальність досліджуваної теми зумовлена потребою у переосмисленні поняття “сила” з урахуванням тих чинників, які були характерними для конкретного періоду становлення системи міжнародних відносин.

Існує припущення, що поняття політичної сили представляє одну з найбільш складних і суперечливих проблем політичної науки. Кількість і різноманітність визначень повинно бути найбільшою неприємністю для вчених-політологів. Так, в працях учених [3], ми бачимо що все-таки існує згода серед зарубіжних вчених щодо необхідності визначення ролі сили та незадовільного стану дослідження цієї теми.

Поряд із такими поняттями, як “війна” та “мир”, термін “сила” належить до найчастіше вживаних у теорії міжнародних відносин і є фундаментальним для більшості концепцій, покликаних пояснити природу та шляхи розвитку й функціонування міжнародних політичних процесів [4]. З цього випливає, що складність формулювання точного загальноприйнятого його визначення має, ймовірно, те ж саме походження, що й різноманітність теоретико-методологічних підходів у дослідженні міжнародних відносин загалом-а саме відсутність надійної експериментальної основи. Але оскільки саме розуміння “сили” як академічне, так і побутове істотним чином впливає на поведінку міжнародних акторів, то проблема набуває й практичного виміру, в рамках якого наявність кількох альтернативних підходів може бути значно менш корисною.

Французький соціолог Р. Арон, наскільки можна зрозуміти, визнавав силою здатність людини чи суспільної групи встановлювати відносини з іншими людьми чи групами, що відповідають його інтересам [5]. Тобто, іншими словами, здатність встановлювати та підтримувати “потрібні”, вигідні відносини, а також, можливо, й здатність уникати небажаних стосунків.

Багато хто з дослідників займається аналізом проблем з питання сили та намагаються провести паралель з сьогоденням. Зараз, коли на Сході України відбувається військове протистояння, важливим є визначити в чому сила наша та противника. Вживаючи термін “сила” будь-який перехожий українець прив’язуватиме даний термін з фізичною силою та військом [6]. Якщо дивитись на українські елементи сили, то в нашому випадку є: наявний військовий потенціал, бойовий

дух, патріотизм, сила волі та те, що немає у противника. Поки ми аналізуємо в чому наша сила, то давно вже прораховано “чужими” нашу слабкість. У нас існує сила і реальна сила якою ми стримуємо агресора на європейському континенті.

Сучасний етап функціонування системи міжнародних відносин характеризується рядом особливостей використання традиційних методів та способів вирішення проблемних ситуацій у взаєминах між суб'єктами міжнародної системи. Неодноразово випробувані способи набувають нових ознак, змісту, форм тощо. Незважаючи на існування понад двохсот мирних способів вирішення конфліктів, на жаль, продовжується і застосування насильницьких воєнних методів стабілізації системи міжнародних відносин [7].

Загалом існує два базові шляхи розуміння сили: 1) як атрибуту, певних характеристик або якостей її носіїв; 2) як здатності такі якості й характеристики використовувати, наприклад, з метою змінювати поведінку інших. Третій підхід являє собою різноманітні спроби поєднання двох попередніх. Різниця між підходами очевидна: перший звертає увагу на матеріальність сили, та би мовити, на “фізичні” її атрибути. Сила держави в цьому випадку визначатиметься її ресурсами. Другий підхід ключовою роллю наділяє використання ресурсів і фізичних можливостей. Про його результати можна дізнатися спостерігаючи за наслідками, з яких найважливішим є змінена поведінка інших [8].

Із часом стало очевидним, якщо силу й можна представити у вигляді атрибутів – характеристик її носіїв, то це має бути комплексна оцінка. З'явилися різного роду нелінійні методи обчислювання сили, прикладом яких і є наведений метод Д. Зінгера [5]. Основних проблем з подібного роду методиками дві. По-перше, вони не завжди технічнодосконалі, і іноді результати таких обчислень є неочікуваними та дивними. Наприклад, відомий метод Р. Клайна, який передбачає розрахунок комплексного показника сили держави за формулою $P = (C+E+M)(S+W)$, де перша сума є так званими можливостями – оголошує найсильнішою державою станом на 1980 р. СРСР із значним відривом від другого місця – США. Критика такого методу може не лише бути спрямована проти довільного і суб'єктивного визначення автором коефіцієнтів другої групи, але й викривати недоліки такого розуміння сили в цілому. Урешті, навіть найбільш досконалі методи подібного обчислювання зустрінатимуться із серйозною проблемою, яка

і є другою, тепер вже концептуальною, складністю на шляху розвитку саме такого підходу до проблеми сили.

Військова історія – це величезна галузь національної історії України. Дослідження історії військового мистецтва, основних етапів його розвитку, створює характеристики форм і способів ведення сучасної збройної боротьби, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій щодо основних напрямів розбудови, застосування і забезпечення Збройних сил (ЗС) України. Без знання та історичного аналізу військової думки не можна в повному обсязі осмислити сутність сучасних явищ, що й зумовлює актуальність дослідження даної теми[9].

Останніми роками стає все більш очевидним, що міжнародна система розвивається не лише у бікбагатополярності, а й у бікмультикультурності міжнародного середовища. Культура істотним чином впливає на те, як люди сприймають світ і міжнародні відносини. Нове сприйняття міжнародної безпеки внесло певні зміни і в характер самих міжнародних відносин [10]. Традиційно для пояснення причинно-наслідкового зв'язку в міжнародних відносинах, зовнішній політиці і воєнній стратегії науковці й експерти використовували дві парадигми: раціональну і ірраціональну, при цьому домінуючою була раціональна. Нині ірраціональна парадигма набуває все більшого значення в дослідженнях у зв'язку з тим, що раціоналізм не дає вичерпної відповіді на низку питань, у тому числі й пов'язаних із застосуванням військової сили. Отже, можна стверджувати, що особливості як зовнішньої, так і оборонної політики США необхідно розглядати крізь призму особливостей американської стратегічної культури. Назріла необхідність вивчення переходу до “культурно орієнтованих методів ведення війни” в американській стратегії. Нині завдання для застосування військової сили в мультикультурному оточенні стають складнішими, і це викликає потребу піддати аналізу ірраціональну основу застосування військової сили. У зв'язку з цим актуальним є завдання вивчення мотивації супротивника та його вразливості, оскільки потенційний супротивник США – це сукупність різних типів держав і режимів, не державних акторів.

Необхідність забезпечення власної обороноздатності, усвідомлення своєї відповідальності у справі підтримання міжнародної стабільності й безпеки, позиціонування себе як суверенної та незалежної, демократичної, соціально орієнтованої, правової держави сприяло створенню в Україні Збройних Сил України із забезпеченням

необхідного рівня їх бойової готовності й боєздатності [11]. Безумовно, ЗСУ є особливим утворенням із надзвичайно важливою роллю, специфічними завданнями й функціями.

Майже за півстоліття функціонування Європейський Союз поступово перетворився на один з найпотужніших фінансово-економічних і політичних центрів світу, ключовий компонент європейської безпеки, ядро системи європейських цінностей і стандартів. XX століття стало свідченням радикального відновлення й консолідації європейського континенту, зростання його привабливості й впливу в світі [12]. Перед Європейським Союзом стоять дві стратегічних цілі – зрівнятися в економічній потужності зі Сполученими Штатами і зайняти самостійне місце в світовій політиці. В умовах глобалізації, що прискорилася, ці цілі стають ще більш актуальними, ніж раніше.

Ще в 1920–1930 рр. Американський експерт із міжнародного права Дж. Сміт зазначав: за відсутності будь-якого загального й неупередженого органу управління, який міг би інтерпретувати міжнародні правила поведінки та оцінювати стан міжнародних відносин, кожна держава цілком природне прагне не лише розширити свій силовий потенціал у зовнішньому світі, а й попередити, якщо це можливо, будь-яке потенційне розширення впливу іншої держави, що є суперником. Інстинкт самозбереження у світі, що складається з абсолютно незалежних держав, змушує кожен з них прагнути володіти силою, щоб захистити себе від небезпеки піддатись агресії ззовні [13]. Незважаючи на те, що таке твердження було відображене в публікаціях ще на початку XX ст., воно не втрачає своєї актуальності й нині. Адже з огляду на процеси глобалізації, що впливають на всі сфери державного й міжнародного буття, кожна сучасна суверенна держава прагне не лише розширити та зміцнити сферу своєї потужності (як воєнної, так і будь-якої іншої: економічної, політичної), а й зменшити ймовірність можливого нападу на неї з боку інших держав.

У XXI ст. канали впливу держави на міжнародні процеси і інші країни розширюються. Сьогодні більш важливим фактором впливу, ніж військова міць і володіння ядерною зброєю, є економічний успіх, ідеологічна переконливість і культурна привабливість країни. Ще недавно мало не головним інструментом зовнішньої політики вважалась жорстка сила. Жорстка сила – це політика примусу, яка спирається на загрозу застосування та (або) використання військової сили проти цієї

країни [14]. Однак в глобалізованому світі в умовах загального взаємозв'язку і взаємозалежності неефективним стає використання старих інструментів політики, в тому числі застосування ядерної зброї, що може привести до обвалення економіки країни – ініціатора ядерного удару. Застосування або загроза застосування жорсткої сили досить неефективні, оскільки мають більше негативних побічних ефектів, ніж ймовірний сумнівний виграв агресора. У будь-якому випадку це загрожує серйозними втратами репутаційного капіталу, що згодом може позначитися на капіталі цілком матеріальному.

За більш, ніж двадцятирічний період Дж. Най, який ввів цей термін, неодноразово роз'яснював висунуту їм концепцію “м'якої сили”. При цьому ключовим моментом в його концепції залишалося поняття привабливості для тих чи інших положень, феноменів, образів дій і т.п. [15]. Саме привабливість він протиставляє методам примусу, силового тиску, шантажу. У цьому полягає головна відмінність “м'якої сили” від пропаганди та інших аналогічних способів впливу, включаючи обман, підміна фактів і т.п. Власне ідея привабливості, коли протилежна сторона добровільно і усвідомлено робить вибір – це те, нове, що з'явилося в зв'язку з концепцією Дж. Ная.

Висновок. Війна властива всім історичним епохам і всім цивілізаціям. Сокирами або гарматами, стрілами або ядрами, хімічною зброєю або атомною, зблизька і здалеку, поодинці чи великими масами, навмання чи за детально обміркованим методом люди вбивали одні одних, застосовуючи ті знаряддя вбивства, які надавали в їхнє розпорядження звичай та знання їхніх спільнот.

Таким чином ми можемо дійти висновку, що “формальна типологія” війн і миру є ілюзорною, що має цінність лише соціологічна типологія, яка описує конкретні модальності явищ. Проте якщо попередній аналіз допомагає висвітлити логіку дипломатичної і стратегічної поведінки, формальна типологія, яка з нього виводиться, можливо, й принесе якусь користь.

З вище сказаного ми бачимо, що воєнна сила є не простою сукупністю засобів насильства, що застосовуються на міжнародній арені, а єдністю військових засобів і політичної волі і готовності керівництва застосувати ці засоби.

Conclusion:

The war is peculiar to all historical epochs and all civilizations. Axes or cannons, arrows or kernels, chemical weapons or atomic, close and far away, alone or in large masses, at random or according to a carefully thought-out method, people killed one another, using the weapons of killing, which gave them the custom and knowledge of their communities.

Thus, we can conclude that the “formal typology” of wars and peace is illusory, which is of value only a sociological typology that describes specific modalities of phenomena. However, if the preliminary analysis helps to highlight the logic of diplomatic and strategic behavior, the formal typology that emerges from it may and will bring some benefits. From the above, we see that military force is not simply a combination of means of violence used in the international arena, but the unity of military means and political will and the readiness of the leadership to apply these means.

Подальшими розвідками можуть бути: баланс сил, система міжнародних відносин, застосування сили на міжнародній арені.

Further intelligence can be: balance of power, the system of international relations, the use of force in the international arena.

Використані джерела:

1. Шмельов Б. А. Фактор сили в міжнародних відносинах. – Режим доступу : <http://ekon.in.ua/faktor-sili-v-mijnarodnih-vidnosinah.html>. Читання з екрану
2. Нікулішин Н. Поняття “Сила” у сучасних теоріях міжнародних відносин. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21120/1/23-130-134.pdf>. Читання з екрану
3. Роговик О., координатор ІАС. Теоретичні аспекти визначення сили держав у міжнародних відносинах. – Режим доступу : <http://iac.org.ua/teoretichni-aspekti-viznachennya-sili-derzhav-u-mizhnarodnih-vidnosinah>. Читання з екрану
4. Капітоненко М. Г. “Сила” в теорії міжнародних відносин: концептуальні парадокси. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/mizhnarodni_vidnosyny/articles/kapitonenko-m-force-factor-in-international-relations-paradigms-theories-and_16116.pdf. Читання з екрану
5. Капітоненко М. Політ. Наук. Силловий фактор у міжнародних відносинах: парадигми, теорії, концепції. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/mizhnarodni_vidnosyny/articles/kapitonenko-m-force-factor-in-international-relations-paradigms-theories-and_16116.pdf. Читання з екрану
6. Іннеса Свіца. Чинник сили у міжнародних відносинах. – Режим доступу : <http://biznesoblast.com/society/48908/>. Читання з екрану

-
7. Кормич Л. І., НУ “ОЮА”. Новий зміст процесу вирішення конфліктів в сучасній системі міжнародних відносин: українські реалії. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle>. Читання з екрану
 8. Камінський І. Міжнародно-правова оцінка застосування державою сили. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9255/>. Читання з екрану
 9. Куцька О. М. Еволюція військового мистецтва українського війська. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/30899/3/21.pdf>. Читання з екрану
 10. Куцька О. М. Еволюція військового мистецтва українського війська. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/30899/3/21.pdf>. Читання з екрану
 11. Сокурєнко В. В. Характеристика системи Збройних Сил України. – Режим доступу: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle>. Читання з екрану
 12. Барановський Ф. В. Європейський союз у міжнародних відносинах на сучасному етапі. Режим доступу: file:///C:/Users/Work1/Desktop/%D0%9C%D0%B8%D1%8F%D0%B3%D0%B8%D0%AD%D0%BD%D0%B4%D1%88%D0%BF%D0%B8%D0%BB%D1%8C/Polzap_2013_7_7.pdf. Читання з екрану
 13. Яна Григорєнко, Дмитро Черненко. Воєнна сила сучасної держави як категорія міжнародних відносин: поняття та шляхи вдосконалення. – Режим доступу : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/68.pdf>. Читання з екрану;
 14. Лєонова О. М’яка сила – ресурс зовнішньої політики держави. – Режим доступу : http://www.observer.materik.ru/observer/N4_2013/027_040.pdf. Читання з екрану
 15. Лєбедева М. М. “М’яка сила”: поняття і підходи. Режим доступу: http://www.vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/011_lebedeva.pdf. Читання з екрану

К. Маро (Ekaterina Maro) студентка
факультету історичної освіти НПУ імені
М. П. Драгоманова, м. Київ
ekaterinamaro12@gmail.com
Науковий консультант:
доц., канд. істор. н. М. В. Панченко

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ УКРАЇНИ В ЮНЕСКО (FEATURES OF THE CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE IN UNESCO)

У роботі проаналізовано питання з вирішення проблеми культурного спадку України в ЮНЕСКО. Автором досліджені наукові праці та термінологія із заявленої проблеми. Також подано особливості української спадщини в ЮНЕСКО.

Ключові слова: культура, спадок України, ЮНЕСКО.

The paper analyzes the issues of solving the problem of cultural heritage of Ukraine in UNESCO. The author investigates scientific works and terminology from the stated problem. The peculiarities of Ukrainian heritage in UNESCO are also presented.

Keywords: culture, legacy of Ukraine, UNESCO.

Збереження культурної спадщини є невід'ємною частиною єдиного загальноєвропейського культурного процесу. Україна має великий історико-культурний потенціал, який стосується практично всіх видів пам'яток. Сьогодні на державному обліку перебуває 152 тис. об'єктів культурно-історичної спадщини. Одним із критеріїв розвитку суспільства є дбайливе ставлення до культурних пам'яток. Україна приділяє велику увагу створенню належних умов для збереження свого культурного надбання, адже проблема саме збереження культурного спадку і передача його наступним поколінням стосується не тільки окремих країн, але й усього людства.

Українська столиця Київ як місто є однією із найстаріших столиць Європи. Її історія сягає початку нашої ери. З розвитком державності у 8 ст. у Києві почали з'являтися споруди з каменю. На сьогодні існує декілька споруд, що віднесені до світового спадку ЮНЕСКО.

Це питання досліджували О. Костенко, О. Дем'янюк та інші.

Українська культура бере свій початок з 5 ст., з початку державності. Приймавши у 988 році християнство, Київська Русь із

столицею у місті Києві почала активно розбудовуватись. Однією із перших кам'яних споруд була Софія Київська, яку побудовано у 1034 році.

Софія Київська набула світової спадщини під егідою ЮНЕСКО. Києво-Печерська Лавра також є надбанням світової спадщини (побудована у 1054 р.). Світова спадщина ЮНЕСКО – надбання всього людства. В 1972 році, на XVII сесії в Парижі, ЮНЕСКО прийняла Конвенцію про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини (вступила в силу в 1975 році). До початку 1992 року Конвенцію ратифікували 123 країни-члени ООН (в тому числі СРСР в 1988 році). На середину 2014 року Конвенцію вже ратифікували 191 держава-учасниця [1].

Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра – дивовижне місце, яке знаходиться в самому центрі Києва та вражає красою свого ландшафту і монументальністю архітектурного ансамблю. Її по праву вважають духовною і культурною колицею всього слов'янського народу, адже свого часу це був найбільший монастир на слов'янських територіях. Монастир славився своїми лікарями, іконописцями, писарями, бібліотекою та унікальними книгами [2, с. 2, 9].

Києво-Печерська Лавра знаходиться в центрі Києва на правому березі Дніпра, звідки відкривається панорама на місто. На території Києво-Печерської Лаври можна побачити Ближні печери, Дальні печери, Гостинний двір та безліч церков, в тому числі шість споруд, що знаходяться у печерах. Можна зробити висновок, що Київ – місто печер, зроблених людьми. Вони простягаються на кілометрові лабіринти, багато з яких до нині не досліджено. На стінах Лаври чудово збереглися давні фрески та ікони, які вважаються чудотворними. Києво-Печерська лавра включає такі споруди: Успенський собор. Троїцька надбрамна церква. Велика лаврська дзвіниця, Некрополь, Трапезна церква святого Антонія і Феодосія. Вежі Іоанна Кущника та Онуфрійська (Палатна), Церква Здвиження Чесного Хреста Господнього – яка була побудована на початку 18 століття, бібліотеки, фонтани, келії.

Собор Святої Софії – собор у центрі Києва, відіграє роль політичного, духовного та культурного центру. За літописом засновником собору визначають Ярослава Мудрого. Ансамбль Софійського монастиря було занесено до переліку спадщини ЮНЕСКО у 1990 році. У 2009 році 1000-річчя заснування Софії Київської було внесено до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО.

Ще один відомий об'єкт, який входить до списку світової спадщини ЮНЕСКО це історичний центр міста Львів, який було занесено до переліку в 1998 році. Причиною внесення його до списку цінних пам'яток стало саме об'єднання архітектурних традицій Східної Європи.

Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від України перебувають наступні об'єкти: “Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра” – цілісний майновий комплекс Національного заповідника “Софія Київська”; “Ансамбль історичного центру Львова”; “Геодезична дуга Струве” – транскордонний об'єкт, що проходить територіями 10 країн Європи; “Букові праліси Карпат” – транскордонний українсько-словацький об'єкт; “Резиденція митрополитів Буковини і Далмації”.

У 2013 році у список увійшли ще дві визначні пам'ятки – “Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора” і “Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі”.

Береактивну участь у підготовці українських номінацій для представлення в ЮНЕСКО Департамент культурної спадщини та культурних цінностей Мінкультури. Серед пріоритетів цієї організації – забезпечення діяльності органів охорони культурної спадщини, науково-дослідних установ та громадських організацій з питань їхньої участі в міжнародному співробітництві з ЮНЕСКО.

Станом на 2013 рік до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено 7 українських об'єктів, проте на цьому не зупиняються, адже Україна несе відповідальність за просування й інших визначних об'єктів на її території та забезпечує їх охорону.

Міжнародні конвенції та рекомендації ЮНЕСКО, стороною яких є Україна:

- Всесвітня конвенція про авторське право (1952 р.);
- Конвенція про охорону культурних цінностей на випадок збройного конфлікту та Протоколу до неї (1954 р.);
- Конвенція про міжнародний обмін виданнями (1958 р.);
- Конвенція про обмін офіційними виданнями та урядовими документами між державами (1958 р.);
- Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.);

-
- Конвенція про визнання учбових курсів, дипломів про вищу освіту та вчених ступенів у державах регіону Європи (1979 р.);
 - Конвенція про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності (1970 р.);
 - Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.);
 - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (1971 р.);
 - Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (Конвенція про фонограми) (1971 р.);
 - Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (1997 р.);
 - Конвенція про охорону підводної культурної спадщини (2001 р.);
 - Конвенція про збереження нематеріальної культурної спадщини (2003 р.);
 - Конвенція про боротьбу із допінгом у спорті (2005 р.);
 - Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005 р.) [3].

Висновок: міжнародний досвід, співробітництво між країнами робить великий внесок у покращення рівня збереження пам'яток в Україні. Держава повинна спиратися на світові досягнення у збереженні культурного надбання країн. Саме національна культурна спадщина, в першу чергу, визначає унікальність будь-якої країни та її народу. В європейській державі, якою є Україна, роль національного культурного надбання, як частини національної культури, набуває ключового значення.

Використані джерела:

1. Мокій А. І. Міжнародні організації / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець. – Київ : Центр учбової літератури, 2011.
2. Лавра як об'єкт Світової культурної спадщини ЮНЕСКО / Міжнародна громадська організація “Лагода” // Пантелеймон цілитель. – 2012. – лют. (№ 6).
3. <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/639>

О. Ф. Маслянікова (Olga Maslyanikova)
студентка факультету історичної
освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, м.
Київ olyamaslyanikova@icloud.com
Науковий консультант:
канд. політ. наук, доц. І. О. Жовква

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ГРЕЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ (DEVELOPMENT OF TOURISM IN GREECE IN THE MODERN STAGE)

У роботі досліджується розвиток туризму в Греції як актуальна тема сьогодення. З кожним роком все більше туристів приїждять до Греції, щоб відвідати історичні культурні місця країни чи просто відпочити на її островах. Незважаючи на кризу, що пережила Греція, розвиток туризму в цій державі розвивається дуже інтенсивно і має великі перспективи.

Ключові слова: туризм, Греція, сучасність, розвиток, міжнародні відносини.

The development of tourism as current topic of today is explored in the work. Every year more and more tourists come to Greece to visit the country's historical cultural sites or just relax on its islands. Despite the crisis that has survived Greece, the development of tourism in this country develops very intensively and has great prospects.

Keywords: tourism, Greece, modernity, development, international relations.

У багатьох державах світу туризм розвивається як система, яка надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни і її народу, і дає прибуток в казну [1].

Цим питанням в українській науці займалися А. Александрова, Е. Писаревський, М. Гаспаров та інші українські учені. Е. Л. Писаревський своєю кандидатською дисертацією, написаною в 1999 р, відкрив новий напрямок досліджень в юридичних науках – наукову школу правового забезпечення туризму. У своїй праці А. Александрова писала: “Таким чином, наука про туризм – комплексна міждисциплінарна наука, об’єктом якої є сфера туризму, а предметом дослідження – сукупність явищ” [2].

Маючи тривалу історію, туризм як соціально-економічне і духовно-культурне явище досі не отримав універсального, єдиного, повсюдно визнаного і всеосяжного визначення, та й сама наука про

туризм не має одностайної назви, загальновизнаного в академічних і наукових колах в Греції і за кордоном [3].

У статистиці під туризмом розуміють одну з форм міграції населення, не пов'язану зі зміною місця проживання або роботи. Необхідність його дефініції виникла в першій половині ХХ в. і була обумовлена повсюдним збільшенням туристичних потоків, зростаючим економічним значенням туризму і, як наслідок, спробами статистичного обліку подорожуючих осіб.[4].

Особливу значимість розвитку туризму в Греції має для проблеми зайнятості населення, оскільки сфера туризму створює велику кількість робочих місць, переважно сервісного характеру [5].

Протягом багатьох років Греція, Іспанія та інші країни ЄС мали найвищі темпи економічного зростання в зоні євро, причому низькі відсоткові ставки сприяли буму в галузі будівництва та споживчих витрат. Проте з 2008 р. економіка Греції характеризується різким спадом, розвитком кризового становища і навіть дефолтом [6].

Саме економічні причини і зумовили швидке падіння розвитку туризму в Греції за останні роки. Проте, завдяки своїм культурним цінностям, Греція продовжує приймати натовпи туристів, які щорічно відвідують цю країну.

Подорож до Греції – це не тільки сонце, море, гори і відпочинок, а й занурення в історію і культуру країни, що налічує п'ять тисячоліть. Своїм гостям Греція готова запропонувати відпочинок будь-якого рівня, як на материку, так і на островах. Все залежить виключно від бажань і можливостей відпочиваючих. Активний розвиток туризму в Греції відноситься до кінця 1960-х років. Сьогодні Греція входить в число десяти провідних туристичних напрямків світу. Щорічно країну відвідує понад 19 млн. туристів, приносячи, тим самим, близько 15% валового внутрішнього продукту всієї країни. Це величезні цифри, якщо врахувати що населення Греції становить всього 10,8 млн осіб (дані за 2011 рік). Загальний дохід туристичної галузі – близько 11 млрд. євро. [7].

Культурна спадщина Давньої Греції складає підґрунтя європейської цивілізації. Елементи давньогрецької архітектури використовуються для окраси сучасних споруд. Література та мистецтво Давньої Греції протягом багатьох століть привертають загальну увагу і викликають захоплення. Значна частина наукової термінології, назви багатьох наук, більшість чоловічих і жіночих імен, багато слів нових європейських мов, виразів, прислів'їв ведуть свій родовід від

давньогрецької мови. Давньогрецькі трагедії й комедії і дотепер не сходять із сцен театрів світу. [8].

Міжнародний туризм охоплює поїздки подорожуючих осіб з туристськими цілями за межі країни постійного проживання. Перетин державного кордону для них пов'язано з певними формальностями: оформленням закордонних паспортів і віз, проходженням митних процедур, валютним до медичним контролем.

Ці правила вводяться державою в цілях боротьби з незаконною міграцією, міжнародним тероризмом, торгівлею наркотиками, проституцією і т.д. і забезпечують встановлений порядок в'їзду в країну і виїзду з неї [9].

Важливими учасниками сектора соціального туризму в Греції є некомерційні і соціальні організації, волонтерський сектор, громадські асоціації, економічні спільноти, соціальні кооперативи, соціальна і солідарна економіка, тобто виробничі структури, які не є ні державними, ні приватними компаніями, але орієнтованими на індивідуальні та соціальні цілі, а не на отримання прибутку [3].

Однією із характерних особливостей глобалізаційних процесів в туристичній галузі є застосування новітніх інформаційних технологій, які сприяють підвищенню ефективності та удосконаленні роботи міжнародних туристичних компаній, поліпшенню обслуговування клієнтів, прискоренню усіх оперативних процедур, створенню нових маркетингових методик і розподільних каналів [10].

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: "Вплив кризи в Греції на розвиток країни", "Економіка Греції як основа успіху держави" та "Взаємозв'язок культури Греції з її туризмом".

Висновок. Отже, туризм в Греції інтенсивно розвивається на сучасному етапі. Особливу увагу Грецька держава приділяє пристосуванню туристичної інфраструктури потребам людей із обмеженими можливостями. Цілеспрямована робота, підкріпленами нормативно-правовими актами, у цьому напрямі розпочалась 2002 року після Указа Президента Греції. Крім того, Греція бере участь у європейських Програмах обслуговування.

Conclusion. So, tourism in Greece is developing intensively at the present stage. The Greek state pays special attention to the adaptation of the tourism infrastructure to the needs of people with disabilities. Purposeful work, backed up by regulations, began in this direction in 2002 after the decree of the President of Greece. In addition, Greece participates in European Service Programs.

Використані джерела:

1. Гордзій Т. Криза в Греції та її роль на розвиток туризм. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/17357/1/254-256.pdf>
2. Александрова А. Ю. Міжнародний туризм. – Режим доступу : http://www.anl.az/el_ru/a/aa_mt.pdf. Читання з екрану.
3. Писаревський Е. Л. Основи туризму. – Режим доступу : https://www.russiatourism.ru/data/File/news_file/2014/PISAREVSKIY_Osnovi%20turizma.pdf
4. Гаспаров М. Л. Греція. – Режим доступу : http://yanko.lib.ru/books/cultur/gasparov-zanim_greciya-8l.pdf
5. Константій Д. Роль міжнародного туризму в економіці греції. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...PDF/...pdf
6. Колобердянко І. І., Стрілець Н. В. Розвиток туристичної галузі Греції в період кризи 2009–2014 рр. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?PDF
7. Яценко Е. П. Особливості розвитку сучасного туризму в Греції і Китаї. – Режим доступу : http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/alhome/news/KVM_archive/articles/2014/03/2014-03_r_kvms6.pdf
8. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури. – Режим доступу : yanko.lib.ru/books/cultur/gasparov-zanim_greciya-8l.pdf
9. Шуплат О. М. Формування поняття “туризм” в сучасній економічній науці. – Режим доступу : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/57.pdf
10. Брич В., Гербера О. Рекреаційна географія і туризм. – Режим доступу : <http://geography.tnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/153.pdf>

УДК 37.091.212(73)

Б. В. Межеріцький (Boris Mezheritsky)
студент факультету історичної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ
mezheritsky@ukr.net
Науковий консультант:
доктор пед.н., проф. І. М. Ковчина

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У США (PERCULIARITIES OF TRAINING OF STUDENTS IN THE UNITED STATES)

У статті проаналізовано основні ступені освітньої системи США і структура вищої освіти. Охарактеризовано академічні ступені, які отримують випускники після закінчення вищого навчального закладу. Висвітлено сутність навчального процесу в

США і особливості американської системи освіти. Зазначено, що це актуально для України, яка переживає модернізацію освіти відповідно до вимог Болонського процесу. Підкреслено престиж американської освіти, і встановлено, що більшість університетів входять у ТОП-10 за даними світового рейтингу. Ідея безперервності освіти функціонує в системі освіти, коли магістр фактично обрав тему наукової роботи і має достатньо навиків для проведення наукових досліджень. З'ясовано переваги американської системи освіти, які заслуговують на адаптацію та використання в освітньому просторі України.

Ключові слова: *освітня система, вища освіта, навчальний процес, Болонський процес, наукові дослідження.*

The main level of the educational system the US has been analyzed. Academic degrees of economists after graduation from universities have been characterized. The essence of studying process in USA and American's education system particularities has been described. It is noted that it is important for Ukraine, which is experiencing the modernization of education according to the Bologna Process requirements. It emphasized the prestige of American education, and noted that most of the universities included in the Top-10 according to the world rankings. The authors conclude that the continuous type of education can functioning well because students who choose to go straight from receiving their undergraduate degree to graduate school are well prepared in research methods and have a clear idea of their major area of study. Graduate schools in the United States contain a specialized program with courses structured specifically for each major. Positive aspects of higher education in the USA that are worth adaptation and usage in the education field of Ukraine have been determined.

Keywords: *educational system, higher education, educational process, Bologna process, research.*

Актуальною для вищої школи США проблемою залишається нестача викладачів з ряду науково-технічних дисциплін, що призводить до активного залучення в університети висококваліфікованих кадрів з-за кордону. Так, за даними на 1999 р., частка іноземців серед викладачів інженерних наук складала 37%, з математики і комп'ютерних наука – 27%. В основному це вчені таких країн, як Індія, Китай, Великобританія, Канада, Південна Корея. Цей недолік – нестача власних кадрів – успішно переборюється, як видно, без додаткових витрат з боку США за допомогою “відпливу умів” з-за кордону. Інтересам американської науки й економіки служить і зростаюча кількість докторських дисертацій, які захищаються в США іноземцями. Їхнє число в науково-технічних дисциплінах подвоїлося за період з 1986 по 1995 р. і досягло 10 тис. Нові вимоги до кваліфікації кадрів істотно змінюють вимоги до системи вищого освіти, обумовлюють постійний пошук оптимальних підходів до спеціалізації студентів, до методів навчання.

Цим питання в Україні займалися учені: О. В. Тарасова, Петро Саух, О. Я. Стойка та інші; у США: В. Джеймс та інші.

Розділяють всього три рівні системи вищої освіти в США:

A) Undergraduate education

Цей рівень можна порівняти з відрізком у системі вищої освіти, що розпочинається середньою освітою та завершується ступенем бакалавра. Хто може вступати на рівень undergraduate? Всі ті, хто мають закінчену середню освіту, тобто випускники середніх шкіл та гімназій, професійних училищ або ліцеїв (у тому числі, музичних, педагогічних) та технікумів чи коледжів. Окрім того, студенти, які навчаються на початкових (1-му, 2-му та 3-му) курсах вищих навчальних закладів України, також мають право вступати як “transfer students”, тобто, “переходити” до навчальних закладів США. Питання про те, на який курс буде зараховано таких студентів, вирішується коледжем чи університетом при розгляді їх документів. Навчання на рівні undergraduate може тривати два або чотири роки, відповідно у дворічних (community) або чотирьохрічних коледжах/університетах. Випускники дворічних коледжів одержують ступінь Associate in Arts (A.A.) / Sciences (A.S.), що приблизно дорівнює вітчизняному диплому молодшого спеціаліста (випускника технікуму чи коледжу). Випускники чотирирічних коледжів чи університетів одержують ступінь Bachelor of Arts (B.A.)/Sciences (B.S.), що приблизно відповідає українському бакалавру[1]/

B) Graduate education

Цей рівень приблизно відповідає рівню магістратури у вітчизняній системі освіти. Навчатися в американській магістратурі мають право особи з вищою освітою. Випускник американської магістратури одержує ступінь Master of Art (M.A.)/Sciences (M.S.). Зазвичай вважається, що MA – це ступінь для тих, хто не збирається займатися наукою, але бажає підготувати себе до практичної роботи, наприклад, у галузі бізнесу (Master of Business Administration – MBA). Особи, котрі вже мають ступінь кандидата наук, також можуть вступати до магістратури, але їм слід спитати себе, чи мають вони необхідність повторювати аспірантську програму. Вони можуть зразу подаватися на докторську програму. Ступінь Ph.D. (Doctor of Philosophy) – найвищий академічний ступінь у США, що приблизно відповідає ступеню “доктор наук” в українській системі. Необхідною умовою вступу на програму, що веде до ступеня Ph.D., є наявність ступенів

BA/BS або MA/MS. Переважно ступінь Ph.D. можна отримати у разі успішного завершення трирічних програм навчання та захисту дисертації. Слід мати на увазі, що у навчальних закладах США існують комбіновані graduate-програми M/Ph.D., термін навчання на яких звичайно 5 років. Особа, що має ступінь бакалавра або диплом про завершену вищу освіту, може вступити на таку програму, отримати ступінь MS/MA після двох років навчання і, не перериваючи навчальний процес, продовжити роботу для отримання ступеня Ph.D.[2]

С) Post-doctoral research

Ті, хто вже має ступінь доктора наук, можуть звернутися до американських університетів чи дослідницьких центрів для виконання дослідницької роботи чи викладання. Пам'ятайте: процес вступу триває 12-18 місяців! Учні старших класів можуть розпочинати процес вступу на “undergraduate programs”, а студенти останніх курсів університетів – на “graduate programs” [3].

З більш ніж трьох мільйонів американських студентів, що закінчують школу кожного року, близько мільйона продовжують здобувати вищу освіту. Коледж у провідному університеті може отримувати заяви від двох відсотків випускників середньої школи, а потім приймати тільки одного з кожних десяти вступників. Успішні кандидати в такі коледжі, як правило, обираються на основі: а) відомостей з їх середньої школи; б) рекомендацій від їх шкільних вчителів; в) їх балів Тесту на перевірку академічних здібностей (SATs).

Система вищої освіти в Сполучених Штатах включає три категорії закладів: 1) університет, що може включати а) декілька коледжів для студентів, які прагнуть здобути ступінь бакалавра (чотири роки) та б) одна або кілька вищих шкіл – аспірантура – для тих, хто продовжує спеціалізовані дослідження поза ступінню бакалавра, щоб отримати ступінь магістра або докторську ступінь, 2) технічні інститути, в яких випускники середньої школи можуть обрати курси тривалістю від шести місяців до чотирьох років і здобути широкий спектр технічних навичок, від укладання волосся та бухгалтерського обліку до комп'ютерного програмування і 3) дворічний, або громадський коледж, після якого студенти можуть працювати за різними професіями або перейти до чотирирічних коледжів.

Будь-яка з цих установ, в будь-якої категорії, може бути державною або приватною, залежно від джерела її фінансування.

Деякі університети і коледжі за довгий час здобули репутацію за пропозицію особливо привабливих курсів і за забезпечення їх студентів більш високою якістю освіти. Факторами, що визначають чи установа є однією з кращих, або однією з менш престижних, є: якість викладацького складу; якість науково-дослідного обладнання; обсяг фінансування для бібліотек, спеціальних програм, і т.д.; а також компетентність і число претендентів на прийом, тобто наскільки вибірковою є дана установа у виборі своїх студентів.

Найбільш вибірконими є старі приватні північно-східні університети, широко відомі як Ліга Плюща, включають Гарвардський Редкліфф (Кембридж, штат Массачусетс, у міському районі Бостона), Єльський університет (Нью-Гейвен, штат Коннектикут, між Бостоном та Нью-Йорком), Колумбійський коледж, (Нью-Йорк), Принстонський університет (Нью-Джерсі), Браунський університет, Корнельський університет, Дартмутський коледж; Пенсильванський університет. Зі своїми традиціями і усталеною репутацією вони займають таку позицію в американському університетському житті, як Оксфорд і Кембридж в Англії, зокрема, Гарвард і Єль. Університети Ліги Плюща відомі вищими школами, які стали центрами інтелектуальної освіти.

На захист використання іспитів як критерію для вступу, адміністратори кажуть, що використання SAT дозволяє справедливо вирішити, кого прийняти, коли вони мають десять чи дванадцять претендентів на кожне місце першокурсника.

На додаток до вивчення вступних вимог коледжу/університету і зборів, американці повинні також знати наступне.

Професійні ступені, такі як Бакалавр права (LL.A.) або Бакалавр богослов'я (BD) потребують трьох додаткових років навчання і вимагають спочатку здобуття студентом ступені Бакалавра гуманітарних наук (B.A.) або Бакалавра прикладних наук (B.S.).

Вищі школи в Америці нагороджують ступенями Магістра та Доктора і гуманітарних, і прикладних наук. Плата за навчання на цих програмах є високою. Курси для більшості вищих ступенів можуть бути закінчені за два чи чотири роки. Дисертація потрібна для ступеня Магістра; ступінь Доктора вимагає мінімум двох років курсової роботи поза рівнем ступеня Магістра, успішного складення кваліфікаційного іспиту, знань однієї або двох іноземних мов та/або знань інструменту дослідження (наприклад, статистики) і завершення докторської дисертації.

Кількість кредитів, нарахованих за кожен курс, відноситься до числа відпрацьованих годин. На університетському рівні студент зазвичай обирає близько п'яти трьохгодинних курсів на тиждень кожного семестру. (Семестри, як правило, продовжуються з вересня до початку січня та з кінця січня по кінець травня). Кредити заробляються відвідуванням лекцій (або лабораторних занять) і успішним виконанням завдань та складенням іспитів. Один кредит зазвичай дорівнює одній годині заняття в тиждень в одному курсі. Трикредитний курс Лінгвістики, наприклад, може включати одну годину лекцій плюс дві години семінарів щотижня. Більшість студентів проходять 10 курсів в навчальний рік і зазвичай потрібно чотири роки, щоб виконати вимоги ступеню Бакалавра – пройти близько 40 тригодинних курсів або 120 кредитів.

В американській системі вищої освіти кредити для наукової роботи можуть передаватися між університетами. Студент може накопичувати кредити в одному університеті, передавати їх до другого і в кінцевому підсумку отримати диплом там або в третьому університеті [4].

Британські та американські університети схожі в своєму прагненні до знань в якості мети, але зовсім різні за своєю організацією і роботою.

Англійські університети і коледжі, через свою вибірковість у прийомі, відносно невеликі. Американські університети, які поєднують у собі ряд різних коледжів і професійних шкіл, великі, іноді від 20000 до 25000 студентів в одному кампусі. Педагогічні коледжі і політехнікуми є альтернативою університетському курсу для деяких студентів в Англії, та створюються для певних цілей. На відміну від цього, практично всі освітні, інженерні та бізнес школи є невід'ємними частинами університетів у Сполучених Штатах. В Англії університети отримують близько 70% від їх фінансової підтримки в рамках Парламентських субсидій. Подібним чином у Сполучених Штатах державні установи отримують близько 75% своїх коштів з місцевих, державних і федеральних джерел, але приватні коледжі та університети отримують мало або зовсім не отримують державної підтримки. В Англії особиста фінансова допомога надається урядом для понад 80% студентів через місцеві органи управління освітою в залежності від доходу батьків. У США допомога студенту призначається університетом або організацією, що фінансує, і забезпечується приватними організаціями та державними або федеральними органами

влади. Очевидно, британські та американські університети мають аналогічні освітні цілі, але різні способи досягнення цих цілей [5].

Дуже часто батьки відкривають для дитини “освітній рахунок” і відкладають гроші на майбутню освіту. Вибір вишу є дуже важливим для подальшого працевлаштування. Є університети, після яких випускнику запропонують 100 тис. доларів на рік, а є такі, після яких людина ніколи не зможе дослужитися до такої зарплати. В США дуже поширені мережі освітніх закладів – вступивши до одного університету, студент може продовжити навчання в іншому, а потім ще в іншому, якщо вони входять до однієї мережі.

Також можна отримати професійну освіту – у професійних школах готують до робітничих професій. Є місцеві коледжі, там можна провчитися 2 роки, вступити до університету й через 2 роки отримати ступінь бакалавра. Загалом на бакалаврі часто зупиняються і завершують освіту.

Лекційний процес в американських вишах побудований за принципом максимальної гнучкості. Є загальні предмети, які треба обов’язково засвоїти, і є обрані самим студентом. Коли саме він їх вивчатиме, байдуже. Тому на одній лекції з обов’язкового предмету можуть сидіти першокурсники, які вирішили розібратися з “базою” на початку, і п’ятикурсники, які спочатку опанували профільні предмети. Можна не щодня з’являтися в університеті – звільнити кілька днів, але решту вчитися по 10 годин. Такий режим часто обирають студенти, які вже працюють чи мають малих дітей. Зрештою, якщо студент не вклався у відведені для бакалаврату 4 роки, він може вчитися далі, поки не здасть потрібні дисципліни – і 5 років, і 6.

Щоб стати магістром, треба вступити до магістерської школи вишу – не обов’язково того ж, у якому стали бакалавром. Для наукової кар’єри йдуть в аспірантуру і захищають дисертацію – зразу докторську, проміжної кандидатської в американській системі освіти немає.

Більшість університетів мають вечірні й заочні відділення. З розвитком Інтернету все більше студентів навчаються дистанційно в онлайн-режимі. Серед них багато старших людей, які вирішили змінити спеціальність або просто розширити світогляд, домогосподарок і студентів з інших країн [6].

У США нараховується кілька тисяч найрізноманітніших ВНЗ, які можна класифікувати багатьма способами. Так, за формою

фінансування їх поділяють на дві групи: більшу за чисельністю групу становлять приватні заклади (оплата студентів за навчання, самофінансування ВНЗ, приватні пожертвування, спонсорство, менша частка коштів від бюджету) і державні (значна частина коштів надходить з федерального і місцевих бюджетів). На загал держава все-таки відіграє домінуючу роль, фінансуючи значну частку наукових програм в університетах, утримуючи дво- і чотирирічні коледжі з майже 80% всього контингенту студентів.

Більшість американських університетів мають розвинену дослідну структуру на рівні докторських програм, решта – багатoproфільні університети з великою кількістю програм підготовки спеціалістів на ступінь бакалавра та магістра.

Відтак, за структурою, рівнем і змістом навчання американські фахівці поділяють свої ВНЗ на такі групи:

– заклади післясередньої освіти різного виду і напівпрофесійні школи з програмами тривалістю від 1-ого до 3-ох років і присудженням посвідчень низьких рівнів. Коротка освіта закінчується отриманням сертифіката про певні професійні вміння, довша – присвоєнням асоційованого ступеня (Associate Degree) з правом виконання роботи рівня техніків і вступу на третій курс коледжів з бакалаврськими програмами;

– місцеві і молодші коледжі з дворічними програмами, виконання яких відкриває двері на третій курс “бакалаврських” коледжів та отримання асоційованого ступеня чи професійної ліцензії (Occupational License);

– коледжі вільних мистецтв, що є істотною особливістю системи вищої освіти США, з викладанням майже виключно загальних дисциплін типу історії, хімії, економіки тощо і присудженням диплома бакалавра з домінуючим академічним та мінімальним професійним наповненням. Однак помітною є тенденція включати на заключних роках чотирирічної програми і професійні курси, що розширює можливості випускників. Але для окремих спеціальностей, наприклад, медицини і права, для отримання професійної кваліфікації студент повинен пройти ще й програму післядипломного фахового навчання для досягнення рівня магістра в університетських школах;

– загальноосвітні (comprehensive) коледжі з присвоєнням диплома як бакалавра, так і магістра (програми включають розвиваючі дофахові і поглиблюючі професійні частини). Більшість цих закладів готує

вчителів, бізнесменів, фахівців, діяльність яких вимагає диплома магістра;

– незалежні професійні школи з бакалаврським (часто й магістерським) рівнем дипломів у сферах технології, мистецтв тощо. Маючи близький до закладів першої групи зміст програм, ці школи використовують набагато кваліфікованіший персонал з університетською підготовкою;

– університети з правом підготовки докторів та усіма циклами навчання, які складають найбільш престижну групу ВНЗ. До них входять коледжі бакалаврського рівня, школи для навчання до рівня магістра і вище. Часто цю групу диференціюють на вузчі, опираючись на рівень наукових досліджень (за кількістю та тематичною різноманітністю захищених щороку докторських дисертацій), обсягом наукового фінансування, наявністю чи відсутністю медичної школи з дослідною клінікою, спектром факультетів, нарешті, кількістю викладачів і студентів та співвідношенням між ними.

Традиційними є щорічні рейтинги університетів; особливу увагу привертає список “25 кращих університетів США”, який вже давно очолюють трійка приватних (Гарвардський, Йельський і Стенфордський) та кілька державних (Мічиганський і декілька каліфорнійських). З-поміж звичних вирізняється окрема група закладів вищої освіти, що широко використовують надсучасні засоби передачі інформації та організації дистанційного навчання. Серед перших була відома компанія IBM, що використала двосторонній відеозв’язок через супутники для навчання свого персоналу одночасно на обох берегах Атлантичного океану. Сьогодні і телеконференції науковців стали звичною справою. Навчання з миттєвим спілкуванням викладача та групи студентів у багатьох точках США також застосовується все ширше.

Загалом структура американських ВНЗ дуже різноманітна, однак основною ланкою, яка й виконує більшу частину їхніх завдань, є невелике за складом відділення чи департамент, керівник якого може як призначатися, так і обиратися. Він та його колеги вирішують усі питання викладання певної дисципліни й наукової роботи напрямку відділення. Вищі ланки (підрозділи, навчальні коледжі і весь заклад) лише затверджують колективні рішення департаменту.

Доступ громадян до освіти.

Вища освіта США належить до відкритих, адже створює досить прийнятні умови для вступу у ВНЗ тим, хто виявив бажання продовжити навчання після середньої школи, що має 12 класів (варіанти 6+3+3 чи 8+4).

До ВНЗ більшість вступає після отримання диплома заключного рівня середньої школи (highschool diploma), в якому переважає загальна освіта з мінімальною спеціалізацією. Громадяни без такого документа можуть отримати його еквівалент (сертифікат чи диплом) з правом вступу до ВНЗ після складання пакета спеціальних тестів із загального освітнього розвитку.

Для зарахування, крім результатів тестів, беруться до уваги багато інших параметрів: результати співбесіди, рекомендації шкіл і вчителів, успіхи кандидата у позаурочній діяльності (спорт, гуманітарна робота, мистецькі захоплення і досягнення тощо), соціальне походження і забезпеченість, склад сім'ї та ін.

Вища освіта в США платна, плата за навчання досить висока, тому багато студентів поєднують навчання з роботою. Вартість одного навчального року не є сталою і залежить від штату, рівня і престижності ВНЗ, його приналежності до державного чи приватного сектора. Законом США про освіту (1938) передбачено фінансову допомогу бідним студентам; крім того діє система підтримки кращих студентів (стипендії, різноманітні гранти).

Організація навчання, академічний рік та екзамени.

Гнучка ступенева система американської вищої школи дозволяє переривати навчання на будь-якому рівні, змінювати профіль навчання, продовжувати освіту. У магістратуру та докторантуру відбирають лише бакалаврів, що мають успішність не нижчу за "В", позитивну характеристику, письмову рекомендацію від одного чи двох викладачів. Вони повинні здати успішно екзамени, що проводяться двічі на рік.

Термін навчання в магістратурі залежить від особливостей спеціальності: від півтора року в галузі мистецтв до двох-трьох років у медицині та психології. У кінці навчання необхідно написати реферативний огляд, представити дисертацію чи скласти іспит.

Головним критерієм відбору кандидатур у докторантуру є здатність до наукової роботи. Протягом 2-3-ох років навчання докторант має засвоїти значний обсяг теоретичного матеріалу, отримавши за нього до 72 кредитів із 20 екзаменів, скласти кваліфікаційні іспити і захистити дисертацію.

У провідних університетах США є ще один вид ступеневої підготовки – післядокторський, для перевірки своїх наукових ідей та експериментального їх підтвердження.

Відтак, академічний рік (вересень – кінець травня) поділяється на два семестри з тривалістю від 14 до 18 тижнів кожен. Одночасно студенти вивчають 4–5 предметів, складаючи після виконання програми екзамену.

Практикуються усі види занять; лекції можуть читати для малих, середніх і великих (до 1000 студентів) потоків. Один-два рази на тиждень у малих (15-30 студентів) групах відбуваються семінари з тем лекцій, до яких студенти готуються самостійно у бібліотеках. Частково у ВНЗ використовується варіант тьюторського навчання, коли викладач кілька разів на тиждень працює з маленькою групою одних і тих самих студентів для уважного спостереження за їхньою самостійною роботою.

Оцінки, як і в Англії, позначають великими літерами: А – відмінно (4 бали), В – добре (3), С – посередньо (2), D – прохідна (1), Е – незадовільно (0).

Наприклад, якщо предмет оцінено у 2 кредити і складено на “відмінно”, то студент отримує $4 \times 2 = 8$ балів. Предмет в 1 кредит за заключної оцінки “добре” додає студенту 3 бали. Для отримання диплома бакалавра за 4 роки (8 семестрів) необхідно набрати 120 і більше балів (але середній бал повинен перевищувати “2”, а це можливо лише за умови, коли у студента траплялися і добре складені іспити).

Рівнів ієрархії викладачів у вищій школі є п'ять: професори, асоційовані професори, професори-асистенти, інструктори, лектори. Перші дві групи перебувають у постійному штаті, професори-асистенти після отримання докторського звання приймаються на час прийому іспитів (1–3 роки), після закінчення якого вони або переводяться у штат, або їм радять запропонувати свої послуги іншому ВНЗ. Оцінювання викладачів проводиться щороку. Враховуються три параметри: наукова продукція, якість викладання, характер та обсяг позанавчальної діяльності (рецензування, експертні послуги та ін.).[7]

Система вищої освіти в США складна. Вона розділяється на чотири категорії:

1) університети, які можуть мати декілька коледжів, по закінченні яких студент отримує звання бакалавра, один чи більше коледжів для тих, хто збирається отримати звання магістра або доктора;

2) інститути з чотирьохрічним навчанням – коледжі – більшість з яких не є частиною університетів;

3) технічні навчальні заклади, в яких навчання продовжується від шести місяців до чотирьох років, де вивчається широке коло професій – від перукаря до бухгалтера і комп'ютерного програміста;

4) дворічні, або громадські коледжі, де студенти можуть отримати багато професій чи продовжити після цього навчання в чотирьохрічних коледжах або університетах.

Будь-який з цих навчальних закладів, в залежності від джерела фінансування, може бути приватним або громадським. Великої різниці в якості навчання між приватними і громадськими навчальними закладами не існує. Але це не означає, що всі вони мають однакову престижність і що між ними немає різниці в матеріальному забезпеченні. Багато університетів і коледжів, як приватних, так і громадських, мають високу репутацію, пропонуючи цікаві програми і даючи своїм студентам відмінну освіту. Більшість з них відповідають всім вимогам. У той же час деякі навчальні заклади дають середній рівень освіти, і їх студенти не завжди стають вченими, видатними діячами, професіоналами в своїй справі. Престижність того чи іншого навчального закладу визначається якістю викладання, наявністю технічних засобів навчання, бібліотек, спеціальних курсів, а також числом і рівнем підготовки абітурієнтів, тобто на яких умовах даний навчальний заклад відбирає своїх студентів. Всі ці фактори доповнюють один одного. В США існує чіткий розподіл на більш і менш престижні навчальні заклади. Навчатися в перших з них дорожче, але по закінченню випускник має переваги при працевлаштуванні і для подальшої кар'єри. Щоб стати студентом одного з таких коледжів, мільйон випускників середніх шкіл щороку здають екзамени SAT. Але недавно наголос на екзаменах при вступу до вузу було піддано критиці, тому що при цьому визначаються знання тільки математики та англійської мови. Виступаючи на захист вступних екзаменів, адміністрація багатьох університетів підкреслює, що ці екзамени дають змогу справедливого відбору студентів, коли число претендентів на одне місце досягає 10-12 чоловік [8].

Висновки. Справедливим буде твердження про те, що система освіти США – це сукупність навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців до професійної діяльності за всіма напрямками на базі середньої освіти. Системі вищої освіти США притаманні певні

характеристики, одна з яких – самостійність вищих навчальних закладів, що виявляється у підходах до формування їх організаційної структури, визначення мети діяльності та розробки навчальних планів підготовки і робочих навчальних програм дисциплін. Проте під час обміну досвідом ми не повинні сліпо копіювати ступені і методики, які використовують в освіті США. Необхідна їх адаптація до умов нашої країни з точки зору традицій освітянської системи. Тому ми вважаємо, що на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти, обробити досвід європейських країн та відтворити його у національній системі вищої освіти [9, с. 32-34].

Більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини, стверджує Т. В. Андрущенко [10].

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: підтримання високої динаміки американської системи вищої освіти, активне продовження консультацій студентів з питання вищої освіти, активний розвиток підготовки студентів у США, забезпечення послідовної і дієвої програми вищої освіти.

Conclusions. It is fair to say that the US education system is a set of educational institutions that train professionals to pursue their professional activities in all areas based on secondary education. The system of higher education in the United States has certain characteristics, one of which is the autonomy of higher education institutions, which manifests itself in the approaches to the formation of their organizational structure, the definition of the purpose of the activity and the development of training curricula and training curricula disciplines. However, during the exchange of experience, we should not blindly copy the degrees and techniques used in education in the United States. Their adaptation to the conditions of our country in terms of traditions of the educational system is necessary.

Використані джерела:

1. <https://edusa.org.ua/education-in-usa/system/>
2. <https://edusa.org.ua/education-in-usa/system/>
3. <https://edusa.org.ua/education-in-usa/system/>
4. <http://www.concordia.edu.ua/uk/about/higher-education-in-the-usa/>

-
5. <http://www.concordia.edu.ua/uk/about/higher-education-in-the-usa/>
 6. https://www.eduget.com/news/sistema_osviti_v_ssha-239
 7. <https://ref.net.ua/work/125120/Vishha-osvita-v-SSHA>
 8. <https://ref.net.ua/work/125120/Vishha-osvita-v-SSHA>
 9. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини” / І. М. Ковчина // Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с.
 10. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст). Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : [file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В..pdf](file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко%20Т.В..pdf)

УДК 94(460)

***А. І. Нойок (Anastasiya Noyok)** студентка
факультету історичної освіти, НПУ імені
М. П. Драгоманова, м. Київ
noy.nastya@ukr.net
Науковий консультант:
канд. істор. н., доц. М. В. Панченко*

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ НА МЕНТАЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ІСПАНІЇ (THE INFLUENCE OF CULTURAL TRADITIONS ON THE MAPPING OF SPANISH POPULATION)

У роботі проаналізовані питання щодо впливу культурних традицій на ментальність населення Іспанії. Автором досліджені наукові джерела та термінологія заявленої проблеми. Також подано особливості культурних традицій Іспанії.

***Ключові слова:** ментальність, культура, традиції, населення, іспанці.*

The paper analyzes the influence of cultural traditions on the mentality of the population of Spain. The author researches the scientific sources and terminology of the stated problem. Also featured is the cultural traditions of Spain.

***Keywords:** mentality, culture, traditions, population, Spaniards.*

Сучасний світ захоплюється туризмом. Однією із привабливих країн, яка має власні культурні традиції та особливості розвитку в Європі є Іспанія. Цією країною цікавиться українське населення.

Цим питанням в українській науці займалися В. Домніч, Н. Лавриченко, В. Припотень, Л. Щербак та інші. Іспанські дослідники: Águeda Alba Méndez, Enrique Bustamante, Jose Antonio Cieza García.

Іспанія розташована у Центральній Європі. На її розвиток та культуру впливали різні народи, релігії, культури. Як вказує О. В. Романенко, такий вплив знайшов своє відтворення у пам'ятках та традиціях Іспанії. Окремі її регіони пишаються власною самобутністю та самостійністю. В іспанському народі поєдналися культури кельтська, грецька, фінікійська, римська та інші [10].

О. Кожановський наголошує на тому, що “національне питання” в Іспанії у суспільнонауковій традиції є одним з численних проявів проблеми, давно вже усвідомленої і обговорюваної як у вітчизняній, так і в закордонній науці, проблемі, яка не втрачає актуальності. У його праці йдеться саме про несвідоме прагнення вчених-суспільствознавців розглядати досліджуваний ними народ, який належить до іншої історикокультурної традиції. Образ Іспанії та її населення у свідомості наших співвітчизників радянського часу є результатом екстраполяції на цю далеку країну історичного досвіду нашої батьківщини [6].

Іспанці відрізняються своїми специфічними рисами у проявах душевного настрою. С. Е. Якімова підкреслює, що для цих представників романської культури притаманні психоемоційна експресивність та спонтанність. Ці якості дуже часто спостерігаються у розумінні символіки кольору даного народу [12].

Кожен народ має свій специфічний менталітет. Не є винятком й іспанський народ. Адже, як вказують у своєму дослідженні О. В. Юринець та М. М. Федорів, менталітет є генетичним кодом та передумовою ставлення людини до таких категорій, як “власність”, “праця”, “багатство” тощо [11].

Культура Іспанії вирізняється своєю різноманітністю та надзвичайною цікавістю. Усім відомо, що Іспанія подарувала світу гітару, фламенко, гаспачо і ще багато інших цікавих культурних надбань. У своїй праці Х. М. Дейнега розповіла, що іспанці люблять гарно одягатися і вміють насолоджуватися життям. Пабло Пікассо, Хуан Грис, Хуан Міро та Сальвадор Далі подарували Іспанській культурі неймовірну славу [3].

Л. А. Ороховська у своєму дослідженні зазначає, що для того, аби вміти розуміти інші культури, звичаї та традиції певних народів та цивілізацій можна тільки розуміючи особливості ментальності, темпераменту та духовних цінностей цього народу [7].

Іспанія завжди приваблювала туристів із різних куточків світу. Так, наприклад, за дослідженням Л. М. Бусола та Л. О. Левчук, для туристів із таким великих країн як США, Канада та Японія цей туристичний куточок є територіально відділеною країною, яка є цікавою саме як країна з багатою культурною ті історичною спадщиною, зокрема періоду Ренесансу. Тобто, для туристів з цих країн це Королівство є привабливим своїми пізнавальними подорожами [2].

Міжкультурні зв'язки необхідні для повноцінного розвитку країн. Не можна проходити повз об'єктивні глобалізаційні процеси. Адже саме вони впливають на позитивне культурне взаємозбагачення. У своїй роботі А. П. Дубрівна наводить приклад культурно-мистецьких проектів Карлоса Гарсія Лаоса, які не один рік проводяться в Україні та Іспанії та демонструють неоціненний результат культурного об'єднання за допомогою засобів мистецтв. Ці проекти виявляють корисний практичний матеріал та дієву сутність культурної дипломатії [5].

Іспанський народ має свої індивідуальні риси. У науковій праці З. В. Бойко згадано дослідника Гегеля, на думку якого основною рисою іспанського характеру є індивідуалізм. Але ці риси не проявляються обмежено, а навпаки у іспанців вони зазвичай мають узагальнену форму і проникнуті рефлексією [1].

Культурна дипломатія є невід'ємною складовою будь-якої країни. Саме вона є важливим фактором розвитку культурних традицій. Цікавим прикладом такого розвитку є Королівство Іспанія. У своєму дослідженні Ю. Л. Подаєнко зазначає, що Іспанія поступово посилює динаміку активності в політичній, економічній та культурній сферах світової політики. Розробляються та реалізуються заходи, спрямовані на розповсюдження іспанських культурних зразків (кіно, музики, театру тощо) [9].

Ментальність будь-якого народу є невід'ємною складовою культури та традицій. Вона впливає на розвиток культурної спадщини, на поведінку людей, їх духовних та фізичних цінностей. У своєму дослідженні Р. В. Демчук говорить, що у національному вимірі ментальність відображає специфіку національної культури, проективною інтенцією котрої у соціумі виступає менталітет [4].

Не останню роль виконує культура державного управління у країні. Вона являє собою комплекс знань про систему цінностей і мету діяльності державних органів. Ж. А. Писаренко підкреслює, що усі процеси відбуваються за умов дії цілої системи чинників соціального, економічного, політичного та ціннісно-ментального походження. Тож, визначення факторів формування культури необхідно розглядати саме в колі цих процесів та їх умов [8].

У своєму дослідженні Л. М. Бусол та Л. О. Левчук зазначають, що туристичний ринок Іспанії сформований переважно завдяки зовнішньому попиту, який зорієнтований на прийом іноземних туристів. Туристи вибирають Іспанію, як відомий туристичний центр, оскільки наявний комфорт готелів, бездоганний сервіс, гостинність та турбота – головні чинники, які переважають під час вибору країни відпочинку [2].

У своєму дослідженні О. В. Юринець та М. М. Федорів відмічають, що національний менталітет є важливим фактором впливу на формування організаційної культури та на сприйняття працівниками цінностей, норм поведінки та системи менеджменту, які визначені як прийнятні та обов'язкові згідно з корпоративним кодексом організації. І цей чинник варто враховувати для ефективного управління узгодженою діяльністю підрозділів [11].

У дослідженні О. В. Романенка знаходимо, що Іспанія – країна, що має надзвичайні можливості для організації туризму, широкий спектр кліматичних, географічних та етнокультурних характеристик, які роблять цю країну особливо привабливою для туристів. Тут можна знайти все і для будь-якого виду туризму – від рекреаційного на узбережжі та островах до гірськолижного у чисельних гірських системах та пізнавального в культурних центрах країни [10].

Подальшими розвідками наукових досліджень можуть бути: Характер населення Іспанії в сучасних традиціях, Національний менталітет іспанців як показник формування організаційної культури, Культурні традиції іспанського народу та їх вплив на сучасне світосприйняття населення.

Висновок. Отже, наше дослідження указує, що культурні традиції дуже інтенсивно вплинули на ментальність населення Іспанії. Вони забезпечили націнування традицій, поведінку та характер іспанців. У народі, який проживає в цій країні, поєднано багато культур – грецька, фінікійська, римська та інші, що значно вплинули на розвиток та розширення культурних традицій та здобутків. Як наслідок поєднання

різних культур, іспанці вирізняються своїми специфічними рисами характеру, особливо у проявах душевного настрою. Вони наділені спонтанністю та психоемоційністю. Саме менталітет і є генетичним кодом кожного народу.

Conclusion

Consequently, cultural traditions have very strongly influenced the mentality of the population of Spain. They influenced the appreciation of traditions, the behavior and character of the Spaniards. Many peoples who live in this country combine many cultures (Greek, Phoenician, Roman, and others) that have greatly influenced the development and expansion of cultural traditions and achievements. As a result of the combination of different cultures, the Spaniards are distinguished by their specific features of character, especially in the manifestations of spirituality. They are endowed with spontaneity and psycho emotionality. That mentality is the genetic code of every people.

Використані джерела:

1. Бойко З. В. Особливості менталітету українського народу та менталітету інших народів. file:///G:/pdf/mvkfm_2015_2_16.pdf, режим доступу, читання з екрану
2. Бусол Л. М., Левчук Л. О. Іспанія на світовому ринку туристичних послуг, file:///G:/pdf/49.pdf, режим доступу, читання з екрану.
3. Дейнега Х. М. Система державного управління Королівства Іспанія: досвід для України. file:///F:/pdf/54438d53-74f0-4680-8f5a-afb09a8d7f41.pdf, режим доступу, читання з екрану.
4. Демчук Р. В. Ментальність як ідентифікаційне поняття у матриці української культури. file:///G:/pdf/698-1361-1-SM.pdf, режим доступу, читання з екрану.
5. Дубрівна А. П. Культурно-мистецькі проекти як модус міжкультурної комунікації, file:///G:/pdf/20171017_203.pdf, режим доступу, читання з екрану
6. Кожановський О. Два погляди на “етнонаціональну” ситуації в Іспанії. file:///E:/pdf/15-Kozhanovskiy.pdf, режим доступу, читання з екрану.
7. Ороховська Л. А. Особливості етнічної самобутності та ментальності цивілізацій у контексті систем медіакультури сходу та заходу, file:///F:/pdf/Vnau_f_2016_1_8.pdf, режим доступу, читання з екрану.
8. Писаренко Ж. А. Фактори впливу на культуру державного управління, file:///G:/pdf/16.pdf, режим доступу, читання з екрану.
9. Подаєнко Ю. Л. Європейський досвід реалізації культурної дипломатії: специфіка та перспективи подальшого розвитку, file:///G:/pdf/podaenko.pdf, режим доступу, читання з екрану.

-
10. Романенко О. В. Дослідження гостинності сучасної європейської країни Іспанії, file:///E:/pdf/gt_2012_20_19.pdf, режим доступу, читання з екрану
 11. Юринець О. В., Федорів М. М. Аналіз впливу національного менталітету на формування організаційної культури. file:///F:/pdf/70-336-342.pdf, режим доступу, читання з екрану.
 12. Якімова С. Е. Символіка позначень кольору в іспанському та українському прапорах, file:///E:/pdf/34.pdf, режим доступу, читання з екрану.

УДК 364-787.4(437)

О. С. Пайманов (Oleksandr Paimanov)
студент факультету історичної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ
Науковий консультант:
канд. юрид.н., доц. С. В. Пасічніченко

ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (FEATURES OF EMPLOYMENT OF FOREIGN CITIZENS IN CZECH REPUBLIC)

З незалежністю Україна зіткнулася з низкою процесів і явищ, які не були характерними для радянського суспільства або виявлялися в той час в іншій формі. Ці процеси включають трудові міграції. У роботі висвітлені окремі аспекти, необхідні при працевлаштуванні іноземців у Чеській Республіці.

Ключові слова: працевлаштування, іноземці, Чеська Республіка, міграція

When planning a trip abroad for the purpose of employment through Ukrainian intermediaries, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine recommends that Ukrainian citizens check that there is an appropriate license for mediation in employment for work abroad through the Ministry of Social Policy of Ukraine in the subject of economic activity. With independence Ukraine encountered a number of processes and phenomena that were not characteristic of Soviet society or were manifested at that time in a different form. These processes include labor migration.

Keywords: employment, foreigners, Czech Republic, migration, labor migration.

Серед одних із найвідоміших українських вчених, які вивчали це питання були О. В. Цуп, В. М. Ткаченко, С. Устич. Вони провели велику дослідницьку працю, зокрема О. В. Цуп, стосовно особливостей працевлаштування в Чехії іноземних громадян, в тому числі і українців. Також ці вчені нарівні з відомими чеськими дослідниками, такими як Вацлав Гавел, Милош Докуліл, Йозеф Юнгман виявляли причини

робітничих міграцій та їх наслідки. Ними був написаний ряд наукових праць, за якими можна виявити основні причини міграцій, відношення місцевого населення до мігрантів, особливості працевлаштування, особливості соціальної допомоги та захисту.

Взаємини України і Чеської Республіки у сфері міграційної політики, трудових відносин і зайнятості представлені рядом документів, укладання яких розпочалося із 1996 р. Зокрема, 21 березня 1996 р. підписано “Угодуміж Міністерством праці України та Міністерством праці і соціальних справ Чеської Республіки про співробітництво в галузі праці і зайнятості”. Саме спільний інтерес щодо сприяння економічного і соціального прогресу змусив країни розглянути ряд проблем. Серед них першочергового значення надавалося регулюванню трудових відносин у нормативних документах, колективних і трудових договорах, застосуванню механізмів проведення переговорів між роботодавцями і робітниками та забезпечення ними належних умов, техніки і гігієни праці. Безробіття, що натої час було характерним для обох країн, планувалося пом’якшити системою надання консультацій, навчанням нової професії або ж перекваліфікації. Проблему зовнішньої трудової міграції та прийняття на роботу громадян з обох країн також було розглянуто на сторінках договору, однак заходів щодо її найшвидшого вирішення тоді не було знайдено. Тимне менше, політика доходів, система заробітної плати, її законодавче регулювання, заходи соціального захисту і соціального страхування залишилися основними питаннями, які становлять взаємний інтерес. [1].

На пошук роботи до Чехії з України виїжджають як чоловіки так і жінки. Чоловіки здебільшого працюють на будівельних і промислових об’єктах. Українки зайняті в обслуговуючій сфері (миття посуду, допомога на кухні ресторанів, кафе, прибирання в готелях тощо), частково в торгівлі та промисловості. Економічну мотивацію, а саме потреба заробітку на прожиття сім’ї, купівлю житла, навчання дітей, можна вважати основною причиною потенційних емігрантів. Важливим джерелом інформації про ринок праці в Чеській Республіці та його умови для бажаючих виїхати є насамперед ті ж заробітчани, що періодично навідуються додому на Україну. Виїзд трудових мігрантів здійснюється переважно за допомогою туристичних віз, потім проводиться швидкий пошук роботи та нелегальна праця (“на чорно”). З часом відбувається довготривалий та складний процес легалізації. Оскільки процес трудової міграції українців до Чеської Республіки

триває більше десяти років, то доволі частими стають явища переїзду всієї сім'ї до країни, навчання українських дітей у чеських школах і коледжах, відкриття власної справи, орендування чеських фірм тощо[2].

До позитивних чинників трудової міграції українців слід віднести такі інтереси заробітчан: заробити кошти і покращити економічне становище своєї родини; заробити на придбання нерухомості, на навчання дітей як умови комфортного існування в суспільстві; заробити гроші з метою розпочати власний бізнес вдома чи, навіть, у країні перебування; за час перебування за кордоном підвищується культурний рівень українських заробітчан; позитивно змінюється психологія наших співвітчизників і бажання втілити в Україні кращі запозичені відносини спілкування [3].

Чехія протягом наступних років залишалася однією з найбільш відкритих держав-членів ЄС в питаннях працевлаштування громадян України. За офіційними даними Посольства Чехії в Україні (2010 р.), в Чеській Республіці жили і працювали близько 135 тисяч українських громадян, але за неофіційною інформацією реальна цифра була значно більшою через неможливість обліку даних нелегальної міграції [4].

Українська і чеська сторони напрацьовують проекти у таких основних напрямках як: нові технології і технологічне обладнання для створення джерел енергії і засобів транспортування енергоносіїв, проектування і створення авіаційної техніки, розробка зразків нової медичної техніки, інструментів і медичних приладів, винайдення автомобілів спеціального призначення, створення нових зразків рухомого рейкового транспорту, верстатобудування, радіоелектронна апаратура і засоби зв'язку, створення машин і механізмів для обробки землі, збору врожаю і переробки сільськогосподарської продукції. Варто відзначити, що більшість із вказаних напрямів діяльності досі перебувають на стадії проекту [5].

У процесі становлення українсько-чеських відносин на державному рівні у 1990-х рр., умови для налагодження співробітництва в галузі фундаментальних та прикладних наук, передової техніки і технологій, а також підтримання безпосередніх зв'язків та спільних ініціатив учених, дослідників, науково-дослідних інститутів, установ Академій наук та науково-виробничих об'єднань забезпечувалися 10 і 15 статтями міждержавного "Договору про дружні відносини і співробітництво". Згодом їх зміст розширили наступні двосторонні документи, які обумовлювали напрями співпраці та її координацію в межах спеціальних робочих груп та спільних комісій [6].

Особливості сучасних українських мігрантів, які обрали ЧР місцем працевлаштування, стали предметом досліджень чеських соціологів. Проведені серед них опитування засвідчили, що нова українська національна меншина в Чехії вельми замкнута, не довіряє місцевим інституціям та поліції, високоосвічена, релігійна, половина її представників регулярно працює у вихідні. Частина їздить на Батьківщину, а Чехію сприймає як свій- тимчасовий притулок. Більшість мігрантів у правовому полі залишається незахищеною, в соціальному – невлаштованою, в політичному – безправною [7].

Після Другої світової війни та чехословацького лютневого комуністичного перевороту 1948 р. посилювалися негативні тенденції в житті української громади. Діяльність українства в Чеських землях зазнавала утисків та зводилася до мінімуму. Практично всі українські установи, створені емігрантами, було ліквідовано як “антирадянські” та “буржуазно-націоналістичні”, а ті діячі національної культури, які не встигли або не захотіли виїхати на Захід, були насильно депортовані до СРСР та репресовані. Арешти НКВС та вивезення українців до Радянського Союзу, разом з окупацією країни в 1968 р., призвели до зникнення в Чехії сильного осередку політичної еміграції та переміщення центру культурно-громадського життя українців до Пряшівщини, де існувало 250 українських сіл. Тому активізація там українства за посткомуністичної доби поставила перед громадою нове завдання – “зберегти власну ідентичність, але й виносити українське питання достойно на майоритетне чеське населення” [8].

Значна увага наразі зосереджується на сприянні процесу інтеграції сучасних мігрантів, зокрема, на їхніх дітях, які народилися чи дуже маленькими приїхали до Чехії. Для них запроваджено кілька проектів, які були фінансово підтримані Міністерством культури та Міністерством шкільництва ЧР, а також мерією Праги.

Найбільший резонанс викликали проекти “Пізнай свою другу Батьківщину” та “Діти – дітям”. Восени 2000 р. було започатковано недільну форму курсів для українських дітей “Рідна школа”. Через п’ять років в Празі відкрилася перша школа, де українські діти мають змогу навчатись рідною мовою. До нового навчального року у “Слов’янській школі” було укомплектовано всі класи. Водночас тут розпочала роботу школа вихідного дня, що дає можливість здобути знання про історію рідної країни, вивчити мову та вдосконалити знання з української літератури, взяти участь у гуртках. З 2005 р. починає функціонувати перша в Празі Українська школа при Філії Національного педагогічного

університету ім. М. П. Драгоманова. На даний час заклад нараховує 120 учнів і називається Українська гімназія в м. Прага. Незважаючи на фінансові труднощі, з 2007 р. працює і надає українським дітям знання рідною мовою празька суботня школа “Ерудит”, історія якої розпочалася за допомогою Греко-католицької церкви. На початку 2009 р. в столиці Чехії на її базі відбулося урочисте відкриття Міжнародної української суботньої школи “Свобода”, а наступного року була зареєстрована громадська організація “СУШ Ерудит”. Наразі тут навчається 30 дітей і працює 9 педагогів [9].

Отже, трудова міграція зазнала інтерпретацій протягом останніх 50 років. Наразі вона керується законодавчими документами як Чехії, так і України. Трудова міграція є підґрунтям міжнародних відносин двох країн, вона надає “друге дихання” соціальним ресурсам, людським спільнотам та розвитку двох країн.

So, drawing conclusions from the examples cited below, we can find out what migrants are encountering, the attitude of local people towards them, and the social assistance they receive. Thanks to numerous research known Ukrainian and Czech scientists can identify the main causes of labor migration, advanced integration processes that focus on migrant children to help them adapt to the new environment or provide training in their native language. Also, from these works you can learn about the complex political processes that took place on the great part of the Soviet territory and what they brought to the great European countries in our time.

Використані джерела:

1. Українська трудова міграція в Чехії: проблеми шляху вирішення / О. В. Цуп // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 269-277. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2014_120_36
2. Годованська О. Репрезентація етнічної ідентичності в інтерв'ю українських трудових мігрантів в Чеській Республіці [Електронний ресурс] / О. Годованська. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1607/57/>.
3. Ульяницька О. В. Проблеми безробіття і трудова міграція українців + [Електрон. ресурс] / О. В. Ульяницька // Актуальні Проблеми Економіки. – 2005. – № 8. – С. 167-172. – Спосіб доступу : Електрон. чит. зал ПУСКУ. – На укр. мов.]
4. Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918-1945. – Praha, 1993-1996; Duchovní proudy ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice(1919-

-
- 1939). – Praha, 1999; Soupis pramenů k dějinám národů Ruská, Ukrajiny a Běloruská do roku 1945 z archívu České republiky. – Praha, 2002.
5. Українська діаспора – самая многочисленная діаспора Чехии (<http://www.rus.newsru.Ua/Ukraine/18dek2011/majzhechexy.html>).
 6. Віднянський С. В. Українці Чехословаччини в демократичному русі (1968–1969 рр.) / С. В. Віднянський, Р. М. Постоловський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 1997. – Вип. 6. – С. 63 ; Hodnett G., Potichnyj P. The Ukraine and the Czechoslovak Crisis. – Canberra, 1970. – P. 38.
 7. Райчинець Б., Лівінський О. Українець, який має друзів і ходить до корчми – виняток... // Там само. – 2004. – № 2. – С. 7; Євтух В. Б., Трощинський В. П., Попок А. А. Назв. праця. – С. 307 ; Cizinci v České republice. (http://www.czco.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr).
 8. Райчинець Л. Назв. праця. – С. 69-70; Kalendář ukrajinské menšiny v ČR. (<http://www.ukrajinci.cz>); Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice. (http://wtd.vlada.cz/urad/urad_postaveni.htm); Хроніка громади // Пороги. – 2012. – №1-2. – С. 3-4.
 9. “Родина” має новий сайт // Пороги. – 2011. – № 4. – С. 4; Цимбал Г. “Берегиня” відзначила свято кохання // Там само. – С. 5; Список пражських громадських організацій // Там само. – № 12. – С. 5. Українська діаспора. (<http://www.rus.ridna-ukraina.com.ua/diaspora>).

УДК 37.091.212-054.6(438)

Є. О. Порошинський (*Yevhen Poroshinsky*)
студент факультету історичної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ
Karzergame342@gmail.com
Науковий консультант:
доктор пед. н., проф. І. М. Ковчина

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ПОЛЬЩІ (FEATURES OF TEACHING FOREIGN CITIZENS IN POLAND)

У роботі проаналізовано питання з проблеми навчання іноземних громадян у Польщі. Автором досліджені наукові джерела та термінологія заявленої проблеми. Також подані особливості вивчення мов та можливості отримання стипендіальної освіти.

Ключові слова: навчання, іноземні громадяни, Польща, мова, стипендія.

At this work I analyze the issue of teaching foreign citizens in Poland. The author researches the scientific sources and terminology of the stated problem. Also featured are the study of languages and the possibility of obtaining scholarship education.

Keywords: *training, foreign citizens, Poland, language, scholarship.*

Україна є сучасною державою, яка співпрацює з Європейським Співтовариством. Прийнята Концепція “Європа2020” щодо освітньої політики поставила одним із головних завдань навчання молоді протягом життя. Тому навчання українців у Польщі є актуальною проблемою сьогодення.

Entrance:

Ukraine is a modern state that cooperates with the European Community. The adopted Concept on Education Policy for 2020 has set one of the main goals of teaching young people throughout their lives. Therefore, teaching Ukrainians in Poland is a topical issue today.

Цим питанням в Україні та у Польщі займаються І. М. Ковчина, Борис Ложкін, Дмитро Шимків, Віта Павленко, Yacik Bialac, Marta Gorchinskaya, Boguslava Dommanskaya.

Польща – чудова європейська країна, що входить до складу Європейського Союзу та Північно-Атлантичного Альянсу – НАТО, є близьким сусідом та надійним партнером України та українців. Географічна та культурна близькість, а також схожість української та польської мов мають великий вплив на те, що українці почувають себе в Польщі майже так, як удома. Протягом останніх років Польща стала однією з найпривабливіших країн, куди абітурієнти з України їдуть здобувати освіту, особливо популярні університети Польщі. А переваг, які дає освіта в Польщі є чимало [1].

В сучасній європейській педагогіці вдосконалення навчального процесу пов’язують із використанням методики і технологій, орієнтованих на розвиток креативності з урахуванням індивідуальності. Із вересня 1999 року в Польщі була прийнята нова система народної освіти. Однією з причин реформи системи була перспектива інтеграції Польщі в Євросоюз, у зв’язку з чим було здійснено спробу адаптувати польську систему освіти до європейської задля підтримання взаємозв’язків з іншими державами [2].

Як правило іноземець може навчатися в польському вузі. Проте залежно від статусу перебування, відрізняються повноваження іноземця в питаннях вступу та умов оплати за навчання. Деякі іноземці можуть

вступати та навчатися, а також брати участь в наукових дослідженнях на таких самих принципах, які діють для польських громадян. Це правило стосується також безкоштовного навчання. Це: іноземці, яким надано дозвіл на постійне проживання, іноземці зі статусом біженця, які проживають на території Польщі, яким надано дозвіл на проживання довгострокового резидента Європейського союзу, особи, які отримали дозвіл на тимчасове проживання та інші. Іноземці, які мають карту перебування з анотацією, або шенгенську візу ЧИ національну візу, видану з метою виконання праці на території Польщі, можуть навчатися у вищих навчальних закладах, але лише на платній основі. Цим особам не надається право на соціальну стипендію, спеціальну стипендію для інвалідів і грошову допомогу. Громадяни держав Європейського союзу та Ісландії, Норвегії, Ліхтенштейну і Швейцарії можуть вступати на принципах, які діють для польських громадян. Цим особам, однак, не надається право на соціальну стипендію, спеціальну стипендію для інвалідів і грошову допомогу [3].

У деяких польських навчальних закладах можеш навчатись і польською мовою, і іноземною (залежно від програми навчання). Щоб розпочати навчання польською мовою, мусиш представити документи, що підтверджують твоє знання польської мови (сертифікат). Якщо маєш підтвержене польське походження, то можеш подати заяву на отримання стипендії польського уряду – це дає можливість протягом року відвідувати курс польської мови. Якщо ти знаєш польську мову, але не маєш підтвердження свого рівня знань у вигляді зданого екзамену, то цей рівень буде визначено співбесідою в університеті. Залежно від навчального закладу, може бути потрібен і сертифікат, і розмова. Дуже часто університети організовують літні курси, короткі курси під час канікул, піврічні і річні курси польської мови, які готують до подальшого навчання польською мовою [4].

Вартість навчання в Польщі для українців подібна (від 800 євро на рік), а часто нижча, ніж в Україні. Натомість якість навчання та перспективи випускника дуже різняться. Польська система освіти повністю інтегрована у європейську, а це означає якість, сучасність, відповідність вимогам ринку праці та перспективність. Дипломи, які дають ВУЗи та університети Польщі, дійсні в усіх країнах Європейського Союзу, в Україні та Росії, а також у інших країнах світу. Завдяки цьому, освіта в Польщі відкриває необмежені перспективи

працевлаштування в усій Європі та поза її межами. Часто, навчаючись в Польщі, пересічний українець має на європейському ринку праці ліпші перспективи, ніж його одногрупник-поляк. Це зумовлено тим, що розпочинаючи навчання в Польщі, українець вже володіє двома іноземними для польських студентів мовами – українською та російською. За роки навчання кожен студент досконало вивчить польську та володітиме щонайменше англійською (англійська мова є обов'язковою дисципліною у кожному вузі) [5].

Отримуючи диплом про вищу освіту, фахівець потрапляє на ринок праці, володіючи чотирма-п'ятьма мовами. Ця перевага є досить суттєвою для таких секторів економіки, як транспорт, туризм, консалтинг, торгівля, міжнародний менеджмент, журналістика, освіта тощо. Економічна співпраця Європейського Союзу з Україною постійно зростає. Польща – один з найбільших закордонних інвесторів в Україні. Водночас український капітал все сміливіше мандрує до Польщі та загалом до Європи. Імпорт-експорт за напрямком Україна-ЄС, спільні підприємства, проекти, інвестиції – все це є передумовою зростаючого попиту на кваліфікованих фахівців, які закінчили навчання в Польщі та здобули якісну європейську освіту, володіють іноземними мовами та добре орієнтуються у специфіці співпраці з Україною та ЄС [6].

Освіта в Польщі здійснюється за Болонською системою. Термін навчання від трьох до п'яти років. Випускники отримують освітньо-кваліфікаційний ступінь бакалавра, інженера та магістра. Термін навчання: 1) Бакалаврат – 3 роки (6 семестрів); 2) Інженерні спеціальності – 3,5-4 роки (7-8 семестрів); 3) Магістр – 5 років (10 семестрів); 4) Магістр на базі бакалавра/спеціаліста – 2 (4 семестри).

Навчання відбувається на стаціонарній та заочній формах. Стаціонарне навчання відбувається від понеділка по п'ятницю від 8.00 до 16.00, протягом тижня студенти мають вільний від занять день, передбачений для самоосвіти: відвідування бібліотек, читальних залів, роботи з інтернетом.

Заняття заочного відділення проходять два рази на місяць у вихідні: в суботу та неділю. Навчальний процес складають лекції, семінари, практичні заняття, заліки, екзамени. Окрім загальних та спеціальних предметів, навчальною програмою передбачені також предмети на вибір, тому студенти мають подекуди індивідуальний план занять. Оцінювання знань студентів здійснюється за наступною

шкалою: відмінно – 5.0; дуже добре – 4.5; добре – 4.0; посередньо – 3.5; задовільно – 3.0; незадовільно – 2.0.

Навчальний рік складається з двох семестрів. Зимовий семестр розпочинається 1 жовтня та триває до 31 січня. Екзаменаційна сесія розпочинається 31 січня та триває до 11 лютого. Літній семестр триває від 1 березня до 30 травня. Екзаменаційна сесія триває від 1 червня до 20 червня [7].

Незнання мови переважним чином не впливає на вступ до більшості університетів, але перед початком навчання необхідно здобути певний рівень володіння мовою, аби полегшити для себе, особливо на початковому етапі, навчальний процес та адаптаційний період в іншомовному середовищі.

Існує активна допомога: проводяться інтенсивні курси вивчення польської мови поєднані з адаптаційною програмою. Дана програма являється дуже популярною серед українських студентів, оскільки дозволяє не тільки швидко та ефективно вивчати мову, а також сприяє адаптації до нового середовища, нової країни, що значно полегшує студентам початок навчального процесу. Детальніше про інтенсивний курс поєднаний з адаптаційною програмою [8].

Також пропонується ефективно та якісне вивчення польської мови в мережі мовних шкіл в Україні а такж, дуже популярні заняття з польськими дипломованими викладачами, носіями мови в формі відеоконференцій за допомогою програми [https://www.osvitapol.info/?gclid=EAIaIQobChMIIs6LZhazl2gIVWPhRCh3K6w1IEAAYAiAAEgJhf_D_BwE]

З кожним роком все більше університетів пропонують навчання на англomовних факультетах та спеціальностях, а їх різноманітність стає дедалі більшою. Навчання англійською мовою як правило дорожче у порівнянні з навчанням польською мовою.

Для того, щоб навчатись у польському університеті на англomовних факультетах, знання англійської мови абітурієнта повинні бути відповідного рівня. При вступі необхідно мати відповідний міжнародний Сертифікат, наприклад: IELTS, CPE, CAE, TOEFL. Деякі університети проводять мовний іспит онлайн. Низка вузів пропонує вступ на окремі англomовні спеціальності без сертифікату за умови, що наприкінці першого семестру студент складе відповідний мовний іспит.

Завдяки 12-річній роботі в галузі освіти в Польщі налагоджена якісна співпраця з низкою гуртожитків, завдяки чому наші студенти

мають гарантовані зручні умови проживання. Гуртожитки діляться на дві категорії: “стандарт” та “економ” – завдяки чому кожен може підібрати для себе відповідний до бюджету варіант. Студенти можуть обирати проживання в одно-, дво-, три- та чотиримісних кімнатах. На поверсі: кухні, душові відділення, ванні кімнати, туалети. Будинок цілодобово охороняється агенцією охорони, є відеомоніторинг [9].

Вартість навчання польською мовою – від 820-1300 євро/рік.

Вартість навчання англійською мовою – від 1200 євро/рік.

Оплату за навчання можна проводити помісячно, за семестр або за рік.

Проживання: економ-клас – від 98 євро/місяць; стандарт – 150 євро/місяць; місце в орендованій квартирі – від 160 євро/місяць. Харчування, транспорт, особисті витрати – від 120-160 євро/місяць [10].

Отже, освіта є суспільною цінністю. Більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини. Доступність освіти органічно пов'язана з відповідальністю особи перед собою і суспільством. Якість освіти є значущою вартістю для особи, її саморозвитку й самоствердження [11].

Висновок. Отже, сьогодні освіта активно розвивається за рахунок міжнародної співпраці. Польща є однією з тих країн, яка надає високоякісний комплекс знань. І надає перспективи для успішного майбутнього. Тому ми вважаємо, що на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти, обробити досвід європейських країн та відтворити його у національній системі вищої освіти [12].

Conclusion: So today, education is actively developing at the expense of international cooperation. Poland is one of the many countries that provides a high-quality knowledge base. And it provides prospects for a successful future.

Використані джерела:

1. Історія Польщі наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Польща> , 2002
2. Становлення та розвиток системи освіти в Польщі / Віта Павленко ; Житомирський державний університет імені Івана Франка // Українська

-
- полоністика. Випуск 12. Педагогічні науки. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/20575/1/8.pdf>, 2015 рік
3. Навчання і робота іноземців в Польщі / Яцек Бялас, Марта Горчинська, Ismena Saadi, Богуслава Домманська ; редакція: Агнешка Мікульська-Йоллес. – Режим доступу : <http://programy.hfhr.pl/dacgrade/публікації-2/>, 1 серпня 2017 рік.
 4. Текст: Юліан Гофман Ягода Кошко Моніка Кухарчик Магдалена Тота Барбара Вуйцік; Редакція: Ізабелла Лерачик; “Центр Інформації для Іноземців”, http://panstwoprawa.org/wp-content/uploads/2016/05/witaj-w-polsce_2016-UKR_11-05.pdf, 2015 рік
 5. http://panstwoprawa.org/wp-content/uploads/2016/05/witaj-w-polsce_2016-UKR_11-05.pdf
 6. http://elibrary.kubg.edu.ua/15244/1/Hryshchuk_Y_2016_5_OSV.pdf
 7. http://eurydice.org.pl/wp-content/uploads/2017/10/System-edukacji-w-Polsce_2017_2018_PL.pdf
 8. <http://kursy-polskiego.osvitapol.info/intensyv-adaptaciy-polscha>
 9. <http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/1652675396.pdf>
 10. <https://www.osvitapol.info/navchannja-v-polshhi-ukrainciv>
 11. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст) / Т. В. Андрущенко Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : [file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т.В.pdf](file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко%20Т.В.pdf)
 12. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”/ І. М. Ковчина //Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017/ – 515 с. – С. 32-34.

М. І. Романов (Maxim Romanov), студент
факультету історичної освіти, НПУ
імені М. П. Драгоманова, м. Київ
maksimromanov3@gmail.com
Науковий консультант:
доктор пед.н., проф. І. М. Ковчина

ОБМІН СТУДЕНТАМИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США (STUDENTS EXCHANGE BETWEEN UKRAINE AND USA)

У роботі розкриваються окремі аспекти обміну студентами між Україною та США.

Ключові слова: Україна, США, обмін, студент.

This article is needed in purpose of showing to every desirous for getting into the USA for their academic studies a programs that can be used for this purpose. In this article the scientific researches about students exchange will be covered.

Keywords: Ukraine, USA, exchange, student

Актуальність проблеми обумовлюється розширенням відносин України з європейськими та північноатлантичними країнами, а також приєднанням України до Болонського процесу. Цікавим є досвід України в обміні студентами із США. В статті розглядаються програми обміну студентами, можливості їх використання

Актуальність. З 1996 року ми можемо спостерігати в Україні розвиток такого напрямку у освітній практиці як обмін студентами із різними країнами. Із здобуттям України незалежності постала необхідність встановлювати контакти та взаємовідносини із іншими країнами, зокрема із США.

Дану проблему висвічували у своїх працях І. М. Ковчина, Л. Д. Чекаленко, В. В. Ромакін, Л. А. Поливана, О. Ф. Моцик, Grace Lang, Zweig D., Fung C. S., Han D., Khromov H., Giannoccolo P. (США).

На сьогодні в Україні передбачається активізувати контакти між людьми та культурні обміни за Програмою Фулбрайта, Програмою обмінів для майбутніх лідерів (FLEX), студентськими обмінами (UGRAD), Науково-практичною програмою з питань законодавства (LEAP), Програмою відвідання для міжнародних лідерів, Програмою з викладання та вивчення англійської мови, Програмою “Відкритий світ”. Країни продовжуватимуть тісно співпрацювати в контексті вшанування

пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932–1933 рр. та збільшення обізнаності громадськості про події тих років. Україна привітала намір США відкрити американський представницький дипломатичний офіс в м. Сімферополь [1].

Інтерес до України значний. Зацікавленість Україною підкріплюється співпрацею наукових установ, якщо випускники Програми з України та США активно спілкуватимуться, то кількість американських фулбрайтівців і надалі зростатиме. Збільшуватиметься й кількість спільних заходів. На них знадобляться кошти, однак це піддається раціональному вирішенню [2].

У США існують дворічні навчальні коледжі (community colleges, junior colleges), які пропонують ступінь “Associate degree”. Багато іноземних студентів в США вибирають цей тип навчальних закладів, а потім переводяться в чотирирічні коледжі або університети з метою отримання ступеня бакалавра. Незважаючи на те, що в розмовній мові учбові заклади називають “коледж”, відмінність між їх типами все-таки існує. Як правило, коледж – це маленький навчальний заклад, спрямований на академічну підготовку. Університети ж більше схильні до науково-дослідницької роботи і пропонують більш високий рівень навчання після отримання ступеня бакалавра, результатом якого є ступінь магістра або доктора. Також коледжами називають навчальні заклади, що входять до складу великих університетів.

Іноземні студенти з країн СНГ можуть обрати один із двох варіантів: по перше, вступити на підготовчі курси в США, які дозволяють за рік підготовчої програми пройти практично весь обсяг першого курсу, і після закінчення перейти на другий курс бакалавра. Подруге, за відсутності атестату про закінчення школи, можна поступити в американську школу і навчатися протягом 1-2-років. Наявність американського атестата з гарними оцінками буде перепусткою в університетське життя. Окрім цього, слід впевнено знати англійську мову і мати сертифікат TOEFL (IELTS).[3]

Основними програмами обміну є:

IREX – Представництво ради міжнародних наукових досліджень та обмінів

Фінансується урядом США. Директор програми в Україні: Андре Калан.

IREX – міжнародна неприбуткова організація, була заснована у 1968 році, пропонує інноваційні освітні програми з метою покращення

якості освіти, укріплення незалежних медіа ресурсів та сприяння громадянському розвитку суспільства. Програма зареєстрована в Україні в 1995 році.

UGRAD (Програма обміну для студентів 1-3 курсу ВНЗ України).

Мета програми: надати можливість студентам протягом 1 року навчатися в коледжах та університетах США та пройти практику за спеціалізацією [4].

Слід зауважити, що американська сторона надає фінансову допомогу вибірково. Було надано майже 100 грантів для вчених, 60 стипендій для студентів і 300 стипендій для учнів середніх шкіл на проведення досліджень, навчання і стажування в наукових і освітніх установах США. ВНЗ України уклали 56 угод про співробітництво з американськими університетами та коледжами США, з яких 10 отримали фінансову підтримку уряду США.

У Києві відкрито Американський дім, який проводить різні наукові й культурні заходи.

Передбачається також активізувати контакти між людьми та культурні обміни за Програмою Фулбрайта, Програмою обмінів для майбутніх лідерів (FLEX), студентськими обмінами (UGRAD), Науково-практичною програмою з питань законодавства (LEAP), Програмою відвідання для міжнародних лідерів, Програмою з викладання та вивчення англійської мови, Програмою “Відкритий світ”. Країни продовжуватимуть тісно співпрацювати в контексті вшанування пам’яті жертв Голодомору в Україні 1932–1933 рр. Та збільшення обізнаності громадськості про події тих років. Україна привітала намір США відкрити американський представницький дипломатичний офіс в м. Сімферополь [5].

Студенти у вузах вибирають певний предмет для глибокого вивчення (він називається спеціалізацією або “major”). Вибір спеціалізації допомагає підготуватись до професійної діяльності або подальшої освіти в даній галузі.

Навчання в університеті може бути дорого коштувати. Деякі школи забезпечують стипендії, які називаються “scholarships.” Уряд США також надає фінансову допомогу студентам. Більшість студентів беруть позику або подають на фінансову допомогу або стипендію, аби зможли платити за своє навчання виконання вашої роботи. Ваш роботодавець повинен сказати вам про необхідність спілкування англійською мовою, до того як вас приймуть на роботу. Якщо

роботодавець не може довести необхідність знання англійської мови, він можливо порушує федеральний закон [6].

27-29 червня 2012 р. у Вашингтоні за підтримки Державного департаменту США відбувся третій щорічний Форум “Освіта США”, в рамках якого мала місце “Глобальна презентація міжнародної освіти”. На заході були представлені англомовні презентаційні матеріали Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України про вищу освіту в нашій країні. Метою презентації було заохочення амери канських студентів до навчання в Україні, а також встановлення і розвиток партнерських стосунків між провідними українськими та американськими вищими навчальними закладами. Представлені матеріали від понад двадцяти українських навчальних закладів дозволили українському стенду зайняти одне з кращих місць серед декількох десятків країн, представлених на “Глобальній презентації міжнародної освіти” [7].

Обмін студентами призводить до покращення стосунків між державами на неофіційному рівні, тобто інтеграція у світове культурне середовище “знизу”. Скільки б не зустрічалися голови держав на офіційному рівні, потрібна певна критична маса реальних стосунків пересічних громадян для дійсного подолання монокультуралізму наших людей [8]. Тому ми вважаємо, що на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти [9, с. 32-34].

Утвердження пріоритету особистості становить підґрунтя закріплення свободи людини в системі освіти. Більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини. В європейському просторі доступність освіти органічно пов’язана з відповідальністю особи перед собою і суспільством. Це спонукає її робити зважений вибір, адже кредит належить повернути суспільству. Тому доступність освіти корелює з такими її вартісними рисами, як якість, суспільна потреба в ній та особистісна самореалізація[10]

Висновки. Подальшим розвитком наукових досліджень у цій сфері можуть бути: підвищення доступності для студентів використання програм обіну; заохочення студентів що користуються програмами обміну ділитися своїм досвідом; популяризація програмобміну студентами.

Conclusions. Further development of scientific researches in this area can be. Increasing accessibility of using the student exchange programs. Encouragement of students that using the program to share their experience. Popularization of students exchange programs.

Використані джерела:

1. Україна – США: від проектів до реалій / Л. Д. Чекаленко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – Вип. 107(1). – С. 103-112.
2. Програма ім. Фулбрайта – це набагато більше, ніж публічна дипломатія // Дзеркало тижня. Україна (http://dt.ua/EDUCATION/syuzan_ess_programa_imeni_fulbrayta_tse_nabagato_bilshe_nizh_publichna_diplomatiya-101875.html). – 2012. – 11–18.05.)]
3. Луценко О. А., Поливана Л. А. Основні ступені освітньої системи США.
4. Міжнародні освітні програми і проекти у вищій освіті України Бакалаврські програми і проекти. Джерело: www.irex.kiev.ua
5. Україна – США: від проектів до реалій / Л. Д. Чекаленко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – Вип. 107(1). – С. 103-112.
6. Ласкаво просимо до Сполучених штатів Америки: Довідник для Нових Іммігрантів Вашингтон, ДіСі 2005. Переклад: Оксана Колумбет – Київ, Україна
7. Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-американських відносин / О. Ф. Моцик // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2012. – Вип. 19. – С. 46-56.
8. Ромакін В. В. Міжнародні програми обміну студентами та їх вплив на подолання культуроцентризму у вихованні студентів.
9. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини” / І. М. Ковчина // Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с.
10. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст) / Т. В. Андрущенко. Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу : <file:///C:/Users/acer/Desktop/АндрущенкоТ.В.pdf33>

*Д. П. Савчук (Denis Savchuk), студент
факультету історичної освіти, НПУ
імені М. П. Драгоманова, м. Київ
agentslamjam@gmail.com
Науковий консультант:
доктор політ. н., проф. Т. В. Андрущенко*

ПРОБЛЕМИ BREXIT (BREXIT PROBLEMS)

У роботі проаналізовані питання з проблем Brexit. Автором дослідженні наукові джерела та термінологія із заявлених проблем Великобританії. Також подано особливості і проблеми Brexit.

***Ключові слова:** Brexit, Великобританія, Політика.*

In this work the issues of the problems of Brexit were analysed.

***Keywords:** Brexit, Great Britain, Politic*

23 червня – важливий день для Євросоюзу. Вперше в історії об'єднання виник ризик виходу з неї однієї з найбільших країн ЄС. Жителі Великобританії на референдумі 23 червня вирішили, чи залишатися країні в Євросоюзі або вийти з нього. Голосування називають Brexit (від англійських слова Britain – Британія і exit – вихід). Підсумки референдуму стали доленосними не тільки для самого Сполученого Королівства, а й для Євросоюзу і всього світу. [Олександра Харченко, “Брексит”: что это значит для ЕС и Украины, режим доступу <https://vesti-ukr.com/mir/154022-breksit-что-это-значит-для-ес-и-украины>].

Прихильники виходу вже неодноразово намагалися запевнити ірландців, що нічого не зміниться, що між Британією та Ірландією існують свої власні двосторонні угоди, які можна буде знову підписати, що економіки і народи обох країн настільки тісно пов'язані, що розділяти їх не має сенсу. З цим категорично не згодні прихильники збереження статус-кво [1].

Варіант повноцінного англійського Brexit відпадає. Тепер перш ніж покинути Європейський союз, британський уряд хоче отримати “перехідний період”, протягом якого Сполучене Королівство залишить за собою комерційні права, пов'язані з членством в ЄС, при цьому

зберігши внески в бюджет ЄС, дотримання правил ЄС і судових рішень, а також вільне пересування людей. Цей період триватиме як мінімум два роки починаючи з березня 2019 року – офіційного терміну для завершення процесу Brexit – а це означає, що до 2021 року Великобританія по суті буде державою - членом ЄС без будь-якого права голосу. Тим часом уряд прем'єр-міністра Великобританії Терези Мей, пообіцявши зберегти “глибокі і особливі” стосунки з Європою, спробує домовитися про нову “договірну-правову угоду” з ЄС. Однак у Британії буде досить мало шансів укласти новий договір за такий короткий час [2].

Для Британії вихід з ЄС створить багато ризиків. Перший ризик пов'язаний з торгівлею. За приблизними оцінками частка ЄС у британській торгівлі складає 45%. Тобто відновлення бар'єрів безумовно вдарить по британським виробникам. І якщо за короткий період після виходу Британії, ЄС у складі 27 країн не укладе нову торговельну угоду на кшталт угоди про зону вільної торгівлі, то Британія швидко зрозуміє негативні наслідки Brexit, і громадяни відчують це [3].

Голова уряду Великобританії Тереза Мей не підтримала жодну з наявних моделей для відносин країни із Євросоюзом після Brexit. Під час промови в Лондоні в п'ятницю, 2 березня, вона відкинула можливість угоди про зону вільної торгівлі за зразком Канади чи членство в спільному ринку ЄС за зразком Норвегії [4].

Прем'єр-міністр Нідерландів Марк Рютте закликав Велику Британію пояснити своє бачення майбутніх відносин з ключовими торговельними партнерами після того, як вона залишить Європейський Союз. Нідерланди є одним з провідних торговельних партнерів Британії, і в разі її хаотичного виходу з ЄС в березні 2019 року, без нової торговельної угоди, це може призвести до скорочення ВВП Нідерландів на кілька процентів [5].

Прем'єр-міністр Іспанії Маріано Рахой очікує, що Великобританія і ЄС незабаром перейдуть до наступного етапу переговорів щодо Brexit, незважаючи на проблеми прем'єр-міністра Терези Мей з політичною підтримкою будинку [Антон Вострий, Перемовини про Brexit, режим доступу : <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/2358225-peregovory-po-brexit-premer-ispanii-ozidaet-vtorogo-raunda.html>]

У Версалі зустрілися лідери чотирьох провідних країн Європи і провели “неформальний саміт” Німеччина-Франція-Італія-Іспанія.

Президент Франції Франсуа Олланд закликав будувати “Європу прогресу”. Всі чотири лідери зійшлися на тому, що для цього доведеться прийняти нові нормативи будівництва Європейського Союзу [6].

Європейський Союз ризикує посилити напруженість з Британією по Brexit через оприлюднення документа з п'ятьма жорсткими вимогами, пише The Guardian. Повідомляється, що документ показує, що Мішель Барньє, головний парламентар ЄС, закликає Великобританію розробити рішення, яке унеможливить створення жорсткої межі і гарантує мир на острові [7].

Філіп Хеммонд, британський міністр фінансів, повідомив, що в 2017 році Королівство Великої Британії втратило економічні позиції і більше не належить до першої п'ятірки країн із найбільшою економікою світу. Міністр також зазначив, що в наступному році економічна позиція Франції може тільки зміцнитись, а Великобританії – погіршитись.

За даними МВФ Британію обігнала Франція, обсяг ВВП в якій прирівнюється до \$2,575 трлн, тоді як у Великобританії – до \$2,565 трлн. Тепер, згідно зі статистикою МВФ, до п'ятірки найбільших економік світу належать США, Китай, Японія, Німеччина і Франція [8].

До того, як закон був ухвалений парламентом, палата лордів наполягала на двох поправках до закону про Brexit. Перша стосувалася прав громадян країн ЄС у Британії, а інша забезпечувала парламентаріям право “вирішального голосу” на фінальному етапі переговорів прем'єра з ЄС. Проте палата громад, де Консервативна партія Терези Мей має більшість, відкинула ці поправки і попросила палату лордів переглянути їх [9].

Рішення щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу, яке прийняли після емоційного референдуму влітку 2016-го, досі залишає більше запитань, ніж є можливостей дати відповіді. Дехто з британських експертів навіть називав це найбільш необдуманим рішенням британської політики за останнє сторіччя. Популістська кампанія, сподівання на легкі переговори з Брюсселем, крихка підтримка лише половини населення були тільки прелюдією до сніжного кому проблем, з якими стикнувся Лондон. [10].

Висновок. Отже, на даний момент Великобританія це перша і єдина країна яка провела референдум про вихід з Європейського союзу і за результатами цього референдуму вона вийшла його рядів.

Цей крок зараз і в майбутньому матиме величезний вплив на економічні зв'язки з європейськими країнами і для економіки Об'єднаного Королівства в цілому. В подальшому економіка країни може як отримати нові поштовхи до свого розвитку, так і деградувати при певних умовах. Однак беззаперечно цей крок британців залишиться в історії Європи.

Conclusion. So, for the moment, Britain is the first and only country to hold a referendum on the withdrawal from the European Union and, following the results of this referendum, it has come out of its ranks.

This step now and in the future will have a huge impact on the economic ties with European countries and for the economy of the United Kingdom as a whole. In the future, the country's economy can both get new impetus to its development, and degrade under certain conditions. However, it is undeniable that this step of the British will remain in the history of Europe.

Використані джерела:

1. Литвинова Яна. Ирландское рагу, или Чем “брексит” грозит ирландцам. – Режим доступу : http://www.bbc.com/russian/features/2016/06/160618_ireland_brexit
2. Калецькі Анатоль. Путь Великобритании к гибели. – Режим доступу : <https://inosmi.ru/politic/20170816/240052533.html>
3. Ярошенко Євгеній. Вrexit як доміно: в ЄС почнуться проблеми. – Режим доступу : <https://www.obozrevatel.com/blogs/98032-chim-obernetsya-vihid-velikobritanii-z-es.htm>
4. Губар Олена. Вrexit: три основні проблеми, які заважають Лондону вийти з ЄС. – Режим доступу : <http://www.dw.com/uk/a-42805094>
5. Мельник Андрій. BREXIT-Проблеми: Як провести Британію без втрат, режим доступу : <http://intvua.com/news/politics/1515505537-brexit-problemi-yak-provesti-britaniyu-bez-vtrat.html>
6. Биндюгов Віктор. Лідери ЄС вирішували як жити після Brexit. – Режим доступу : <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/lidery-es-reshali-kak-zhit-posle-brexit-328774/>
7. Іванов Владислав. П'ять жорстких вимог ЄС посилять проблеми з Brexit. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/world/europe/pyat-zhestkih-trebovaniy-es-usugubyat-problemy-s-brexit-smi-1053712.html>
8. Левків Ярослав. Brexit – це шлях у ймовірний економічний колапс. – Режим доступу : https://galinfo.com.ua/news/brexit__tse_shlyah_u_ymovirnyu_ekonomichnyu_kolaps_275313.html

-
9. Крюкова Вікторія. Brexit – це лише початок: Як відбуватиметься британсько-європейське “розлучення”. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-dyskusiyi/brexit-ce-lyshe-pochatok>
 10. Шелест Ганна. Brexit зупинився на кордоні: як проблема Північної Ірландії ламає переговори Великої Британії та ЄС. – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/13/7074989>

УДК 613.9

А. Б. Борисова (Borisova Anna),
студентка спеціальності “Психологія”,
НПУ імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент М. В. Панченко
(Margarita Valerievna Panchenko)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ З ОБСЕСИВНО-КОМПУЛЬСИВНИМ РОЗЛАДОМ

Актуальність теми пов’язана зі збільшенням кількості діагностованих випадків ОКР. Даний розлад може здаватися нешкідливим, але на практиці доводить хворих до непрацездатності. Тому, є дуже важливим розуміння, висвітлення та пошуки вирішення саме цієї проблеми.

Мета роботи полягає у теоретичному аналізі характеристики людей з ОКР та надання рекомендацій щодо покращення якості їх життя.

Обсесивно-компульсивний розлад – психічний розлад, різновид неврозу, для якого характерні повторювані нав’язливі думки (обсесії), які нерідко перетікають в ритуальні дії (компульсії), що здійснюються, щоб зняти внутрішнє напруження, зменшити відчуття тривоги і запобігти лякаючим подіям. Імовірно, в створенні обсесивного механізму лежить певна біологічна схильність у вигляді психічної конституції і негативний вплив первинної групи (“обсесивне поле сім’ї”, члени якої також страждають ОКР в тій чи іншій мірі). Досвід, який виносить людина з сім’ї – це обсесивно-компульсивна поведінка, нав’язливість, передбачуваність і відсутність спонтанності і ризику, неможливість проживати Тривогу і Страх.

Основними характеристиками людей з ОКР є:

– феномен прагнення абсолютно достовірно прорахувати результати кожної дії. Людина з ОКР має жорсткі рамки “нормативності”. Усі думки, що виходять за рамки норми стають дуже важливими і підкріпляються контролем (компульсією);

– людина з obsесивним характером відмовляється приймати на себе відповідальність. Відповідальність і вина поєднанні у неї воедино;

– педантизм і надмірна схильність до порядку, навпаки, може бути ідеальним зразком результату дії і правильності самої дії;

– індивід з ОКР нерідко характеризується такою рисою, як сором’язливість, що відіграє роль стриманої емоції чи дії. Частою основою сором’язливості стає нездатність сказати чітко “ні” іншій людині, основане на страху внесення змін у середовище свого життя (він же страх втратити симпатію оточення);

– особистості з ОКР вважають себе відповідальними за себе та інших. Інші для них – легковажні, безвідповідальні й некомпетентні;

– переважають переконання: “Я повинен управляти ситуацією”, “Я повинен робити тільки все правильно”, “Я знаю, що краще ...”, “Ви повинні робити це по-моєму”, “Людей і себе потрібно критикувати, щоб запобігти помилкам”;

– також часто відчують тривогу, при невдачах можуть впасти в депресію.

При роботі з obsесивними і компульсивними пацієнтами важливо дотримання звичайної доброзичливості. Старанно уникаючи того, щоб терапевт нагадував вимогливого, який контролює батька, слід враховувати, що пацієнт потребує збереження теплих, сердечних відносин. Ступінь активності терапевта залежить від пацієнта: деякі з obsесивних пацієнтів не дають терапевту вставити слова до самого закінчення сесії, інших охоплює страх, як тільки психолог перестає розмовляти. Створення емоційного комфорту для пацієнта не є втратою контролю над ситуацією.

Тобто, індивід з ОКР є дуже чутливим до змін у своєму житті, свого привичного стану. Він намагається контролювати рамки свого життя ритуальними діями та має тривожну акцентуацію. Має підвищене відчуття сорому та невпевненості у “правильності” своїх дій. На даний час можна виділити три основних метода лікування ОКР: психотерапія, лікування психотропними засобами, психопрофілактика. Дає свої результати застосування когнітивно-поведінкової психотерапії. Ідею лікування ОКР когнітивно-поведінкової терапією просуває

американський психіатр Джеффри Шварц. Розроблена ним методика дозволяє пацієнтові чинити опір ОКР, змінюючи або спрощуючи процедуру “ритуалів”, зводячи її до мінімуму. Основа методики - усвідомлення пацієнтом хвороби і покрокове опір її симптомів.

Враховуючи вищесказане, ми прийшли до висновку, що людина з ОКР є дуже чутлива до змін у своєму житті, відчуває невпевненість та схвильованість щодо правильності своїх дій. Саме тому для людини з ОКР є дуже важливим збереження теплих, довірчих відносин з терапевтом. Сучасна терапія нав'язливих станів включає комплексний вплив: психотерапію та фармакотерапію. Найчастіше використовується когнітивно- поведінкова терапія.

Використані джерела:

1. Асатиани М. М. Условные рефлексы в приложении к симптомам психоневрозов. Ж. Психотерапия. 1993. № 4. – С. 252-254.
2. Асатиани Н. М. Сравнительная характеристика динамики синдрома навязчивых страхов при некоторых неврозах и шизофрении // Ж. Невропат. и психиатр. им. С. С. Корсакова. 1961. – Т. 61. – № 10. – С. 1510-1519.
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/Обсессивно-компульсивное_расстройство
4. Вербенко Н. В., Гуляев Д. В., Гуляева М. В. Психические болезни. Краткий справочник. – 2014.

УДК 159.9221.7-056.87

*І. М. Головін (I. M. Golovin),
НПУ імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник:
Д. М. Співак (D. M. Spivak)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА СТАТУС ПІДЛІТКА У КЛАСІ

У підлітковому і юнацькому віці найбільш значущою стає сфера спілкування з однолітками, в якій переважають дві тенденції: прагнення до спілкування і прагнення отримати визнання, бути прийнятим в даній групі, тобто вміти познайомитися з вподобаним людиною; вільно почувати себе в компанії, розділяючи норми й інтереси значимої для

нього групи; відчувати, що при спілкуванні з однолітками він не втрачає індивідуальність, може висловлювати свої думки і висловлювати почуття [9, с. 5].

У процесі спілкування оформляються спільні погляди на життя на відносини між людьми, на своє майбутнє, іншими словами – формуються особистісні смисли життя. При цьому молоді люди вступають в певні відносини один з одним і з дорослими в залежності від різних завдань і вимог життя, орієнтуючись на особистісні особливості і якості людей, свідомо підкоряючись нормам і правилам, прийнятим в суспільстві [1, с. 97].

Бажання домогтися визнання з боку однолітків, породжуючи у підлітка прагнення відповідати їх вимогам, чинить серйозний вплив на моральний розвиток школяра. Істотний вплив на поведінку починають надавати норми, стихійно складаються в групі однолітків. Група захищає підлітка, дає йому підтримку, одночасно вона пред'являє до нього надзвичайно жорсткі вимоги. Більш того, підлітки бувають не тільки байдужі, але і жорстокі по відношенню до тих, хто їм не подобається [10, с. 132].

Підлітки досить сильно розрізняються за ступенем своєї “включеності” в групу. Одні основну увагу приділяють зовнішнім виглядом і одязі: бути одягненим, як всі, виглядати, як всі, для підлітка чи не важливіше, ніж, умовно кажучи, думати і робити, як всі. Для інших – це захоплення, мода, що розділяються групою. Треті розчиняються в групі повністю, без неї їх як би не існує [3, с. 222].

З розвитком групового спілкування пов'язана одна з найбільш складних проблем підліткового віку – проблема знедоленої людини, а в найбільш крайніх формах - випадки, коли підліток стає об'єктом знущання, глузувань, фізичної агресії з боку групи однолітків [2, с. 304].

Дослідження основних труднощів спілкування у старшокласників виявило, що найбільш часто порушення в міжособистісних відносинах викликані відсутністю у них комунікативних умінь. Крім того, особливе значення у встановленні ефективних взаємовідносин з однокласниками мають певні індивідуально-психологічні особливості особистості підлітка, що блокують успішне міжособистісне взаємодія [8, с. 156].

Виявляється, що положення, яке людина займає в групі (тобто статус), дуже сильно впливає на його особистісні особливості і поведінку. Я. Л. Коломінський робить висновок про те, що часто

популярність в групі старшокласників залежить від того, наскільки той чи інший учасник групи відповідає її ціннісним орієнтаціям [4, с. 76].

Зарубіжними психологами була розроблена соціометрична методика, в якій використовується термінологічна система, що описує рівні статусу. Відповідно до кількості отриманих виборів випробовуваних відносять до категорії “зірок”, “ізольованих”, “знехтуваних”, “знедолених” [7, с. 320].

Н. Л. Селіванова вважає, що ізольоване становище школяра нерідко пов’язане з нерозвиненістю цілого комплексу особистісних характеристик дитини, які прийнято називати готовністю до спілкування: здатність до сприйняття іншої людини, оцінці взаємин, до емпатії, саморегуляції в спілкуванні [12, с. 449].

За матеріалами Є. І. Кульчицької основними причинами несприятливого положення в класному колективі є наявність у цих підлітків таких рис, як злостивість, мстивість, черствість, нечесність, грубість, брехливість, егоїзм [5, с. 37].

На думку відомого психолога і психотерапевта М. Раттера, непопулярність і соціальна відторгнутість дитини можуть бути провісниками відхиляється і психічних порушень, які проявляться через багато років [6, с. 98].

У лабораторії Л. І. Божович було встановлено, що існують такі якості людини, які в будь-якому віці підвищують його положення в системі особистих взаємин. До їх числа відносяться приваблива зовнішність, дружелюбність, впевненість в собі і ін. Для створення об’єктивної картини важливо не тільки те, кого вибирають підлітки, а й хто вибирає [11, с. 42].

Середньостатусні підлітки отримують вибори від усіх статусних категорій. Аутсайдери не отримують вибори від високостатусних однокласників, а значить, стають знехтуваними в соціометричному плані саме через лідерів. Повне ігнорування низькостатусних учнів говорить не тільки про емоційний неприйнятті, а й про роз’єднаність, про відсутність контакту двох полярних категорій, явно вираженої соціальної дистанції між ними [8, с. 66].

Фактично саме втрата “середніх” забезпечує соціометричні вибори низькостатусним підліткам, що говорить про їхню готовність взаємодіяти з аутсайдерами. Цей процес (емоційне прийняття аутсайдерів) психологічно дуже важливий, тому що не тільки забезпечує низько статусному прошарку отримання емоційного

задоволення від свідомості того, що вони не відторгнуті групою (при тому, що є непривабливими для лідерів), а й дозволяє інтегруватися в системі міжособистісних взаємин в рамках спільноти [13, с. 19].

Таким чином, на статус підлітка в класі впливають його комунікативні здібності. У підлітковому віці сфера спілкування з однолітками є досить важливою. Прагнення до спілкування і прагнення отримати визнання, бути прийнятим в даній групі, тобто вміти познайомитися з вподобаним людиною, вільно почувати себе в компанії, розділяючи норми й інтереси значимої для нього групи, відчувати, що при спілкуванні з однолітками він не втрачає індивідуальність, може висловлювати свої думки і висловлювати почуття – це проблеми з якими підлітки стикаються кожен день.

Використані джерела:

1. Байярд Р. Т. Ваш беспокойный подросток / Р. Т. Байярд. – Москва : Просвещение, 1991. – 63 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2008. – 848 с.
3. Вікова психологія : навч. посібник / [О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 384 с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник / О. Г. Видра. – Київ : ЦУЛ, 2011. – 112 с.
5. Гельбак А. М. Основні результати емпіричного дослідження комунікативних навичок підлітків в умовах традиційного навчання / А. М. Гельбак // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : серія соціально-педагогічна : випуск XI / [за ред. Л. П. Мель'ник, В. І. Співака]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 31-38.
6. Джонсон Д. И. Тренинг общения и развития / пер. с англ. М., 2000. – 158 с.
7. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
8. Корольчук М. С., Криворучко П. П. Історія психології : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. – Київ : Ельга, Ніка – Центр, 2004. – 248 с.
10. Мачуська І. Міжособистісне спілкування підлітків / І. Мачуська // Шкільний світ. – 2007. – Трав. (№ 17). – С. 1-11.
11. Орбан-Лембрик Л. Б. Комунікативний простір міжособистісних відносин / Л. Б. Орбан-Лембрик // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Вип. 4. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 130-136.
12. Походенко С. В. Особливості соціалізації підлітків у мікросередовищі. / С. В. Походенко // Проблеми соціалізації сучасних підлітків. – Запоріжжя. – 1998. – С. 6-56.

-
13. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / общ. предисл. Е. И. Есениной. – Москва : Изд. группа Прогресс : Универс, 1994. – 480 с.
 14. Фельдштейн Д. И. Психологические аспекты изучения современного подростка // Вопросы психологии. – 1983. – № 1. – С. 17-28.

УДК 008-029:32

***А. О. Гришанович (Anna Grishanovich)** студентка
факультету психологія спеціальність “Психологія” НПУ імені
М.П.Драгоманова
Науковий керівник:
канд. юрид. н, доц. С. В.Пасічніченко
(Svetlana Pasichnichenko)*

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Аналіз політичної культури дозволяє коректно оцінити та інтерпретувати причини та наслідки проблемних ситуацій в політичному житті соціуму, в якому кожна особистість грає важливу роль, визначаючи майбутнє своєї держави. Тому актуальність теми дослідження визначається необхідністю осмислення поняття і особливостей формування політичної культури особистості. Важливою метою є висвітлення уявлень про даний феномен, так як серед зарубіжних та вітчизняних дослідників немає єдиного трактування категорії “політична культура”.

Цим питання в теорії науки займалися наступні учені. Як явище політична культура почала аналізуватися такими вченими, як Г. Алмонд, С. Верба, У. Розенбаум, Л. Пай, Е. Вятр, Г. Патрік, С. Хантінгтон, Ж.-Л. Муньє тощо, які займалися переважно розробкою загальної теорії політичної культури, методологічних підстав її вивчення. Трактування сутності політичної культури відрізняється надзвичайно широким спектром застосовуваних підходів.

Нормативна концепція, авторами якої є Л. Пай та Д. Поль, розглядає політичну культуру як сукупність прийнятих політичною системою норм та зразків політичної поведінки. Так, Л. Пай розуміє політичну культуру як продукт історії політичної системи, що корениться в подіях суспільного життя і в приватному життєвому

досвіді. Тому включає в дане визначення “політичну ідеологію, національний характер і дух, національну політичну психологію і фундаментальні цінності народу” [3].

Комплексний або узагальнюючий підхід Д. Мервіка, Р. Такера та Л. Дітмера приписує політичній культурі всі процеси та явища, що відбуваються в політиці. Р. Такер вважав, що політична культура це та частина культури, яка має відношення до політичного управління [5]. Політична культура ототожнюється з політичною системою у Д. Мервіка. Тобто, політична культура не має свого специфічного змісту [2].

Згідно з евристичною концепцією С. Хантінгтона політична культура – це гіпотетична нормативна модель бажаної поведінки. Таке трактування пояснює реальну поведінку людини як вираз його глибинних уявлень про державу, владу, суспільство [4].

Психологічний підхід Г. Алмонда та С. Верби розглядає політичну культуру як набір психологічних орієнтацій, що впливають на політичні позиції і моделі поведінки. Вони стверджують, що “політична культура – це різноманітні, але стійко повторювані, когнітивні, афективні та оціночні орієнтації щодо політичної системи взагалі” [1]. Тобто, засновники концепції політичної культури зводять її до сукупності сталих політичних уявлень, переконань, почуттів та оцінок.

Отже, розглянуті концепції дають змогу зробити висновок, що політична культура може розглядатись як сукупність духовних явищ, як сукупність типових зразків поведінки людини в політиці, як спосіб політичної діяльності людини, що передбачає втілення його ціннісних орієнтацій в практичній поведінці тощо. Утвердження пріоритету особистості є становить підґрунтям закріплення свободи людини в системі освіти. Більшість демократичних європейських країн законодавчо закріпили свободу освіти як соціальну цінність. Ця свобода виявляється в доступності освіти, що стимулює її вибір відповідно до потреб тієї чи іншої людини [6].

Таким чином, уявлення про феномен політичної культури багатогранне. Ми можемо виділити власне бачення політичної культури, яке, на наш погляд, буде оптимальним і найточнішим. Політична культура – сукупність соціально-психологічних характеристик, що включає в себе рівень політичних знань, оцінок, почуттів, установок, що регулюють поведінку особистості в політичному житті.

Використані джерела:

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура. Политические установки и демократии пяти наций. – В кн.: Антология мировой политической мысли. В 5 т. Т. II. М., 1997.
2. Зарубежная политическая наука: (Методология, обучение, анализ политических процессов) / отв. ред. Ю. С. Пивоваров. – Москва : ИНИОН, 1994.
4. Общая и прикладная политология : учебное пособие / ред В. И. Жуков, Б. И. Краснов. – Москва : МГСУ: “Союз”, 1997.
5. Хантингтон С. Кто мы? / С. Хантингтон. – Москва : Дом Славянской Книги, 2006.
6. Tucker R. Culture, Political Culture and Communist Society // Political Science Quarterly. 1973. Vol.88. № 2 (June).
7. Андрущенко Т. В. Національне та загальнолюдське як домінанта цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст) / Т. В. Андрущенко. // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 9-10 (147-148). – С. 120-121. Режим доступу: file:///C:/Users/acer/Desktop/Андрущенко Т. В.pdf

УДК 378.091.2:159.944.4

Н. М. Гуляєва

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ПРОЯВИ СТРЕСУ, ОПТИМІЗМУ ТА ПЕСИМІЗМУ У СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ

Вивченням проблеми стресу займалися такі науковці як Г. Сельє (засновник теорії класичного стресу), І. П. Павлов (теорія експериментально неврозу), Е. Геллгорн, У. Кенон (роль нервової системи у формуванні адаптивних реакцій організму в умовах стресу), Р. Лазарус (когнітивна теорія психологічного стресу), Л. А. Орбелі (прямий вплив нервової системи на обмін речовин в тканинах). Стрес – стан душевного (емоційного) і поведінкового розладу, пов'язаний з нездатністю людини доцільно і розумно діяти в ситуації, що склалась.

Стреси, які виникають впродовж життя, можна уявити як коридори, які треба обов'язково пройти. Але стреси можуть по-різному впливати на людину. Одних стрес мобілізує, інших доводить до депресії. Періодичні емоційні стреси корисні для організму людини:

вони позитивно впливають на життєві погляди, мобілізують сили та розумові здібності. Стрес здатний пробудити приховані резерви людини, але головне при цьому – спрямувати їх у потрібне русло.

У сучасній вітчизняній психології відсутнє чітке трактування поняття “оптимізм”. Оптимізм – світосприймання, перейняте бадьорістю, життєрадісністю, твердою вірою в краще майбутнє, в успіх [1, с. 732].

Таким чином, оптимізм забезпечує людині життєрадісність, віру як у власні сили і можливості, так у сили і можливості інших людей. Філософський словник трактує оптимізм і песимізм як ціннісні аспекти світобачення, тобто сприйняття співвідношення у світі добра і зла. К. К. Платонов включив оптимізм в динамічну функціональну структуру особистості, як стійку характеристику, тісно пов’язану зі спрямованістю і установками людини.

Категорія “оптимізму” також входить до структури особистісної стресостійкості. Виділяють наступні основні компоненти: конструктивна активність та власне оптимізм, тобто поєднання позитивного світосприйняття і життєрадісності. Останні дві риси є водночас важливими показниками соціального здоров’я людини

Фрейдисти часто говорять про так звані біполярні характеристики особистості, тобто риси, які мають два протилежні полюси. Вважається, що обидва полюси свідчать про наявність фіксації. З огляду на це, можна зробити висновок, що один полюс континуума позначає фіксацію, обумовлену вседозволеністю (оптимізм), в той час як інший виражає фіксацію депривацією (песимізм). Проте деякі з послідовників Фрейда вважають, що люди коливаються між двома полюсами, буваючи часом оптимістами, часом песимістами.

“Студент” у перекладі з латинської означає “той, що сумлінно працює”, “той, хто бажає знання”. За визначенням А. С. Власенко, “студентство – це особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві, науці і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям”

Проблема психологічного стресу населення набуває все більшої наукової та практичної актуальності у зв’язку з безперервним зростанням соціальної, економічної, екологічної, техногенної,

особистісної екстремальності людського життя і суттєвими змінами змісту та умов праці у представників різноманітних професій. Комплексна автоматизація роботи систем управління, широке використання обчислювальної техніки, використання інформаційних моделей індивідуального та колективного користування, інтенсифікація праці корінним чином змінює її характер, – спрощуються алгоритмізовані функції спеціалістів, але виникає кількість можливих проблемних ситуацій і темп роботи, підвищується професійна і особистісна значимість і відповідальність за результати і наслідки діяльності. Праця людини в системах управління технікою (діяльність “людини-оператора”) пов’язана з періодичним, іноді досить довготривалим та інтенсивним впливом (чи очікуванням впливу) екстремальних значень професійних, соціальних, екологічних чинників, який супроводжується негативними емоціями, перенапруженням фізичних і психічних функцій, деструкцією діяльності. Найбільш характерним психічним станом, що розвивається під впливом вказаних факторів у людини, є психологічний стрес

Емпіричне дослідження проводилося на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ (студенти 1-4 курсів спеціальності “Психологія”, “Соціологія”). Всього було задіяно 32 респонденти віком від 18 до 21 року.

Отже, для досягнення поставленої мети дослідження нами застосовано наступний комплекс психодіагностичних методик:

– методика “Визначення схильності до стресу” (Дж. Тейлор та Т. А. Немчин);

– методика “Шкала оцінки рівня реактивної та особистісної тривожності” (Спілбергер-Ханін);

– методика “Індикатор копінг-стратегії” (Д. Амірхан);

– методика “ТАС – тест атрибутивних стилів” (Л. М. Рудіна).

Ми можемо трактувати дані результати таким чином: чим вище рівень стресу, тим нижче рівень оптимізму. Рівень екзаменаційного стресу у студентів відповідає рівню оптимізму, чим нижчий рівень стресу, тим вищий рівень оптимізму.

Використані джерела:

1. Словник української мови : в 11 томах. – Том 5. – 1974.

*Є. С. Дараган (Yevhen Daragan) студент спеціальності
“Психологія” факультету психологія НПУ імені М. П.
Драгоманова
Науковий керівник:
старший викладач Д. М. Співак (D. Spiwak)*

ВПЛИВ СТЕРЕОТИПІВ ПРОПАГАНДИ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Пропаганда, маючи в арсеналі засоби масової комунікації, активно впливає на формування моральних цінностей. телебачення, інтернет, друковані ЗМІ, кіноіндустрія, що стали головним джерелом моральних ідеалів якими живиться сучасне молоде покоління. Особливо це стосується студентів. Стереотип – це прийнятий в історичній спільності зразок сприйняття, фільтрації, інтерпретації інформації при розпізнаванні і впізнавання навколишнього світу, заснований на попередньому соціальному досвіді. Система стереотипів являє собою соціальну реальність. Саме для побудови певної реальності у свідомості індивідів використовують методи пропагандистського впливу, а метод стереотипізації являється одним із найпотужніших. Особлива увага в побудові такої реальності відводиться моральним цінностям, як стержневого елементу повноцінного функціонування особистості.

Проблемою дослідження стереотипів займався ряд українських вчених: Л. Б Орбан-Лембрик, Ю. Мосьпан, О. К. Колісник, Ю. Алексеева.

Серед закордонних вчених, які займалися проблемою стереотипів можна виділити: У. Кларка, У. Олбіга, Г. Олпорта, У. Ліпмана, Т. Адорно, О. Клейберга, Дж. Долларда, Т. Шибутані, Х. Тріандіса, Х. Дейнера, С. Брауна, А. Бабуріна, В. Криська, Ш. Надірашвілі, Д. Тернера. Також, в окрему групу можна віднести радянських дослідників стереотипів: І. Кона, Г. Кондратенко, В. Ядова, В. Агеєва, Є. Єгорової-Гантман, Г. Солдатову, Н. Рождественську, П. Шихерева, Т. Стефаненка.

Дослідженням пропаганди займалися Е. Аронсон, С. А. Чукут, Д. Ліллекер, С. Г. Кара-Мурза, Л. Войтасик, А. А. Деркач, В. И. Жуков, Л. Г. Лаптев, Б. Берельсон, Х. Кентріл, П. Лазарсфелд, Г. Олпорт,

У. Шрамм, Ф. Н. Ільясов. Також дослідженням впливу пропаганди займалися українські вчені: В. В. Зеленін, Г. Г. Почепцов.

Що стосується проблеми моральних цінностей, то її досліджували такі вчені: А. С. Кармін, Г. Г. Бернацький, Й. Раншбург, Е. Торндайк, А. Бандура, Б. Скіннер, Д. Бейтсон, А. Гоулднер, Ж. Піаже, Л. Колберг, Д. Кребс, М. Айзенберг, К. Гілліган, В. Чечулін, Дж. Джиббс, К. Бесінджер, Д. Фуллер, Г. С. Залеський, У. Кей, М. Булл, К. Гілліган, С. Г. Якобсон, М. А. Робер, Ф. Тільман, О. А. Кривцун. Також проблематикою моральних цінностей займалися такі радянські вчені: О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, А. В. Запорожець, П. І. Зінченко, П. Я. Гальперін, Л. І. Божович, Л. С. Виготський. Проблему моральних цінностей також досліджували українські вчені: Д. М. Співак, Т. Полухтович, М. А. Федорова, О. О. Постильна, З. Е. Скрипник, М. Й. Боришевський, Н. Максимова, В. В. Зеленін, Л. П. Чернова, І. С. Булах, Т. В. Андрущенко, В. Л. Паньковець.

Оскільки дослідженню впливу стереотипів пропаганди на моральні цінності студентів приділялося мало уваги, тому саме цю тему ми обрали для нашого дослідження.

Сам термін “стереотип” увів у науковий обіг У. Ліппман. Стереотип пояснюється автором як особлива форма сприйняття навколишнього світу. Проаналізувавши думки У. Ліппмана, можна сказати, що система стереотипів є стержневою в нашій особистій традиції, вона захищає наше місце у суспільстві, а також оберігає час у нашому зайнятому житті та допомагає нам врятуватись, побачити світ стійким та охопити його цілком.

Стереотип – це прийнятий в історичній спільності зразок сприйняття, фільтрації, інтерпретації інформації при розпізнаванні і впізнавання навколишнього світу, заснований на попередньому соціальному досвіді. Система стереотипів являє собою соціальну реальність.

Пропаганда є способом подачі інформації який впливає на поведінку і формування визначених поглядів тієї або групи. Пропаганда передбачає заплановане використання будь-яких форм комунікацій, створених для впливу на розум, емоції і дії групи з визначеною метою.

Важливо зазначити, що пропаганда впливає як на емоції, так і на розум людей. Отже, пропаганда буває негативна або позитивна.

Позитивна пропаганда виконує виховну та інформаційну функції в суспільстві. Вона здійснюється в інтересах тих, кому адресована, а не

обмеженого кола зацікавлених осіб. Мета позитивної пропаганди – це сприяння соціальній стабільності, злагоді, виховання людей згідно із загальноприйнятими цінностями.

Позитивна пропаганда не переслідує маніпулятивних цілей але, в силу того, що “загальноприйняті цінності” вже й без пропаганди є загальноприйнятими, справжні цілі “конструктивної” пропаганди часто розходяться з тими, які декларуються пропагандистами. Негативна пропаганда нав’язує індивідам ті або інші переконання за принципом “мета виправдовує засоби.

Негативна пропаганда намагається загострити протиріччя у суспільстві, розпалити соціальну ворожнечу, загострити соціальні конфлікти, пробудити тваринні інстинкти у людей. Це дозволяє роз’єднати людей, зробити їх керованими волі пропагандиста.

Важливо зазначити, що пропагандисти використовують різноманітні засоби переконання:

- “навішування ярликів” (спосіб, коли пропагандист надає явищу, проти якого виступає, негативний зміст, даючи йому назву, яка викликає негативні асоціації);

- “підтвердження” (спосіб використання публічних висловлень відомих або шанованих людей на користь або проти чого-небудь);

- “переміщення” (спосіб завоювати схвалення, використовуючи асоціації з будь-чим іншим, що викликає загальне схвалення);

- “прості люди” (спосіб ідентифікації пропагандистських ідей або продукту з потребами “простих” людей);

- “підтасування фактів” (аргумент, у якому факти (або неправда) викладені таким чином, що надається можливість вивести лише одне логічне рішення);

- ефект первинності – при надходженні суперечливої інформації перевірити яку неможливо, індивід вірить тій, яка надійшла першою;

- переписування історії – цей метод ефективний в довготривалій перспективі, коли потрібно поступово сформувати потрібний світогляд;

- “не спізнися” (спосіб підтримати визначену точку зору або продукт, створюючи враження, що “всі інші вже так роблять/думають, і настав час приєднатися до більшості”).

Для виявлення особливостей впливу пропаганди, особливо через ЗМІ на студентів, ми використали анкету-опитувальник “ЗМІ очима молоді”. Для виявлення особливостей функціонування моральних цінностей та моральної самосвідомості студентів ми використали

опитувальник “Діагностика рівня морально-етичної відповідальності особистості, розроблений І. Г. Тимощуком.

Основним засобом пропаганди для доставки інформації для студентів є ЗМІ. Найголовнішу роль у цьому виконує інтернет (різноманітні інтернет сайти, які орієнтовані на потреби молоді), але переважаюча більшість студентів піддає сумніву або повністю не довіряє інформації із ЗМІ. Для студентів інтернет є найбільш достовірним джерелом інформації. Інтернет виконує для студентів в основному являється засобом комунікації та черпання інформації суспільно-політичного, новинного та розважального характеру. Важливо зазначити, що студенти очікують від ЗМІ інформації яка стосується освіти, кар’єри, особистих та сімейних відносин, працевлаштування. Отже, можна сказати, що пропаганда більше опирається на тематику стереотипізації у сфері політики, новин та розваг, тобто того, що має яскравий емоційний супровід. Такий вплив стереотипів пропаганди на моральні цінності студентів свідчить про те, що більшість студентів мають середній рівень морально-етичної відповідальності. Це означає що у більшості студентів на достатньому рівні розвинена емоційна складова (емпатія, любов, чуйність, гідність, обов’язок). Проте також можна відзначити, що більшість студентів мають проблеми зі здатністю до швидкого і глибокого розуміння моральних і аморальних аспектів власних комунікативних інтенцій. Також студенти мають складнощі із усвідомлення свого сенсу життя, що не сприяє виробленню і “повторному огляду” власних смислоутворюючих цінностей. Сюди ж можна віднести проблему синтезу та інтеграції в єдиний особистісний гештальт такі психологічні утворення, як: світогляд, установки, інтереси й ідеали суб’єкта, основні з них – цінності добра, справедливості, любові і чесності.

Система профілактики впливу стереотипів на моральну самосвідомість, а отже і на моральні цінності студентів, на нашу думку, повинна включати в себе тренінгову програму.

Суб’єкт-суб’єктний підхід до тренінгу – система соціально-психологічної взаємодії між тренером та клієнтом, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для обопільної діяльності.

Враховуючи всі вище зазначені моменти нами був розроблений тренінг розвитку самоусвідомлення та подолання негативних стереотипів у студентів. Основна ідея тренінгу полягала у навчити

учасників тренінгу усвідомлювати себе як суб'єкта власного життя та долати негативні стереотипи мислення.

Для досягнення поставлених цілей були використані такі основні тренінгові методи: метод регресії, метод обміну досвідом, метод імітації, метод концентрації присутності, метод групової рефлексії, метод побудови диспозицій, метод символічного самовираження, метод групового вирішення проблем, метод операціоналізації.

Використані джерела:

1. Аронсон Э., Пратканис Э. Р. Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление. Перераб. изд. – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
2. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания (практикум по гештальт-терапии). – М. : Гиль-Эстель, 1993.
3. Политическая психология : учебное пособие для вузов / под общей ред. А. А. Деркача, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева. – М. : Академический Проект, Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – С. 704.
4. Почепцов Г. Г. Информационно-политические технологии / Г. Г. Почепцов. – С. 335.
5. Практикум по психологическим играм с детьми и подростками / под общ. ред. М. Р. Битяновой. – СПб. : Питер, 2003.
6. Ильясов Ф. Н. Политический маркетинг. Искусство и наука побеждать на выборах. – М. : Издательство ИМА-пресс. 2000. – С. 521.
7. Інформаційна політика : навч. посібник. Разом з Чукут С. А. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

*О. Дмитришин (Olga Dmitrishin) студентка спеціальності
“Психологія” факультету психології НПУ імені М. П.*

Драгоманова

Науковий керівник :

доктор пед. наук, проф.

І. М.Ковчина (Iryna Kovchyna)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

Система освіти сьогодні опинилася в центрі тих глибоких змін, які зачіпають практично всі сфери життя суспільства і конкретних людей. Найважливішим завданням сучасної освітньої системи стає проектування ідейних підстав стратегії нових форм відносин між викладачами та студентами, що передбачає розробку низки складних питань теорії і практики їх спільної продуктивної діяльності, типів конструктивного спілкування в процесі освіти. Передбачається, що в вузах буде формуватися особа, яка відповідає запитам часу, тобто людина здатна на ініціативну, самостійну і відповідальну поведінку, що володіє потребою і готовністю до реалізації своїх можливостей, здатний до творчої самореалізації. Це буде психолог нового покоління, компетентний, інтелектуальний, прагматичний, указує І. М. Ковчина [1].

Аналіз літератури показує, що як тільки починається новий етап гуманізації та гуманітаризації освіти, пов'язаний з перебудовою педагогічної взаємодії, тут же виявляється схильність педагогів до маніпуляцій. Так було в 50-ті роки минулого століття, коли Ш. А. Амонашвілі став розробляти перші проекти “безоцінкового навчання”, і в зв'язку з цим відкрилося, що позначки є зручним способом маніпулювання учнями, причому, тільки мала частина вчителів виявилася здатною відмовитися від маніпулювання. Ще сильніше це проявилось, коли К. Роджерс став розробляти проекти “вільного навчання”, фасилітативну педагогіку, педагогіку підтримки. Однією з причин невдалого втілення цих проектів виявилось те, що адміністрація більшості навчальних закладів, так само як і вчителі, розцінюють свою владу над підлеглими їм учнями як цінність, “що перевищує по своєю значимістю цінності вчення і розвитку”. Тільки

10% вчителів виявилися здатними працювати в фасилітативній педагогіці [2].

В останні роки було проведено ряд цікавих теоретичних і експериментальних досліджень, присвячених таким аспектам, як передумови, технології та механізми маніпулятивного поведінки. Так, Е. Л. Доценко виявив механізми, технології, критерії маніпуляцій в міжособистісному спілкуванні, а також описав основні способи захисту від маніпулятивного впливу. маніпуляцію в діловому спілкуванні і технології захисту від маніпуляцій розглядає В. Н. Панкратов. Він виділив організаційно-процедурні прийоми, психологічні, логічні, а також розкрив загальні правила нейтралізації маніпуляцій і запропонував основні форми захисту від маніпулятивного впливу. Е. Шостром вивчав маніпуляції в різних сферах, в тому числі і педагогічному процесі [3; 4; 5].

Маніпулятивний стиль педагогічної взаємодії перешкоджає сучасним тенденціям гуманізації освітнього процесу. Маніпулювання призводить до таких наслідків:

- студенти стають надмірно тривожними, затиснутими і невпевненими: вони не знають, добре або погано мати власні цілі, свої інтереси, тобто вони втрачають реальність свого психічного “Я”;
- студенти можуть повністю виходити з підпорядкування, бунтувати, ставати агресивними. Порушується гармонійний розвиток особистості, гальмується становлення вільного творчого мислення, вони формуються як виконавці, готові, в основному, до репродуктивної діяльності [6].

Для ефективної комунікації викладачеві необхідно володіти психолого-педагогічною культурою спілкування, а саме: знати психологію студентського віку, особливості студентської аудиторії; проявляти повагу до студента як до конструктивної особистості; об’єктивно оцінювати поведінкові реакції, адекватно емоційно реагувати на них; вміти швидко організувати аудиторію і залучити увагу до змісту заняття, активізувати роботу всіх студентів; вибирати такий спосіб своєї поведінки, який найкращим чином відповідає особливостям і психічному стану студентів; володіти прийомами стимулювання інтелектуальної ініціативи та пізнавальної активності студентів, організовувати діалогічна взаємодія; аналізувати процес спілкування, встановлювати співвідношення цілей, способів і результатів комунікативного взаємодії.

На думку Е. В. Сідоренко, психологічний вплив – прерогатива цивілізованих людських відносин. Автор зазначає, що “психологічний вплив – це вплив на стан, думки, почуття і дії іншої людини за допомогою виключно психологічних засобів, з наданням йому права і часу відповідати на цей вплив”. На її думку, психологічно конструктивний вплив (корисне і творче для учасників комунікації) має відповідати таким критеріям: воно не руйнує особистості людей, в ньому що беруть участь, і їх відносин; психологічно коректно (грамотно, безпомилково); задовольняє потреби обох сторін [7].

Таким чином, застосовувати засоби і способи педагогічного маніпулювання в вузі неефективно. Необхідно при взаємодії зі студентами використовувати відкрите педагогічне спілкування і цивілізоване психологічний вплив. Для цього необхідно розвивати психологічну компетентність педагогів у сфері професійного спілкування.

Використані джерела:

1. Андрущенко Т. В., Ковчина І. М., Пасічніченко Т. В., Панченко М. В. Актуальні проблеми формування компетентностей у студентів – юридичних психологів.
2. Тернер Д. Социальное влияние. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. – СПб. : Речь, 2003. – 344 с.
4. Панкратов В. Н. Защита от психологического манипулирования: Практическое руководство / В. Н. Панкратов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2004. – 208 с.
5. Шостром Э. Анти - Карнеги. – Мн. : ООО “Попурри”, 2004. – 127 с.
6. Шейнов В. П. Психология манипулирования. Тайное управление людьми. – 2-ое изд. – Минск : Харвест, 2010. – 464 с.
7. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояния влиянию. – СПб. : Речь, 2004. – 256 с.

В. В. Пауко (Victoria Pashko)

*студентка спеціальності “Психологія” факультету психологія
НПУ імені М. П. Драгоманова*

Науковий керівник:

*канд. істор. наук, доц. М. В. Панченко
(Margaryta Panchenko)*

ПОЛІТИЧНИЙ ВИСТУП ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО

Актуальність роботи полягає у важливості впливу політичного виступу на суспільство у сучасному світі. Особливо це стосується України і тієї суспільно-політичної, економічної, та військової ситуації в якій вона опинилася.

Політичний виступ – це виступ оратора, що представляє певну політичну силу чи висвітлює певну суспільно-політичну подію.

Багаторічна політична боротьба та нестабільність яка супроводжувала всю нашу незалежну історію, трагічні наслідки до яких вона привела, змушують нас взятися за аналіз такої проблеми, як політичний виступ, оскільки, політики весь це час за допомогою політичного виступу впливали на суспільство.

Суспільством називають організовану сукупність людей на певному етапі історичного розвитку, об'єднаних характерними для них відносинами.

Саме вплив харизми політика може впливати на формування таких відносин в певних момент історичного розвитку. Він може сприяти або об'єднанню суспільства в ім'я загального блага, або розколювати, налаштовуючи членів суспільства один проти одного, або проти людей іншої країни чи етносу. Враховуючи сучасний розвиток ЗМІ, і те з якою швидкістю можуть передаватися меседжі політиків широким верствам населення, стає зрозумілою важливість того, які саме думки та якими чином політики доносять суспільству. На нашу думку, було б бажаними розробити програму по вдосконаленню комунікації політиків із суспільством для того, щоб налагодити взаєморозуміння між ним, а це у свої чергу завжди сприяє гармонії в соціумі.

Вищевказані нами положення в достатній мірі пояснюють актуальність нашої роботи.

Проблемою впливу політичного виступу на суспільство займалися українські вчені: Т. В. Андрущенко, В. В. Зеленін, Д. М. Співак, Л. П. Чернова, К. В. Захаренко, М. В. Панченко, О. В. Сацюк, І. В. Самойлова, М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова, І. М. Плотницька, О. П. Левченко, Р. С. Кацавець, Г. Г. Почепцов.

Також проблемою впливу політичного виступу на суспільство займалися закордонні вчені: Х. Леммерман, Д. Карнегі, А. Піз, Б. Піз, К. Брендмаєр, Л. Кінг, Г. Вілсон, Р. Вердербер, К. Вердербер, Л. Гасс, Д. В. Аксьонов, Л. А. Введенська, Д. В. Ольшанський, Д. О. Селентьєва, О. Ф. Потомкіна, Л. Браун, Т. Ю. Лебедєв, У. Ліпман, Є.Б Шестопал, П. Бурдь'є, Е. Гофман, Е. Голуд, Т. Грінберг, Т. Н. Дорожкіна, Р. Рівз, Ч. Сендідж, В. Ротцол, К. Фрайбургер.

Основний напрямок їхньої роботи полягає, у дослідженні впливу психологічних характеристик політика на суспільну свідомість, дослідженні функціонування масових комунікацій, побудові іміджу політиків та політичних партій, психологічне консультування політиків, дослідженні впливу вербальних та невербальних засобів комунікації на суспільну свідомість. Також вищевказані вчені займалися вивченням та побудовою методів ораторського впливу.

Політичний виступ – публічне проголошення політичної промови з одного чи декількох питань. Часто зустрічається виступ за доповіддю. У політичному виступі має бути: вступ (предмет обговорення), основна частина, висновки.

Попередня підготовка до політичного виступу відбувається у кілька етапів:

1. Формулювання теми, виокремлення принципових положень, визначення кола питань.

2. Підбір теоретичних і практичних джерел (аналіз літератури). На цьому етапі суттєво не просто знайти і опрацювати теорію, а старанно його усвідомити, знайти найголовніше та незначне; знайти основні слова за кількома джерелами.

3. Складання плану.

4. Побудова тез виступу.

5. Створення кінцевого тексту виступу.

Під час розгляду історії дослідження політичного виступу ми розглядати дві сторони цієї проблеми:

– ораторське мистецтво, як окремий напрям, який відноситься не тільки до політики, але і до театрального мистецтва чи повсякденного спілкування.

– політичний PR як спосіб конструювання стратегій політичного виступу відносять до царини цього напрямку.

Наш теоретичний аналіз історії дослідження ідей впливу політичного виступу зачепив такі історичні періоди:

– дослідження впливу політичного виступу на суспільство в часи Античності.

– дослідження впливу політичного виступу на суспільство в часи Середньовіччя.

– дослідження впливу політичного виступу на суспільство в добу Відродження.

– дослідження впливу політичного виступу на суспільство в Новий час.

– дослідження впливу політичного виступу на суспільство в Новітній час.

Важливо зазначити, що найбільше вплив політичного виступу на суспільство почали досліджувати в Новітній час.

Основними напрямками методичного арсеналу публічного виступу, ми можемо назвати: невербальний (тренування постави, жестів, визначення правильного розташування у просторі), вербальний (робота над чіткістю, темпом, тональністю мовлення), психологічний (вміння тримати паузу, вміння розтавляти акценти, вміння завойовувати увагу слухачів, вміння триматися впевнено перед аудиторією).

Для виявлення шляхів, засобів та їх характерних особливостей, через які політичний виступ транслюється суспільству, ми використаємо анкету-опитувальник “Інформаційна складова політичного виступу очима суспільства”. Для виявлення яким чином політичний виступ може впливати та змінювати емоційну сферу суспільства ми використаємо анкету-опитувальник “Емоційний компонент політичного виступу очима суспільства”. Для того, щоб виявити поведінкові особливості політичного виступу, які сприяють або заважають політиці впливати на суспільну свідомість. ми використаємо анкету-опитувальник “Поведінковий компонент політичного виступу очима суспільства” .

В кінці нашого експериментальної частини дослідження ми дійшли до висновку, що політики транслюють свої ідеї суспільству

через ЗМІ. В основному, маніпулюючи темами боротьби з корупцією та війни на сході України. Найбільше політики намагаються впливати на суспільство через телебачення та мережу Інтернет. Водночас висока оцінка професіоналізму політиків під час політичних виступів вказує на те, що мають ораторські здібності та здатні впливати на формування суспільної думки, але цього виявляється не достатнім для формування довіри суспільства до політичної системи. Можна сказати, що суспільство втомилось від запропонованої політичної риторики. Найбільше суспільство хоче, щоб політики почали займатися соціально-економічними проблемами, та правовою безпекою громадян.

Важливо вказати на те, що політичні виступи викликають негативну емоційну реакцію у суспільстві. При цьому трапляються політичні промови які здатні викликати у суспільства суто позитивну реакцію. Зазначимо, що політики часто використовують мову ненависті та розбрату, щоб вплинути на суспільну свідомість. Проте негативна тематика політичного виступу не втратила своєї популярності. Вона також являється засобом для впливу на суспільну свідомість.

Що стосується аналізу майстерності політичного виступу, то можна сказати, що брехня в політичній промові не сприяє впливу на суспільство.

Можна зробити висновок, що політики в основному ведуть себе впевнено, але ця впевненість скоріше схожа на самовпевненість, оскільки як показало опитування, багато хто з них не вміє працювати з великою аудиторією. Також важливо сказати, що суспільство часто не розуміє змісту політичної промови, що свідчить про низький рівень ораторської майстерності політиків. Навіть, бійки та сварки під час політичного виступу дають малий ефект по впливу на суспільну свідомість.

Методологічною та концептуальною основою тренінгової програми по вдосконаленню політичного виступу є суб'єкт-суб'єктна парадигма. Такий суб'єкт-суб'єктний підхід до побудови тренінгу полягає в максимальному саморозкритті учасників тренінгу, розвитку їхньої рефлексії, взаємоповаги та розуміння.

Головними ознаками тренінгового процесу на суб'єкт-суб'єктному ґрунті є:

– особистісна орієнтація співрозмовників – готовність бачити і розуміти співрозмовника; самоцінне ставлення до іншого. Враховуючи право кожного на вибір, ми повинні прагнути не нав'язувати думку, а

допомогти іншому обрати власний шлях розв'язання проблеми. У конкретній ситуації це може реалізуватися за допомогою різних прийомів;

– рівність психологічних позицій співрозмовників. Для забезпечення активності клієнта, через яку ми можемо сподіватися на розвиток його особистості, слід уникати домінування тренера і визнавати право клієнта на власну думку, позицію, бути готовим самому також змінюватися.

Основними методами тренінгової програми є: метод побудови диспозицій, метод імітації, метод групової рефлексії, метод символічного самовираження, метод обміну досвідом, метод регресії, метод групового вирішення проблем.

Тренінгова програма по вдосконаленню проведення політичного виступу складається з трьох взаємопов'язаних, тренінгів:

- психологічний тренінг “Біографія кандидата”;
- психологічний тренінг-гра “Теледебати”;
- психологічний тренінг “Команда”.

Виходячи з вищевказаного, ми прийшли до висновку, що політичний виступ має як позитивний, так і негативний вплив на суспільство, тому розроблений нами комплекс тренінгових вправ дозволить підготувати майбутніх та професіональних політиків до вдалого проведення політичного виступу. Навички, отримані завдяки тренінгу, можуть бути корисними в будь-якій ситуації: як при виступі на сесії парламенту, так і при спілкуванні з вуличним натовпом.

Тренінгова програма по вдосконаленню політичного виступу спрямована, в першу чергу, на навчання учасників, а саме формування власного політичного іміджу, вміння триматися впевнено під час дискусії зі своїм опонентом, не розгублюватися перед глядачами, вміння швидко генерувати власні ідеї самостійно та у взаємодії з іншими, формування лідерських якостей політика.

Використані джерела:

1. Бороздіна Г. В. Психологія ділового спілкування : підручник / Г. В. Бороздіна. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 295 с.
2. Бредемайер К. Черная риторика: Власть и магия слова / Карстен Бредемайер ; пер. с нем. – 2-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 224 с.
3. Брехня в інформаційному просторі та міжособовій комунікації : монографія / О. Т. Баришполець ; Національна академія педагогічних наук України,

-
- Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 648 с.
4. Почепцов Г. Г. Профессия: имиджмейкер. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб. : Алетейя, 2001. – 256 с.
 5. Почепцов Г. Г. “Інформаційна політика” : навч. посібник. Разом з Чукут С. А. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

УДК 17.023.34(477)

О. В. Овчаренко (Alexander Ovcharenko), студент
спеціальності “Психологія” факультету психології НПУ
імені М. П. Драгоманова
Науковий керівник:
докт.пед.н., проф. І. М. Ковчина
(Ірина Ковчуня)

УЯВЛЕННЯ ПРО ЩАСТЯ СЕРЕД ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Щастя, в його ідеальному розумінні, є головною метою людини, що сприяє активізації всіх її життєвих сил, змушує розкривати фізичний і духовний потенціал особистості.

З одного боку, в суспільстві існують імпліцитні уявлення про щастя. Це поняття широко використовується в повсякденних комунікаціях, художній та науково-популярній літературі. З іншого боку, це поняття не відображено в соціологічних словниках, а зміст соціальних феноменів, які воно об'єднує, недостатньо розкрито в дослідженнях психологічної науки.

Щастя є соціокультурним феноменом, об'єднуючим безліч аспектів соціальної реальності, кожен з яких важливий як для окремої людини так і для суспільства в цілому. В даний момент в світі формується потужний інтелектуальний рух, пов'язаний зі спробами дослідження щастя науковими методами. Актуальність проблеми визначається особливою значущістю досліджуваного поняття, а також у відповідь на звернення товариства, обумовленим як природним бажанням кожної людини бути щасливим, так і необхідністю поліпшення соціального здоров'я та якості життя населення.

У вітчизняній соціології щастя практично не досліджувалося, відсутня єдина думка щодо змісту цього феномена і механізмів

формування уявлень індивідів про щастя. Так склалося в зв'язку з поширеністю думки, що операціоналізація цього поняття через конкретні індикатори та показники неможлива. Пізніше це судження стало піддаватися сумніву, результатом чого стали перші спроби соціологічної інтерпретації даного феномена.

Мета роботи: розкрити соціокультурний зміст феномену щастя, умови його реалізації і значимість його вивчення як фактора підвищення соціальних ресурсів особистості і суспільства.

Щастя відноситься до категорії моральної свідомості особистості. Воно являє собою особливий стан задоволеності від життя, радості буття, наближення до ідеалу. Щастя нерозривно пов'язане з почуттями та емоціями, які надають йому додаткову забарвлення.

Зміст щастя визначається тим, в чому людина бачить сенс свого існування, своє призначення. Прагнення людини до досягнення виключно свого, особистого щастя у відриві від навколишнього його суспільства призводить до розвитку егоїзму. Егоїст зневажає інтереси інших людей на шляху до щастя.

Поняття щастя багатогранно. У ньому виділяється кілька аспектів:

- везіння, удача, фортуна, особлива прихильність долі;
- стан радості, емоційної піднесеності;
- володіння вищими благами, досягнення високого становища;
- стан морального і фізичного задоволення [1].

Аргайл показує залежність щастя від соціальних зв'язків, основною значимістю яких є психологічна підтримка, яку надають близькі люди на індивіда. Значущими соціальними зв'язками є: подружні стосунки, внутрішньосімейні та близькі дружні зв'язки. Наступним чинником, що впливає на загальну задоволеність, є наявність роботи, причому не стільки сам факт роботи, або матеріального заохочення праці, скільки психологічні аспекти роботи, такі як: різноманітність і самостійність праці, його осмисленість, суспільна цінність, емоційний фон, характер взаємин з колегами і керівництвом. Поряд з роботою, виділяється наступний фактор: дозвілля, вільний час, сюди включаються: заняття рукоділлям; перегляд ЗМІ; заняття фізкультурою і спортом; відвідування історичних пам'яток, музеїв, виставок, зоопарків; поїздки за місто, відвідування кафе, ресторанів, танців та ін Цей фактор має більшу значимість (і задоволення), ніж робота, що пояснюється наявністю простору для діяльності, пов'язаної з внутрішньою мотивацією, отриманням

задоволення від спілкування, зміцненням почуття ідентичності, наявністю можливості розрядки і відпочинку. Аргайл робить висновок про те, що суб'єктивне відчуття щастя і задоволеності трохи вище у тих, хто багатший і належить до більш високого соціального класу. З плином часу і підвищенням рівня освіти ці тенденції слабшають. Наступним фактором, що розглядаються Аргайлом, є здоров'я, яке тісно пов'язане з відчуттям щастя і задоволеності [там само].

Аргайл виділяє особливу групу факторів входять під загальною назвою – особистість, які також позитивно впливають на відчуття щастя, сюди відносяться: самоповага і самооцінка, екстраверсія, осмисленість життя. Одним з найбільш значущих чинників, що виділяються Аргайлом, є позитивні емоції, пережиті індивідом, їх частота і інтенсивність [там само].

Таким чином, значущими для задоволеності життям в цілому, для стану щастя згідно Аргайлу є такі фактори як: наявність близьких соціальних зв'язків, задоволеність роботою, здоров'я, наявність вільного часу для дозвіллевого проведення часу, особистісні якості (самооцінка, екстраверсія, осмисленість життя), позитивні емоції (гарний настрій). Менш значущим є матеріальне забезпечення. і не впливають вік і стать. Також, мало впливає на задоволеність життям, за даними Ендрюса і Уайтні релігійна задоволеність [там само]. Людське щастя не є результатом “роботи генів” або “роботи долі” – людина може жити щасливо, використовуючи притаманні їй і складові її якісної специфіки, сильні якості. Тільки зрозумівши і адекватно використовуючи їх, можна дійсно допомогти людині досягти задоволення життям, реалізувати всі можливості, які нам дарує доля, більше реально зробити в особистому житті (наприклад для своєї сім'ї), у своїй професійній діяльності, для суспільства (локальної спільноти та людства в цілому). Вищі людські якості складають також необхідний ресурс для подолання негативних психічних станів (напр., депресії). Тому ми вважаємо, що на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти, обробити досвід європейських країн та відтворити його у національній системі вищої освіти [2, с. 32-34].

Використані джерела:

1. Режим доступу : <http://ukrbukva.net/85108-Psihologiya-schast-ya.html>

-
2. Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с.

УДК 316.64-026.39

К. Д. Пруднікова
студентка факультету психології
НПУ М. П. Драгоманова

МАНІПУЛЯЦІЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ

Безсумнівно, що якась організована група людей, може вільно маніпулювати куди більш численними групами людей. І навряд чи серед нас знайдеться безліч дорослих людей, які жодного разу не ставали жертвами масових маніпуляцій, таких, як наприклад реклама. Але для початку, необхідно зрозуміти, що ж таке маніпуляція загалом.

Безсумнівно, маніпуляція суспільною свідомістю є актуальною темою досліджень протягом всієї історії людства і в наш час активно обговорюється представниками широкої громадськості. Суспільна свідомість це насамперед уявлення людей про суспільне буття, яка змінюється з плином історичного розвитку і може змінюватися таке й під впливом людської природи за допомогою маніпуляції нею, змінюючи буття людей та покоління.

Одне з улюблених занять людей – управління один одним. Людина зайнята цим майже весь свій час: причому абсолютно неважливо, в якій формі воно подається – явно або завуальовано. Перше – виражається як підпорядкування, друге – як маніпулювання людьми. Щоб не допустити ні того, ні іншого, необхідно знати методи захисту від маніпуляцій і фактори їх прояву.

Психологічна маніпуляція – тип соціального, психологічного впливу, соціально-психологічний феномен, що представляє собою прагнення змінити сприйняття або поведінку інших людей за допомогою прихованої, облудної або насильницької тактики.

Уже з глибокої давнини мислителі напружено шукали розгадку таємниці феномена свідомості. Наука, філософія, література, мистецтво,

техніка – словом, усі досягнення людства об'єднали свої зусилля, щоб розкрити таємні таємниці нашого духовного життя.

Свідомість – це вища, властива лише людині форма відображення об'єктивної дійсності, спосіб її відносин до світу і до самого себе, що являє собою єдність психічних процесів, що активно беруть участь в осмисленні людиною об'єктивного світу і свого власного буття і визначається не безпосередньо її тілесною організацією (як у тварин), а здобуваються тільки через спілкування з іншими людьми навичками предметних дій.

Отже, свідомість як відображення і як активно-творча діяльність являє собою єдність двох нероздільних сторін того самого процесу: у своєму впливі на буття вона може як оцінювати його, розкриваючи його потаєний зміст, прогнозувати, так і через практичну діяльність людей перетворювати його. А тому суспільна свідомість епохи може не тільки відбивати буття, але активно сприяти його перебудові. У цьому і полягає та історично сформована функція суспільної свідомості, що робить її об'єктивно необхідною і реально існуючим елементом будь-якого суспільного устрою.

Суспільна свідомість являє собою сукупність ідей, теорій, поглядів, представлень, почуттів, вірувань, емоцій людей, настроїв, у яких відбивається природа, матеріальне життя суспільства і вся система суспільних відносин.

Ми схильні вважати, що чим більш бездоганними є в очах тих, хто нас оточує, тим сильніше вони нас любитимуть. Насправді, ближче до істини зворотнє: нас люблять тим більше, чим більше ми готові приймати свої людські слабкості. Проте, заслужити любов у будь-якому випадку непросто, тому ледачому маніпулятору доводиться вдовольнятися її жалюгідною альтернативою.

Маніпулятор намагається вплинути так, щоб цього не помітив суб'єкт. Об'єктами впливу можуть бути такі особливості психіки людини як: потреби, установки, ціннісні орієнтації особистості, стереотипи, страх, тривога.

Отже, маніпулювання – це вид психологічного впливу, майстерна реалізація якого веде до прихованого збудження в іншій людині намірів, які не збігаються з її реальними бажаннями.

Неабиякі можливості впливу на широкі верстви населення виникли завдяки засобам масових комунікацій (преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет, реклама) та прогресу сучасної техніки.

Сьогодні розробляються вдосконалені технології впливу на мотивацію вчинків і поведінку людей – “не насильницького примушення”. Здійснюється маніпулювання людьми проти їх волі, але за їхньою згодою на користь незначної частини суспільства.

Прогрес у будь-якій сфері є позитивним і корисним до певної межі, за якою його результати можуть виявитися негативними для соціуму. Так, розвиток інформаційних технологій одночасно зі значною користю людству надав можливості розширення масової дезінформації – введення в оману величезних кількостей людей шляхом повідомлення невірних відомостей, підтасування фактів, підробки доказів.

УДК 17.022.1:316.27

Б. В. Толстов (Tolstov Bogodar)

студент Факультету психології

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник:

докт. пед. н., проф. І. М. Ковчина (Iryna Kovchyna)

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖУ ЛЮДИНИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Людина є суспільним індивідуумом. У сучасному суспільстві приділяється багато уваги тому, як людина виглядає. Зовнішність має велике значення, особливо для тих, хто весь час знаходиться серед публіки. Тому дослідження іміджу людини, особливо молоді, є наразі проблемою психології, у тому числі політичної психології.

Поняття іміджу визначається як образ-уявлення, в якому поєднуються зовнішні і внутрішні характеристики [1, с. 127]. Науковець Т. Пархоменко пропонує називати іміджем взагалі нову реальність, процес створення якої цілеспрямовано організований і має чітко задані параметри. При цьому створена реальність часом не має нічого загального з тим об'єктивно існуючим носієм, для якого вона створюється. Інакше кажучи, це символічна реальність [2]. Імідж – це мислене уявлення про людину, товар чи інститут, який цілеспрямовано формується в масовій свідомості за допомогою паблісіті, реклами або пропаганди, як зазначає В. Королько [3, с. 400]. Імідж – це фасадна частина образу, в якій манери,

жести і міміка виступають у якості найбільш виразних архітектурних елементів, додає В. Шепель [4, с. 382].

Імідж як внутрішньо-особистісна структура виконує певні функції:

– особистісну – створює навколо особи ореол привабливості, завдяки чому вона стає соціально затребуваною, розкутою в прояві своїх кращих якостей;

– функцію комфортизації міжособистісних відносин – суть цієї функції в тому, що чарівність людей образ; об'єктивно привносить в їх спілкування симпатії і доброзичливість, а завдяки цьому етичну міру терпимості і такту;

– психотерапевтичну – особа, завдяки усвідомленню своєї індивідуальності і підвищеної комунікабельності, знаходить стійкий позитивний настрій і впевненість у собі [5, с. 52].

Істотними характеристиками іміджу є активність іміджу, його здатність впливати на поведінку суб'єктів, що сприймають його, і в той же час його залежність від змісту соціальних уявлень і стереотипів суб'єктів перцепції; інформативність іміджу, що виявляється як його здатність давати інформацію про суб'єкта; поєднання в створенні і сприйнятті іміджу раціональних і емоційних аспектів; цілісність представлення суб'єкта, що досягається за допомогою інтеграції окремих ізольованих символів, які доповнюються у свідомості аудиторії до цілісного образу; символічність іміджу як образу, вираженого в культурних символах, що обумовлює формування іміджу в структурі феномена інтерсуб'єктної взаємодії в реальному соціокультурному, політико-економічному, історичному і професійному контексті; відповідність іміджу, з одного боку, особі суб'єкта-прообразу іміджу, з іншого боку, соціальним очікуванням суб'єктів, що сприймають імідж [6, с. 73].

Сприятливі формуванню позитивної “Я-концепції” і позитивного іміджу студента повинен комплекс, що вивчається у вузі загальногуманітарних, соціальних, культурознавчих, психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін (наприклад, освоєння мовної культури в її письмовій і усній формі, опанування основ сучасного світського і ділового етикету є важливою складовою професійної діяльності фахівця і основою його культури) [7, с. 41-44]. Тому ми вважаємо, що на сьогодні першим завданням є зберегти інтелектуальний потенціал нації, удосконалити викладання дисциплін у системі вищої освіти, обробити досвід європейських країн та відтворити його у національній системі вищої освіти, що сприятиме професійному

іміджу фахівця [Ковчина І. М. Актуалізація професійної підготовки студентів спеціальності “міжнародні відносини”. Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 30-31 жовтня 2017 року / укл. С. М. Іваненко, О. В. Холоденко, К. М. Павицька, О. Г. Смольнікова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 515 с. – С. 32-34].

Використані джерела:

1. Петрова Е. А. Имиджелогия: проблемное поле и направления исследования. – С.-Пб. : Питер, 2000. – 432 с.
2. Пархоменко Т. С. Кинституализации имиджологии // Проблемы имиджологии : материалы I Международной конференции, 8-9 февр. 2000 г.,
3. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика. – Київ : Вид. Дім “Скарби”, 2001. – 400 с.
4. Шепель В. М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. – 2-е изд. – М. : Культура и спорт, 1997. – 382 с.
5. Почепцов Г. Г. Имиджелогия: теория и практика. – К. : Издательство СП “Адеф-Украина”, 1998. – 427 с.
6. Панасюк А. Ю. Определение центрального понятия имиджологии. – М. : Просвещение, 2000. – 474 с.
7. Кайбияйнен А. А. Формирование позитивного имиджа студента как компонент профессиональной подготовки специалиста // Педагогическое образование и наука. – 2004. – № 2. – С. 41-44.

УДК 159.923-028:316.472.4

Д. М. Шевченко (Dmitro Shevchenko)

*студент Факультету психології
НПУ імені М. П. Драгоманова*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Юність вважається періодом підвищеної самосвідомості. А самопрезентацію часто розглядають як одну з форм існування самосвідомості. В дослідженнях А. Басса, А. Фенігстейна, М. Шейера та ін. наголошується зв'язок між самопрезентацією та самосвідомістю. На основі теоретико-емпіричних досліджень вони виділили три види

самосвідомості: особистісну самосвідомість; публічну самосвідомість та соціальну тривогу. Кожний з виділених видів самосвідомості притаманний індивіду у тій чи іншій мірі, а відмінності у самосвідомості впливають й на відмінності у самопрезентації. Якщо самосвідомість притаманна індивіду, то його самопрезентація буде усвідомленою, орієнтованою і на комунікатора як на об'єкт впливу, і на себе самого як об'єкт самосвідомості. Значима аудиторія розташовується як зовні, так і в середині суб'єкта, а цілі, що досягаються, мають як психологічний, так і об'єктивний план. Але в даному випадку суб'єкт є пасивним, тому що він позбавлений свободи у виборі засобів, які у даному випадку лише психологічного характеру.

У іншому випадку, як відмічають дослідники, якщо у людини відсутнє вміння усвідомлювати, рефлексувати, відстежувати власну поведінку та оцінки оточуючих, її самопрезентація буде спонтанною, неусвідомлюваною. Значима аудиторія міститься лише всередині – це, перш за все, сам суб'єкт, цілі і засоби якого та ступінь активності аналогічні проявам високої самосвідомості.

Інтернет стрімко ввійшов у життя сучасних людей та відразу посів у ньому ключові позиції. Він став основним джерелом інформації, середовищем спілкування й сценою для самопрезентації. Існує декілька видів спілкування з допомогою мережі Інтернет: чати, персональні сторінки, персональні сайти та соціальні мережі. На думку А. Е. Жичкіної, Інтернет у порівнянні з реальним соціальним світом має ряд помітних особливостей спілкування: 1) невидимість суб'єкта комунікації; 2) анонімність; 3) слабка регламентованість поведінки; 4) різноманіття середовищ спілкування, видів діяльності й способів само презентації [1, с. 73].

Інтернет-комунікації породжують унікальну можливість експериментування із власною ідентичністю. Анонімність дозволяє користувачам Інтернету створювати “віртуальну ідентичність”, яка може суттєво відрізнитися від реальної ідентичності. Створення віртуальної ідентичності, яка відрізняється від реальної, може пояснюватися тим, що люди не мають можливості виразити всі сторони свого багатогранного “Я” у реальній комунікації, у той час як комунікація в мережі Інтернет дає їм таку можливість. Користувачі Інтернету використовують цю можливість дуже по-різному. Участь в Інтернет-комунікації може впливати на реальну ідентичність. Інтернет, завдяки існуванню в ньому безлічі різних співтовариств (чатів,

телеконференцій), а також завдяки тому, що він сам по собі є соціальною реальністю, надає нові, у порівнянні з реальним життям, можливості приналежності до певних соціальних категорій. Людина за допомогою Інтернет-спілкування може розвинути навички самопрезентації, підвищити свою самооцінку, артикулювати свою “Я-концепцію”. Інакше кажучи, Інтернет-комунікація дає можливість особистості розвинути навички самопрезентації.

Самопрезентація в соціальних мережах може бути здійснена за допомогою багатого інструментарію, що надається користувачеві конкретної соціальної мережі. Зауважимо, що найбільш популярними є ті соціальні мережі, які мають найбільш зручний інтерфейс та різноманітний інструментарій для самопрезентації. Українська молодь найбільше користується соціальною мережею “ВКонтакте”, тому що там зручно представляти особисту інформацію, що стосується інтересів користувача та його ідентичності (музику, кінофільми, альбоми фотографій, членство в групах та спільнотах тощо). Дана мережа дозволяє збирати свої бібліотеки аудіо-, відео-, фотоматеріалів. Соціальна мережа “Фейсбук” (Facebook.com) більш затребувана діловими людьми, тому що в ній зручно знаходити однодумців і колег. Інтерфейс у цій мережі складніший і часом заплутаний, що не дозволяє представляти образ “Я” користувача настільки ілюстративно, як це можливо за допомогою соціальної мережі “ВКонтакте” [3, с. 51].

По суті, соціальна мережа стала медійним середовищем, де користувачі можуть знайти і використовувати ресурси для самовираження та особистісного зростання. Дослідники даного питання розділяються в думках. Одні вважають, що соціальна мережа надає максимальний ресурс для самопрезентації і самоконструювання. Інші ж вважають, що інструменти самопрезентації вельми обмежені. Знаходячи компроміс між двома полярними точками зору, можна стверджувати, що, незважаючи на порівняно обмежені та уніфіковані канали самопрезентації в соціальній мережі, користувач може за допомогою них конструювати досить широкий ряд “Я-образів” – це залежить від його уяви і потреб в самопрезентації.

Завдяки глобальній віртуалізації суспільства постає питання про те, яким чином людина будує свій образ у віртуальному просторі. Які фактори й мотиви впливають на користувача соціальної мережі. Відповіді на ці питання є актуальними як для психологів, які вивчають формування ідентичності людини, так і для тих, хто займається

вивченням механізмів залежності в інтернет-просторі, а також, безпосередньо, для користувачів соціальних мереж.

Самопрезентацію в соціальних мережах можна розглядати як цілеспрямоване формування власного образу “Я”, який можна досліджувати крізь призму власних цілей, мотивів, уявлень про власну зовнішність, а також як відображення особистих цінностей та ідеального бажаного “Я”. Процес побудови самопрезентації – це найчастіше самостійна, свідома робота індивіда, на яку впливають не тільки певні особистісні якості індивіда, а й соціум (віртуальний соціум), який відображається в існуючих еталонах віртуальних образів, а також в оцінках, віртуальному етикеті, стереотипах, судженнях користувачів соціальних мереж. Формування самопрезентації особистості в соціальних мережах можна вивчати як одну з практик особистості, яка направлена на соціальний ріст, певну компенсацію, а також ідентифікацію себе з певною соціальною групою [4, с. 15].

Важливість і ефективність навичок самопрезентації в повсякденному та діловому житті людини не піддається сумніву. Найчастіше успіх комунікації залежить від того, наскільки змістовно, переконливо і адекватно людина зможе піднести свої сильні сторони, підкреслити індивідуальність та унікальність. Самопрезентація, крім утилітарної функції, реалізує ще й функцію самоідентифікації індивіда, коли він виносить себе назовні. В сучасних умовах, коли вимоги до особистості є дуже високими та мінливими, ймовірний ризик розвитку кризи ідентичності. Індивід має потребу в її зміцненні, наприклад, через самопрезентацію за допомогою соціальних мереж.

Соціальна мережа – це неоднозначний, до кінця не вивчений феномен. Сьогодні дослідники говорять про соціальну мережу як про форму організації соціального простору, про форму буття і соціальний інститут, про засіб для самопрезентації, формування ідентичності і самоствердження особистості користувача.

Самопрезентація в мережі – це керована особистістю передача певної інформації про себе, що є вираженням емоційних і когнітивних елементів “Я-концепції”. У самопрезентації одночасно можуть бути відображені як справжні, так і фальшиві компоненти реального “Я”, а також несвідомі компоненти, так як самопрезентація не контролюється особою до кінця.

Користувач соціальної мережі представляє іншим користувачам (коло яких він може контролювати) будь-які особливості свого Я-образу

у вигляді різноманітних опцій соціальних мереж (аватар, фотографії, статус, особиста інформація, членство в групах, репости і ін.). Віртуальна самопрезентація вирішує проблеми дефіциту реальної самопрезентації. Віртуальні канали соціальної мережі дають користувачеві багаті можливості для побудови варіативних Я-образів, багато з яких несуть в собі компоненти ідеального “Я-образу”. Однак варіативність ставить під сумнів цілісність Я-образів і говорить про їх фрагментарність. Можливості соціальних мереж при бажанні користувача можуть допомогти йому подолати рамки, накладені на нього культурою або самим собою. [2, с. 105].

Сконструйований індивідом образ є його відносно постійною ідентичністю для нього самого і для реципієнтів його сторінки. Це знімає напругу з приводу питання самопрезентації в мінливих умовах: індивід відчуває безпеку, тому що вважає, що контролює ситуацію, тоді як в реальності це не завжди можливо.

Таким чином, психологічна особливість самопрезентації особистості полягає в тому, що вона є мотивованою та свідомою діяльністю, яка носить в основному компенсаторний характер. Також самопрезентація вміщує в собі потребу нового досвіду та експеримент побудови власного образу.

Використані джерела:

1. Бурко Р. А., Терёшина Т. В. Социальные сети в современном обществе // Молодой ученый. – 2014.
2. Войскунский А. Е. Исследование интернета в психологи. – М. : Гендальф, 2002.
3. Горный Е. Виртуальная личность как жанр творчества: Новое литературное обозрение, 2009.
4. Жичкина А. Е. О возможностях психологических исследований в сети Интернет / А. Е. Жичкина // Психологический журнал. – 2000. – Том 21.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1

ПУБЛІКАЦІЇ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ

- Т. В. Андрущенко, І. М. Ковчина, М. В. Панченко, С. В. Пасічніченко*
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ
У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН..... 3
- К. В. Захаренко*
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА:
ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР 13
- Д. М. Снівак*
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
В СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ 22
- Я. О. Ольшевська*
РОЛЬ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ
У СТРУКТУРІ “ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ”
ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН 31

ЧАСТИНА 2

ПУБЛІКАЦІЇ АСПРАНТІВ

- М. О. Коваль*
ІДЕОЛОГІЯ АНТИГЛОБАЛІЗМУ ЯК ФЕНОМЕНУ У ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ..... 45
- С. В. Ярош*
АГІТАЦІЙНИЙ ПЛАКАТ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ
В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ВІЙНІ 48
- І. В. Чорна*
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ
ПІД ВПЛИВОМ НОВИХ МЕДІА 52
- Н. А. Хворостянюк*
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЖИТТЄВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ 58

ЧАСТИНА 3

ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

- Є. Г. Аршинова*
АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ 61

<i>І. В. Білоус</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ МОВ СТУДЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ ВУЗІВ	67
<i>О. О. Беловенцева</i>	
СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У КУЛЬТУРАХ УКРАЇНИ І ТУРЕЧЧИНИ.....	73
<i>Ж. М. Богданова</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ У ЄС.....	77
<i>І. В. Дмитрук</i>	
ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОНФЛІКТНИХ ПИТАНЬ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ	85
<i>В. Драгун</i>	
ВПЛИВ ПОЛІТИКИ Д. ТРАМПА НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ЄС.....	91
<i>А. Коваленко</i>	
ПРОБЛЕМА ЩАСТЯ У НОРВЕГІЇ.....	94
<i>В. Козира</i>	
ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В КРАЇНАХ ЄС.....	101
<i>Д. Козлов</i>	
НАВЧАННЯ УКРАЇНЦІВ В УГОРЩИНІ	106
<i>Д. Марченко</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	109
<i>К. Маро</i>	
ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ УКРАЇНИ В ЮНЕСКО.....	117
<i>О. Ф. Маслянікова</i>	
РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ГРЕЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	121
<i>Б. В. Межеріцький</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У США	124
<i>А. І. Нойок</i>	
ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ НА МЕНТАЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ІСПАНІЇ.....	137
<i>О. С. Пайманов</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ.....	142
<i>Є. О. Порошинський</i>	
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ПОЛЬЩІ	147
<i>М. І. Романов</i>	
ОБМІН СТУДЕНТАМИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США.....	154
<i>Д. П. Савчук</i>	
ПРОБЛЕМИ BREXIT (BREXITPROBLEMS)	159

А. Б. Борисова	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ З ОБСЕСИВНО-КОМПУЛЬСИВНИМ РОЗЛАДОМ	163
І. М. Головін	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА СТАТУС ПІДЛІТКА У КЛАСІ	165
А. О. Гришанович	
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	169
Н. М. Гуляєва	
ПРОЯВИ СТРЕСУ, ОПТИМІЗМУ ТА ПЕСИМІЗМУ У СТУДЕНТА ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ	171
Є. С. Дараган	
ВПЛИВ СТЕРЕОТИПІВ ПРОПАГАНДИ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	174
О. Дмитришин	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАНІПУЛЯЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ	179
В. В. Пашко	
ПОЛІТИЧНИЙ ВИСТУП ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО	182
О. В. Овчаренко	
УЯВЛЕННЯ ПРО ЩАСТЯ СЕРЕД ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	187
К. Д. Пруднікова	
МАНІПУЛЯЦІЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ	190
Б. В. Толстов	
ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖУ ЛЮДИНИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ	192
Д. М. Шевченко	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	194

Наукове видання

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ОСВІТА: ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник наукових праць

Технічний редактор – Т. С. Меркулова

Макетування – Т. М. Ветраченко

Підписано до друку 19 лютого 2019 р.
Формат 60x84/16. Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 11,74. Об.-вид. арк. 10,86.
Наклад 300 прим. Зам № 038
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002 (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26